

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'NİN İTHALATINDA YENİ KORUMACILIĞIN BİR
ARACI OLARAK ANTI-DAMPİNG UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Duygu BOZTAŞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. M. Tuba ONGUN**

Ankara - 2012

ONAY

Duygu BOZTAŞ tarafından hazırlanan "Türkiye'nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-Damping Uygulamaları" başlıklı bu çalışma, 26/4/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Tuba Ongun (Başkan)

Prof. Dr. S. Alex. Söylemez (Üye)

Prof. Dr. S. Nilgün Akca (Üye)

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA TİCARETİNDE YAŞANAN SERBESTLEŞMENİN SEYRİ VE YENİ KORUMACILIK

1.1. DÜNYA TİCARETİNDE YAŞANAN SERBESTLEŞMENİN SEYRİ.....	3
1.1.1. GATT ve Uruguay Turu	4
1.1.1.1. GATT'ın Kuruluşu ve Amaçları	5
1.1.1.2. GATT'ın İlkeleri.....	7
1.1.1.3. Uruguay Turu.....	9
1.1.2. Korumacılığın Tekrar Yükselişi ve Yeni Korumacılık	14
1.1.2.1. Yeni Korumacılığın Özellikleri ve Ortaya Çıkış Nedenleri.....	16
1.1.2.2. Yeni Korumacılığın Araçları ve Uygulamaları	20
1.1.2.2.1. Tarife Dışı Engeller.....	21
1.1.2.2.1.1. Miktar Kısıtlamaları	21
1.1.2.2.1.1.1. İthalat Kotaları	22
1.1.2.2.1.1.2. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları:.....	23
1.1.2.2.1.2. Anti-Damping Önlemleri	24
1.1.2.2.1.3. Sübvansiyonlar.....	26
1.1.2.2.1.4. Görünmez Engeller	27
1.1.2.2.1.5. Ticarete İdari ve Teknik Engeller.....	28
1.1.2.2.1.6. Menşe ve Marka Kuralları	29
1.1.2.2.1.6. Menşe ve Marka Kuralları	29
1.1.3.3. Yeni Korumacılığın Dünya Ticaretine Etkileri.....	29

İKİNCİ BÖLÜM
DAMPİNG KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ İLE ANTI-DAMPİNG
SORUŞTURMALARININ DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ YAPISI
VE MEKANİZMASI İÇİNDEKİ YERİ

2.1. DAMPİNG KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ.....	34
2.1.1. Damping Kavramı	34
2.1.1.1. Hukuki Açıdan Damping	35
2.1.1.2. İktisadi Açıdan Damping	36
2.1.2. Damping Türleri	37
2.1.2.1. Arızı (Sporadic) Damping	37
2.1.2.2. Kısa Süreli (Short-Run) Damping	38
2.1.2.3. Uzun Süreli-Kalıcı (Permanent) Damping	39
2.1.3. Dampingin Koşulları.....	40
2.1.3.1. İktisadi Koşullar	40
2.1.3.1.1. Ayrılmış Piyasalarda Fiyat Farklılaştırmasına Gidilmesi..	40
2.1.3.1.2. Geri İthalat Olanağının Bulunmaması	41
2.1.3.2. Hukuki Koşullar.....	41
2.1.3.2.1. İki Ulusal Piyasanın Varlığı.....	41
2.1.3.2.2. Malın Normal Değerinin Altında Bir Fiyatla İhracı.....	42
2.1.3.2.2.1. Normal Değer.....	42
2.1.3.2.2.2. Normal Değer Kriterleri.....	43
2.1.3.2.2.2.1. İhracatçı Ülkedeki İç Piyasa Fiyatı	43
2.1.3.2.2.2.2. İhraç Fiyatı	45
2.1.3.2.2.2.3. Son Kriter.....	46
2.1.3.2.2.3. Normal Değer İle İhraç Fiyatının Karşılaştırılması....	47
2.1.3.2.2.4. Damping Marjının Belirlenmesi	48
2.1.4. Dampingin Amacı ve Etkileri	49
2.1.4.1. Dampingin Amacı	49
2.1.4.2. Dampingin Etkileri.....	50
2.1.5. Uluslararası Anlaşmalarda Anti-Damping Düzenlemeleri	51

2.1.5.1. Tarihsel Gelişim	52
2.1.5.2. Kennedy Turu	52
2.1.5.3. Tokyo Turu	53
2.1.5.4. Uruguay Turu.....	54
2.1.5.5. GATT'ın VI. Maddesinin Kapsamı	55
2.1.6. Dünya Ticaret Örgütü Anti-Damping Anlaşmasına Genel Bir Bakış	56
2.1.6.1. Ulusal Prosedür	57
2.1.6.1.1. Zarar Tespiti	57
2.1.6.1.2. Yerli Sanayi Tanımı	59
2.1.6.1.3. Soruşturmanın Başlatılması, Yürütülmesi ve Sonuçlandırılması.....	60
2.1.6.1.4. Delillerin Sunumu ve Değerlendirilmesi	61
2.1.6.1.5. Geçici Önlemler	62
2.1.6.1.6. Fiyat Taahhütleri.....	62
2.1.6.1.7. Anti-Damping Vergilerinin Uygulanması	63
2.1.6.1.8. Geçmişe Yönelik Vergi Uygulaması	64
2.1.6.1.9. Gözden Geçirmeler	65
2.1.6.1.10. Üçüncü Bir Ülke Adına Dampinge Karşı Önlem	66
2.1.6.1.11. Gelişmekte Olan Ükelere İlişkin Yaklaşım	67
2.1.6.1.12. Dampinge Karşı Uygulamalar Komitesi.....	67
2.1.6.2. DTÖ Prosedürü	68
2.1.6.2.1. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması	68
2.1.6.2.2. DTÖ Anti-Damping Önlemlerinin Dünya Ticareti Üzerindeki Etkileri.....	70
2.1.6.2.3. DTÖ Anti-Damping Anlaşmasının Eleştirilen Yönleri.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE ANTİ-DAMPİNG MEVZUATININ TARİHSEL GELİŞİMİ,
ANTİ-DAMPİNG UYGULAMALARI VE ÖNERİLER

3.1. TÜRKİYE'DE ANTİ-DAMPİNG MEVZUATININ TARİHSEL GELİŞİMİ	79
3.1.1. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuatın Gelişimi	79
3.1.1.1. Gümrük Birliği Çerçevesinde Anti-Damping Mevzuatı	81
3.1.1.2. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuattan	
Önceki Dampinge İlişkin Hükümler	82
3.1.1.3. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, Karar	
ve Yönetmelik	84
3.1.1.3.1. Soruşturmaya Yetkili Merciler	85
3.1.1.3.2 Soruşturma Usulüne İlişkin Hükümler	86
3.1.1.3.3. Önlemler	88
3.1.2. Ülkemizde Anti-Damping Uygulamaları	89
3.1.2.1. Türkiye'de Anti-Damping Önlemlerinin Yoğunlaştığı Sektörler	
ve İthalatımıza Etkisi	94
3.1.3. Türkiye'deki Anti-Damping Uygulamalarına İlişkin Öneriler	102
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	110
ÖZET	116
ABSTRACT	118

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AD	: Anti-Damping
ADA	: Anti-Damping Anlaşması
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AHO	: Anlaşmazlıkların Halli Organı
AT	: Avrupa Topluluğu
BRIC	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DDA	: Doha Kalkınma Ajandası
CIF	: Maliyet, sigorta, navlun
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GB	: Gümrük Birliği
GİK	: Gönüllü İhracat Kısıtlamaları
GPS	: Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
GTİP	: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GYÜ	: Gelişme Yolundaki Ülkeler
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IBRD	: Dünya Bankası
ITO	: Uluslararası Ticaret Örgütü
İGM	: İthalat Genel Müdürlüğu
İHRÖHK	: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun
İHRÖHY	: İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik
MFA	: Çok Elyafıllar Sözleşmesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
s.	: Sayfa
STA	: Serbest Ticaret Anlaşması

- TRIMS** : Ticaretle İlgili Yatırım Önlemleri Anlaşması
TRIPS : Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
UNCTAD : Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: GATT ve DTÖ Kapsamında Gerçekleştirilen Müzakere Turları	9
Tablo 2: Dünya Ticareti ve Üretiminin Yıllık Artış Hızı.....	15
Tablo 3: Sektörler İtibariyle Anti-Damping Önlemleri (1995-30.06.2010).....	72
Tablo 4: Dünyada En Fazla AD Önlemi Uygulayan İlk 20 Ülke.....	91
Tablo 5: Dünyada En Fazla AD Uygulamasına Maruz Kalan İlk 20 Ülke	93
Tablo 6: Türkiye'nin Anti-Damping Uygulamalarının Özeti (1998-2011)	94
Tablo 7: Dampinge Karşı Vergilerin İthalatımıza Etkileri.....	100

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri	32
Grafik 2: Tarife Dışı Engellerin Ürün Grupları Bazında Dağılımı	33
Grafik 3: Anti-Damping Önlemlerinin 1995-2008 Yılları Arasındaki Eğilimi ..	73
Grafik 4: Anti-Damping Soruşturmalarının Geleneksel ve Yeni Kullanıcılar Arasındaki Dağılımı	74

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1970'li yılların başına kadar olan dönemde, dünya ticaretindeki büyümenin dünya üretimindeki büyümeden istikrarlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bu gelişmenin en önemli nedenlerinden biri, dünya ticaretinin serbestleşmesidir. Diğer yandan, 1973 yılı sonrasında 1990'lı yıllara kadar dünya ticaretinde oransal olarak bir düşüş görülmektedir. Dünya genelinde petrol şoklarıyla başlayan ve ekonomileri durgunluğa sürükleyen söz konusu dönemde, aynı zamanda ticarete korumacılık eğilimleri artış göstermiştir.

"Yeni korumacılık" adı altında gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan akım, geleneksel koruma yöntemlerinden farklı olarak, büyük ölçüde gümrük vergisi dışındaki dış ticaret politikası araçlarını, başka bir deyişle tarife dışı engelleri kullanmaktadır.

Yeni korumacılığın en önemli araçlarından birinin dünya ticaretinde gittikçe yaygınlaşan anti-damping önlemleri olduğunu söylemek mümkündür. GATT'ın VI. maddesi ile genel ilkeleri belirlenmiş olan anti-dampinge işlerlik kazandıracak ayrıntılı düzenlemeler, 1967'de Kennedy Turu'nda, 1979'da Tokyo Turu'nda ve nihayet 1994'de Uruguay Turu'nda getirilmiştir. Ancak, buna rağmen, Anti-Damping Anlaşması'nın imzalandığı 1994 yılından itibaren dünya genelinde, anti-damping soruşturmalarının sayısında önemli artışlar gözlenmiştir. Özellikle son yıllarda, gelişmekte olan ülkeler, söz konusu önlemleri gelişmiş ülkelere nazaran çok daha yaygın bir şekilde kullanmaya başlamışlardır.

Bu çerçevede, soruşturma ilkelerinin Anti-Damping Anlaşması kapsamında belirli kurallara bağlandığı, söz konusu önlemlerin, dünya ticaretinde serbestleşme hareketlerinin bu derece yoğunluk kazandığı son yıllarda böylesine yaygınlaşmış olması dikkat çekicidir. Bu nedenle, anti-damping önlemlerinin gerek dünya ticaretinde yıllar içindeki seyri, gerekse Türkiye'nin bu önlemlere ne ölçüde ve hangi nedenlerle başvurduğu, bunun

yanında, söz konusu önlemlerin ülkemizde amacına uygun ve etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı hususları irdelenmeye değer bulunmuştur.

Çalışmamızın amacı, öncelikle damping tanımını analiz etmek, hem dünyada hem de ülkemizde anti-damping önlemlerine ilişkin ilkelerin gelişimini irdelemek, anti-damping soruşturmalarının mevzuat açısından çerçevesini çizmek, Türkiye'nin ithalatında anti-damping önlemlerinin düzeyini inceleyerek, söz konusu önlemlerin, ithalatımızda ne ölçüde etkin kullanıldığını sorgulamak ve nihayet bunu yapabilmek için gerekli koşulların neler olduğunu belirlemektir.

Bu çerçevede, çalışmamızın Birinci Bölümünde, dünya ticaretinde yeni korumacılık akımının tarihsel gelişimi anlatılmış, bu akımın kullandığı tarife dışı engeller tanımlanmış ve yeni korumacılığın dünya ticareti üzerindeki etkileri incelenmiştir. İkinci Bölümde, damping kavramının gerek iktisadi, gerekse hukuki açıdan tanımı analiz edilmiş, dampingin gerçekleşmesi için gereken koşulların, dampingin amacı ve etkilerinin ve uluslararası anlaşmalarda anti-damping düzenlemelerinin neler olduğu anlatılmış, GATT'ın VI. maddesi ve DTÖ Anti-Damping Anlaşmasında yer alan damping soruşturmalarına ilişkin ulusal prosedür ve Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması incelenmiştir. Üçüncü Bölümde ise, öncelikle, Türkiye'de anti-damping mevzuatının tarihsel gelişimi anlatılmış, uygulanan anti-damping önlemlerine ilişkin sayısal veriler kullanılarak, bir dış ticaret politikası olarak anti-dampingin ülkemizin ithalatındaki önemi belirlenmeye çalışılmış ve bu önlemlerin daha etkin kullanılması için bazı önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA TİCARETİNDE YAŞANAN SERBESTLEŞMENİN SEYRİ VE YENİ KORUMACILIK

1.1. DÜNYA TİCARETİNDE YAŞANAN SERBESTLEŞMENİN SEYRİ

Dış ticarete korumacılık eğilimleri, çok eski tarihlerde başlayan ve günümüze kadar süregelen bir olgudur. Dünya ticaretinde korumacılık, dönemler itibariyle inişli ve çıkışlı bir eğilim göstermiştir. Korumacı politikaları gidermeye yönelik olarak ortaya çıkan serbestleşme çabaları ise, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında somut adımlarla ilerlemiştir. Bu adımların ilki ve en önemlisi olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), gümrük tarifeleri ve öteki dış ticaret kısıtlamalarının tüm üye ülkelere karşılıklı olarak indirilmesini öngörmüştür. İkinci adım ise, genellikle coğrafi olarak birbirine yakın ülkeler arasında kurulan iktisadi birleşme hareketleridir.

“İkinci Dünya Savaşı sonrası, devletlerin ticaretin serbestleştirilmesi çabalarına girişmelerinin temel nedeni, 1929 yılında ortaya çıkan Büyük Depresyonu izleyen yıllarda, dünya ticaretinde yaşanan yoğun korumacılık akımının sona erdirilmek istenmesidir. Özellikle iki savaş arası dönemde devletler arasında ticari işbirliği ortamı giderek kaybolmuş, ödemeler dengesi ve işsizlik sorunlarını çözmek için tek taraflı tedbirler alınmaya başlanmış, bu durum ise ticarete karşılıklı olarak gümrük tarifelerinin yükseltilmesine ve rekabetçi devalüasyonlara yol açmıştır. Bunun yanında, söz konusu dönemde, ülkeler birbirlerine karşı yüksek ve ayrımcı gümrük tarifeleri uygulamaya başlamışlardır. Bu nedenlerle, ikili anlaşmalarla yürümeye başlayan ticaret, dünya ticaret hacminin çok alt seviyelere inmesiyle sonuçlanmıştır.”¹

---

¹ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama**, 15. Baskı, İstanbul, Güzem Yayınları, 2003, s. 192.

“İkinci Dünya Savaşı 1945 yılında sona erdiğinde, Amerika Birleşik Devletleri, ekonomik, sosyal ve siyasi bir uluslararası yapılanmayı hedef almıştır. Bu ülkenin öncülüğünde organize edilen Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (IBRD) ve Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO), dünya ekonomisinde piyasa kurallarının işlenmesini sağlayacak amaç ve hedeflerle donatılmışlardır. Söz konusu uluslararası ekonomik kuruluşlar ile bunların faaliyetleri çerçevesinde dünyada, hem bir küreselleşme, hem de bir dayanışma ortamı sağlanmak istenmiştir.”²

“Bu çerçevede, 1944 yılında Bretton Woods’da düzenlenen konferanslar sonucunda kurulmasına karar verilen iki örgütten ilki olan IBRD, Savaşta yıkılan Batı Avrupa ülkelerinin toparlanmasına ve kalkınmasına yardımcı olmak, ikincisi olan IMF de uluslararası parasal ve mali sistemin düzenli biçimde işlenmesini sağlamak amacıyla inşa edilmiştir. GATT ise savaş dönemi boyunca yaşanan kaosu sona erdirmek, ülkeler arasında serbest dış ticareti teşvik etmek ve dış ticaret siyasetlerini düzenlemek amacıyla kurulmuştur.”³

1.1.1. GATT ve Uruguay Turu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünyada barışı sürekli kılmak amacıyla, uluslararası ekonomik işbirliğinin tesis edilmesinin gerekliliği düşüncesi genel kabul görmüştür. Bu çerçevede, ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak, uluslararası likidite ve mali güven gibi ihtiyaçlara cevap vermek ve uluslararası ticareti serbestleştirerek artırmak amacıyla yeni kurumların oluşturulması yoluna gidilmiştir. Yukarıda değinildiği gibi, IMF ve Dünya Bankası gibi “Bretton Woods” kurumları bu çabaların sonucunda ortaya çıkmıştır. GATT ise uluslararası ticaret alanında duyulan serbestleşmenin bir sonucu olarak oluşturulmuştur. GATT’ın hangi temel

² Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, 5. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2002, s.2

³ Karluk, **Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, s. 147

amaçlar ve ilkeler üzerine kurulduğu ve GATT bünyesinde gerçekleştirilen müzakere turlarından en önemlisi olan Uruguay Turu sonuçları bakımından aşağıda incelenecektir.

1.1.1.1. GATT'ın Kuruluşu ve Amaçları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası mali alanda sağlanan işbirliğinin yanısıra, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi yönünde de benzer bir işbirliğine ihtiyaç duyulması sonucunda, "Uluslararası Ticaret Örgütü" (International Trade Organization) adı verilen bir uluslararası örgütün kurulması amaçlanmıştır. Öte yandan, ITO'nun kuruluş müzakereleri devam ederken, belirli mallar üzerinde tarife indirimlerinde bulunmak ve ITO'nun ülkelerce onaylanmasına kadar geçecek sürede bu indirimleri uygulamaya koymak amacıyla, Ekim 1947'de Cenevre'de "geçici" olarak nitelendirilen GATT imzalanmıştır.⁴ 10 Ocak 1948'de yürürlüğe giren GATT, ITO'nun kurulmaması üzerine, "geçici" olma özelliğine rağmen, 1994 yılına kadar uygulanmış ve dünya ticaretinde genel kabul gören bir çerçeve oluşturmuştur.

"Anlaşmanın I. maddesine göre, GATT'ın temel amacı, "güvenli ve öngörülebilir bir uluslararası ticari ortam yaratarak ticaretin serbestleşmesini sağlamak" olarak ifade edilmiştir. Serbest ticarete dayalı ve istikrarlı bir uluslararası ticaret ortamının, yatırımlar, istihdam, ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde yapması beklenen katkılar ise, Anlaşmanın genel amaçları olarak nitelendirilmektedir."⁵

Bir tarifeler sözleşmesi durumunda olan GATT, zamanla bir uluslararası örgüt niteliği kazanmıştır. Böylelikle, serbest ticaret düşüncesi ve

⁴ Türkiye, GATT'a 1950-1951 Torquay (İngiltere) Tarife Görüşmeleri sonucunda 21.12.1953 tarih ve 6202 sayılı Yasa ile katılmıştır.

⁵ Dilek Aykut Seğmen, "Dış Ticarete Yeni Korumacı Eğilimler ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İzmir 2000, s.78

uygulamasının belki de en güçlü biçimde ortaya çıktığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, gümrük vergilerinin azaltılması çabaları GATT çerçevesinde sürdürülmüştür.

“Genel Anlaşma, iki temel amaç üzerine inşa edilmiştir. Bunlardan birincisi, serbest ticaret önünde asıl engel olarak görülen gümrük vergilerinin çok taraflı ticaret görüşmeleri, ya da çeşitli GATT turları yoluyla giderek azaltılması ve sonunda kaldırılması, ikincisi ise tarife dışı engeller olarak adlandırılan önlemlerin tasfiyesidir. Bu amaçlardan birincisinde başarılı olunmuş, daha 1947 yılında görüşmelere konu olan mallarda %35 tarife indirimi gerçekleştirilmiştir. Sanayi mallarında gümrük tarifeleri 1960’larda Kennedy ve 1970’lerde Tokyo Turlarında %10’un, son Uruguay Turunda ise %4’ün altına inmiştir. Böylece gümrük tarifelerinin, hiç olmazsa belirli mal gruplarında, ticarete engel olarak kullanılma olasılığı azalmıştır. Buna karşılık, ikinci amaçla, tarife dışı engellerin hemen kaldırılması ile ilgili olarak aynı iyimser şeyleri söylemek olası değildir.”⁶

Stiglitz'e göre, kuruluş aşamasının istenilen ölçüde sağlam bir temele dayanmaması ve geçici olarak yapılanmış bir organizasyon olmasına rağmen GATT, ticaretin liberalizasyonunu teşvik etmede başarılı olmuş ve savaş sonrası dönem boyunca dünya ticaretinin büyümesine ciddi ölçüde katkıda bulunmuştur. Şeffaflık, ayrımcı olmama ve karşılıklılık ilkeleri doğrultusunda GATT, dünya ticaretinin öngörülebilir olmasını ve yarım yüzyıldır anlaşmazlıkların çözümü ile liberalizasyon ayrıcalıklarının ortaklaşa mübadelesi için açık bir ortamın oluşturulmasını sağlamıştır.⁷

“Bütün dünya açısından düşünüldüğünde, bir veya birkaç ülkenin ticaret kısıtlamaları yoluyla kendi refahlarını artırmaları yönündeki çabaları, genel dünya refahının azalması sonucunu doğurmaktadır. Bu duruma ticaret politikası literatüründe, “Prisoner’s Dilemma” adı verilir. Ticaret kısıtlaması uygulayan ülkelerin ayrı ayrı düşünüldüğünde çıkarına olmakla birlikte, bu tip

⁶ Çelik Aruoba, “Yeni Korumacılık II”, **Asomedy**, Mayıs 1998, s. 29-42.

⁷ Joseph E. Stiglitz, Andrew Charlton, **Fair Trade For All**, 1.Baskı, Newyork, Oxford University Press, 2005, s.41, 42.

bireysel korumacı tavırlar, bütün ülkelerin yani dünya genelinde refahın, serbest ticaret durumunda sağlanacak refahtan daha düşük olmasına neden olmaktadır. İşte GATT Sistemi bu mantık üzerine kurulmuştur.”⁸

Uluslararası mal ve hizmet ticaretini artırma amacına hizmet etmek için kurulmuş olan GATT, gerek uluslararası anlaşmazlıkların çözümü, gerekse sanayileşmiş ülkeler tarafından belirgin düzeyde gerçekleştirilen tarife indirimlerini sağlamak açısından İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin başlarında oldukça başarılı olmuştur. Ancak, 1950’li yılların ortalarından itibaren, özellikle 1967 yılında gerçekleşen Kennedy Turu’nun sonuçlanmasından sonra önemini yitirmeye başlamıştır.⁹

1.1.1.2. GATT’ın İlkeleri

GATT (1948), dört temel ilkeye dayanır:

Ayrımcı olmama ilkesi, en çok kayrılan ülke kuralının kabulü anlamına gelmektedir.¹⁰ Buna göre, bir taraf ülke, herhangi bir taraf ülkeye tanıdığı elverişli bir rejimi koşulsuz olarak Anlaşmaya taraf tüm ülkelere uygulamak zorundadır. Bu yararlanma içine, dış ticaret ile ilgili her çeşit gümrük vergisi, vergi uygulaması ve gümrük formaliteleri girmektedir.¹¹

Bu kuralın çeşitli istisnaları bulunmaktadır. Bunlar, gümrük birlikleri, serbest ticaret anlaşmaları gibi bölgesel ticaret anlaşmaları ve Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GPS) gibi Gelişme Yolundaki Ülkeler (GYÜ) lehine düşük gümrük vergisi alınması veya gümrük vergisinin alınmaması gibi ayrımcı nitelikteki uygulamalardır.

⁸ Seğmen, a.g.t., s.79.

⁹ Robert Baldwin, **Trade Policy In A Changing World Economy**, 2. Baskı, Chicago, The University Of Chicago Press, 1988, s.137.

¹⁰ Dominick Salvatore, **International Economics**, 2. Baskı, Newyork, Macmillan Publishing Company, 1987, s. 228.

¹¹ Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi: Teori, Politika**, 9. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009, s.440.

Tarife dışı engellerin ortadan kaldırılmasını öngören saydamlık ilkesine göre, üye ülkeler sanayilerini sadece gümrük tarifeleri ile koruyacaklar ve bu amaçla diğer önlemlere başvurmayacaklardır. Tarife dışı engellerin en önemlilerinden biri olan kotalar yasaklanmıştır. Ancak, ülkelerin hangi özel durumlarda bu önleme başvurabilecekleri ayrıca belirlenmiştir. Buna göre, örneğin, geçici olarak ödemeler dengesi zorluğu çeken ülkeler, miktar kısıtlamasına gidebileceklerdir.

Gümrük vergilerinin indirilerek konsolide edilmesi ilkesi, gümrük tarifelerinin kademeli olarak indirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Her üye ülkenin taviz listesinde yer alan vergi oranları, bağlı oranlar olarak adlandırılmakta ve ülkeler, uygulamada söz konusu oranların üzerine çıkamamaktadırlar. Bir başka deyişle, söz konusu oranlar, o üye ülke bakımından bağlayıcı olmakta ve önemli ticaret partnerleriyle telafi amacıyla müzakere etmeksizin artırılamamaktadır.

Ulusal işlem ilkesi, iç pazara ilişkin düzenleme ve uygulamalar yönünden ithal ve yerli mallar arasında ayırım yapılmamasını öngörmektedir. Bu kural, bir mal, hizmet ve fikri mülkiyet, pazara girdikten sonra uygulanır. İthal mal üzerinden gümrük vergisi alınması, ulusal işlem ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir.¹²

Bunun dışında, üye ülkeler arasındaki ticarete ilişkin anlaşmazlıkların GATT çerçevesinde müzakere edilmesi mümkün hale getirilmiştir. Buna göre, üyeler arasında bir anlaşmazlık durumunda sert ticari önlemlere başvurmadan önce GATT'ın arabuluculuk yapması istenebilir. Böylece anlaşmazlığın sürmesinden doğacak olumsuz sonuçlar önlenmektedir.

GATT çerçevesinde bugüne dek sekiz adet müzakere turu gerçekleştirilmiştir. Dokuzuncu müzakere olan Doha Turu, DTÖ bünyesinde 2001 yılında başlamış olup, müzakereler hâlâ devam etmektedir. Aşağıda yer alan tabloda, söz konusu müzakerelerde görüşülen konular ve müzakerelere katılan ülke sayıları gösterilmiştir. Bunlardan en geniş kapsamlı olanı, 1986

¹² Karluk, *Uluslararası Ekonomi: Teori, Politika*, s. 441.

yılında başlayan ve 1993 yılında tamamlanan Uruguay Turudur (Tablo 1).

Tablo 1: GATT ve DTÖ Kapsamında Gerçekleştirilen Müzakere Turları

Yıl	Yer/İsim	Kapsanan Konular	Katılan Ülkelerin Sayısı
1947-8	Geneva	Tarifeler	23
1949	Annecy	Tarifeler	13
1950-1	Torquay	Tarifeler	38
1956	Geneva	Tarifeler	26
1960-2	Dillon Tur	Tarifeler	26
1963-7	Kennedy Tur	Tarifeler ve Anti-Damping önlemleri	62
1973-9	Tokyo Tur	Tarifeler, tarife dışı engeller, "çerçeve" anlaşmaları	102
1986-3	Uruguay Tur	Tarifeler, tarife dışı engeller, hizmetler, fikri haklar, anlaşmazlıkların halli, tekstil, tarım, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kuruluşu	123
2001-	Doha Tur	Müzakereler devam etmektedir.	142+

Kaynak: Stiglitz, Charlton, "Fair Trade For All", s. 42

1.1.1.3. Uruguay Turu

GATT'ın kurulmasıyla birlikte 1960'lı ve 1970'li yılların ilk yarısında uluslararası ticarete sağlanan liberalleşme, izleyen yıllarda yerini kısmen korumacı politikalara bırakmıştır. Bu dönemde, ticaretteki büyümenin

duraklamasına ve korumacılığın yeniden canlanmasına, 1970'li yıllarda ortaya çıkan bazı sorunların daha da vahim bir duruma gelmesinin sebep olduğu kabul edilmektedir. Bu gelişmeler, sabit döviz kuru sisteminden dalgalı döviz kuru sistemine geçilmesi sonucu, kurların düzensiz hareketleri, 1973-74 yılındaki Petrol Şokları dolayısıyla petrol fiyatlarının artışı sonucu dünya reel gelirinin OPEC ülkeleri lehine yeniden dağılımı, yeni sanayileşen ülkelerin tekstil, ayakkabı, çelik, giyim, oyuncak, spor malzemeleri, tartı aletleri gibi emek-yoğun mamul mallarda gelişmiş ülkelerin bazı ürün piyasalarını ele geçirme tehlikesi olmuştur. Yeni sanayileşen ülkelerle yapılan ticaretin hızla gelişmesi, gelişmiş ülkelerde uyum sorunlarına ve işsizliğin önem kazanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, bazı alanlarda küreselleşme devam ederken bazı alanlarda da yeni bir akım olan "bölgelleşme" veya "kutuplaşma" hız kazanmaya başlamıştır.¹³

Dünya konjonktüründe ortaya çıkan tüm bu olumsuz gelişmelere tepki olarak, özellikle sanayileşmiş ülkeler tarafından, GATT sisteminden sapma teşkil eden ve aynı zamanda bu sistemi tehdit eden politikalara başvurulmuştur. 1980'li yıllarda kapsam ve yoğunluk bakımından artış gösteren ve kısaca, gri alan tedbirleri ya da yeni korumacılık olarak adlandırılan tarife dışı uygulamalar Uruguay Turu'nun temel problemlerinden birini teşkil etmiştir.¹⁴

"15 Nisan 1994'de Marakeş'de imzalanan GATT Uruguay Turu Nihai Senedi, sonraki yıllarda dünya ticaretine yön verecek bir belge niteliğindedir. Nihai Senet, DTÖ'nün* kurum olarak GATT'ın yerini almasını öngörmüş ve DTÖ 1 Ocak 1995'te faaliyete geçmiştir."¹⁵

Stiglitz'e göre, Uruguay Turu, ticaret müzakereleri tarihinde önemli bir

¹³ Karluk, **Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, s.3.

¹⁴ Mehmet Metin Eker, "Çok Taraflı Ticaret Sistemi, Yeni Korumacılık ve Türkiye", **Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Planlama Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi**, Ekim 1993, s.10.

* "Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması" ve eki Anlaşmalar Türkiye tarafından 26.1.1995 tarih ve 4067 sayılı Kanun ile onaylanmış ve 3.2.1995 tarih ve 95/6225 sayılı Kararname ile 31.12.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

¹⁵ M. Tuba Ongun, "Uruguay Round Anlaşmalarının Özü", **Tuisav Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Merkezi**, Ankara, 1994, s.22.

yer tutmaktadır ve tüm eksikliklerine rağmen ticaret müzakereleri içinde en iddialı olandır. En büyük sanayileşmiş ülkeler, GATT sistemini, ticaretle ilgili yeni ulusal politika alanlarının yanında hizmetleri de kapsayacak şekilde genişletmek istemişlerdir. Sonuçta imzalanan anlaşmalar, Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) ve Ticaretle İlgili Yatırım Önlemleri Anlaşması (TRIMS) olmuştur. Bunun yanında, sınai ve tarımsal mallarda olduğu kadar tekstil ve hazır giyimde uygulanan tarifeler ve tarife dışı engellerde indirim ile fikri mülkiyet hakları ve hizmetler gibi yeni ticaret alanlarında geniş ölçüde çok taraflı kurallar belirlenmiştir.¹⁶

Nihai Senedin ortaya koyduğu sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:¹⁷

“- GATT Anlaşması çerçevesinde, hazır giyim ve tekstilde uygulanan gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarının 1995’den sonraki 10 yıl içerisinde tamamen kaldırılması yönünde anlaşma sağlanmıştır. Bu kararların amacı 1974’te imzalanan Çok Elyafıllar Anlaşması (MFA)’nı yürürlükten kaldırmaktır. Bu sektör ürünlerinin GATT’a entegrasyonu üç aşamada gerçekleştirilecektir. 1 Ocak 1995’te başlayan ilk aşamada, taraflar Anlaşma’daki özel listelerde belirlenen ürünleri 1990 yılı toplam ithalat hacimlerinin %16’sından az olmayacak şekilde GATT’a entegre edeceklerdir. İkinci aşamanın başında, 1 Ocak 1998’de bu ürünlerin GATT’a entegrasyonu 1990 yılı toplam ithalat hacminin %17’sinden az olmayacak şekilde gerçekleştirilecektir. 1 Ocak 2002 tarihinde başlayacak olan üçüncü ve son aşamada ise bu oran yine 1990 yılı toplam ithalat hacminin %18’inden az olmayacaktır. Geçiş döneminin sonunda, 1 Ocak 2005 tarihinde tekstil ürünlerinin GATT’a tamamen entegrasyonu sağlanacaktır. Çok Elyafıllar Anlaşması’nın kısıtlamaları, 31 Aralık 1994’te yeni bir Anlaşmaya taşınacak ve bunlar tamamen ortadan kalkana kadar bu Anlaşmayla düzenlenecektir.

- Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Anlaşması imzalanmıştır. Buna göre, Dünya Ticaret Örgütü’ne üye ülkeler, ihtiyaç duydukları patent veya uygun

¹⁶ Stiglitz, Charlton, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁷ Arif Esin, “GATT Uruguay Round Sonuçları ve Türkiye’ye Etkileri”, **İktisadi Kalkınma Vakfı**, İstanbul, Nisan 1994, Sayı 126, s. 18-25.

teknolojiyi acil durumlarda ya da ticari olmayan kamusal amaçlı kullanımlar için patent sahibinin oluru almaksızın kullanabileceklerdir. Ancak, patenti kullanan ülke, patent sahibi ülkeye bir bedel ödeyecektir. Bu kararlar çerçevesinde, daha önce 10 yıl olan patent koruması, ürünün icat edildiği yere, ithal edilip edilmemesine ve yurtiçinde veya yurtdışında imal edilmesine bağlı olmaksızın 20 yıla yükseltilecektir.

- Uruguay Turu tarım görüşmelerinde, tarım sektöründe bir reform süreci başlatılarak, bu sektördeki ticaretin piyasa kurallarına göre işlenmesini sağlamak amaçlanmıştır. Serbest ticareti ve rekabeti bozucu mali yardımların ve ithalat engellerinin, Anlaşma uygulamaya konulduktan sonraki 6 yıl içinde azaltılması öngörülmektedir. Tarım konusunda alınan kararlara göre iç destekleme olarak yapılan sübvansiyonlar %15, tarım ürünleri ihracatı olarak yapılan sübvansiyon ise bütçe harcamalarında %36, miktar olarak da %21 oranında azaltılacaktır. Öte yandan, asgari destek (de minimis) durumunda iç desteğin azaltılması gerekmemektedir. Buna göre, yapılan yardım, üretim değerinin gelişmiş ülkelerde %5'ini, gelişmekte olan ülkelerde ise %10'unu geçmemektedir. Bunun dışında, tarım ithalatındaki tarife dışı engeller, gümrük vergilerine çevrilecek ve %36 oranına çekilecektir.

- Genel Anlaşma'dan kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları, çok taraflı çerçevede çözüme kavuşturmak için GATT'ın XXII ve XXIII. maddeleriyle düzenlenen anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin kurallar geliştirilerek, Akit Taraflar arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların daha etkin ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. İhtilaf çözümlemede hakemlik ve başvuru konusunda bağlayıcı hükümler kabul edilmiştir.

- Hizmetler sektörü ile ilgili olarak Anti-Damping önlemleri ve milli ayrıcalık gözetmeme prensiplerinin bu sektörlerde de uygulanması konusunda anlaşmaya varılmıştır.

- GATT çerçevesinde ülkelerin, haksız rekabeti önleyebilmek için Anti-Damping vergilerine başvurmalarına izin verilmiş olmasına rağmen, ülkelerin

dampinge karşı tutumlarının giderek saklı bir korumacılık yöntemi olarak uygulanması karşısında, damping olaylarının araştırılması için açık kuralların konulması gereği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, dampingin ve sanayiye zararlarının saptanması için kesin kıstaslar belirlenmiştir. Dampinge karşı uygulanan vergiler Uruguay Turu'nun yürürlüğe girmesinden 5 yıl sonra hükmünü kaybedecek, Anti-Damping vergilerinden kaçmak için üretim yerini değiştirenlere uygulanacak kurallar saptanacaktır.

- Sübvansiyonlar ile ilgili kurallar, uluslararası ticareti etkileyen her türlü sübvansiyonlar ve telafi edici tedbirlere ilişkin tüm GATT disiplinlerinin güçlendirilmesine imkân vermek, bu disiplinlerin iyileştirilmesi yönündeki gelişimin dengeli olmasını gözetmek, VI. ve XVI. Maddelerden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin etmek ve bu hak ve yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin açıklık ve tahmin edilebilirliği sağlamak hedeflerine yönelmiştir. Bu çerçevede, devlet yardımlarının yasal olup olmadığının belirlenmesine, bunlardan bir kısmının yasaklanmasına, diğer kısmına ise uluslararası rekabete zarar vermediği sürece izin verilmesine karar verilmiştir.

- Herhangi bir Akit Taraf, bir malın artan miktarlarda ülkesine ithal edildiğini ve bu ithalatın yerli sanayine ciddi zarar verdiğini saptarsa, bu Anlaşmada belirtilen kurallara uygun olarak koruma önlemi uygulayabilecektir. Koruma önlemleri, ithal edilen malın kaynağına bakılmaksızın ve ayırım yapılmadan, sadece ciddi zararı önleyecek veya düzelterek boyutta uygulanacaktır. Uruguay Turu'nda alınan nihai kararlarla soruşturma işlemleri için de kurallar düzenlenmiştir. Buna göre, koruma tedbirleri 4 yıldan fazla süremeyecek ve kademeli olarak ortadan kalkacaktır. Gizli teşvik ve koruma (gri alan) tedbirleri kaldırılacak ve gelecekte kullanımları engellenecektir.

- Uruguay Turu'nda uzlaşmaya varılan kararlara göre sanayileşmiş ülkeler tarafından sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergileri üçte bir oranında azaltılacak ve sanayi ürünü ithalatının %40'ından fazlası vergisiz

ithal edilecek, ilaç, iş makineleri, tıbbi teçhizat, çelik, mobilya, tarım araçları, alkolsüz içecekler, kereste, kâğıt ve oyuncak ticaretinde uygulanan gümrük vergileri indirilecektir.

- Teknik normları sağlamak için daha geniş kurallar düzenlenmiştir. Bu bağlamda, testler ve lisans prosedürleri uluslararası ticaret için gereksiz engeller oluşturamayacaktır. Bunların yanı sıra, hayvan ve bitki sağlığı ve güvenlik tedbirleri üzerine de yeni kurallar konulmuştur.

- DTÖ, Uruguay Turu kararlarını uygulayan uluslararası bir kurum olacaktır.”

“Tüm bu değişiklikler içinde Anti-Damping ile ilgili kurallar, eski GATT sisteminde olduğu gibi yetersiz ve zayıf kalmıştır. Anti-Damping Kodu önemli bir değişikliğe uğramamıştır. GATT sistemi, üyelerinin bu kuralları kullanmada oldukça öznel davranmasına olanak sağlamakta, bu da korumacılık baskıları karşısında küresel serbestleşmeye bir tehdit oluşturmaktadır.”¹⁸

1.1.2. Korumacılığın Tekrar Yükselişi ve Yeni Korumacılık

İkinci Dünya Savaşının bitimini izleyen son altmış beş yıllık dönemde, ticaretteki büyüme, dünya üretimindeki büyümeden istikrarlı bir şekilde yüksek olmuştur. Tablo 2’de dünya ticaretinin ve üretiminin artış hızları dönemler itibariyle yer almaktadır. Buna göre, savaşlar arası dönemin ve İkinci Dünya Savaşı’nın dünya ticareti ve üretimi üzerindeki tahrip edici etkileri rahatlıkla görülebilmektedir. “Dünya ticaretini düzenleyen tek çok taraflı anlaşma olan GATT’ın yürürlüğe girdiği 1948 yılı ile Birinci Petrol Şoku olarak bilinen ve OPEC ülkelerinin ham petrol fiyatlarını dört kat artırdığı 1973 yılı arasında yer alan dönemde, dünya üretimi yılda ortalama yaklaşık

¹⁸Okan H. Aktan, “GATT Anlaşmaları: Analitik Tarihi”, **Tuisav Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Merkezi**, Ağustos, 1996, s.13.

%5.7, dünya ticaret hacmi ise %8.5 oranında büyümüştür. Bu gelişmenin en önemli nedenlerinden biri dünya ticaretinin serbestleşmesidir. 1973 yılı sonrasında 1990'lı yıllara kadar dünya ticaretinde önemli ölçüde bir düşüş gözlenmektedir. Bu dönem, dünya genelinde petrol şoklarıyla başlayan ve dünya ekonomilerini durgunluğa sürükleyen, aynı zamanda ticarete korumacılığın arttığı yıllara denk gelmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte dünya ticaretinin artış hızında yeniden bir yükselme görülmektedir.

1947 yılında sanayileşmiş ülkelerde mamul mallar ithalatına uygulanan ortalama tarife oranı %40 iken, bu oran 1974 yılına gelindiğinde %7 düzeyine inmiş ve gümrük tarifeleri, söz konusu ülkelerde yerli üretimin korunmasında kullanılan önemli bir araç olma özelliğini kaybetmiştir. 1973 yılında başlatılan GATT Tokyo Müzakereleri öncesindeki ana özellikleri, yukarıda belirtildiği şekilde olan dünya ticareti, izleyen yıllarda da dünya üretiminin üzerinde bir hızla artmaya devam etmiştir.”¹⁹

Tablo 2: Dünya Ticareti ve Üretiminin Yıllık Artış Hızı

	1913-1950	1950-1963	1963-1973	1973-1990	1990-1999
Ortalama Ticaret Hacmi Artış Hızı	4.3	7.8	9.3	3.8	6.2
Ortalama Üretim Artış Hızı	3.7	5.3	6.1	2.3	2

Kaynak: 1913-1950 dönemi, Paul Hirst, Grahame Thompson “Küreselleşme Sorgulanıyor”; 1950-1999 dönemi, DTÖ International Trade Statistics, 2000.

1950'li yıllardan itibaren dünya ticaretinde ortaya çıkan tüm bu olumlu gelişmeler, 1973-1974 Petrol Krizi'ni izleyen yıllarda yerini durgunluğa

¹⁹ M. Tuba Ongun, “Yeni Korumacılık I”, *Asomedy*, Nisan 1998, s. 28-42.

bırakmıştır. 1973 sonrası dönemde dünya ticaretinin yıllık ortalama artış hızı %3.8'e kadar düşmüştür. Bu durum, durgunluk ve Petrol Krizinin geçici olumsuz etkileri yanında, dünya ticaretindeki bazı yapısal değişikliklerin bir sonucudur.

“Bu dönemde, sanayileşmiş ülkeler kendilerini birden yeni ve şiddetli bir buhranın ortasında bulmuşlardır. Talep şiddetle gerilemiş, büyüme göstergeleri düşmüş, hatta sanayileşmiş ülkelerin çoğunda eksilere inmiştir. Enflasyon, işsizlik ve verimlilik göstergeleri de aynı ölçüde kötüleşmiştir. Üstelik, geleneksel olarak Keynesyen diye adlandırılan politikaların bu kez buhranın indirilmesi için artık yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Dünya, ilk kez enflasyonla durgunluğu bir arada yaşamaya başlamış, stagflasyon olarak adlandırılan bir terimle karşılaşmıştır.”²⁰ Bu eğilim, 1980'lerin sonuna kadar sürmüştür, Buhran, 1930'lu yılların sonunda geride bırakıldığı düşünülen korumacılığın farklı bir biçimde tekrar ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu, 1970'li yıllarda başlayan ve günümüzde halen önemini koruyan tarife dışı engeller adı verilen bir dizi korumacı tedbirleri kapsayan "Yeni Korumacılık" akımıdır.

1.1.2.1. Yeni Korumacılığın Özellikleri ve Ortaya Çıkış Nedenleri

“Yeni korumacılık akımının en belirgin iki temel özelliğinden birincisi, araç olarak tarife dışı engelleri kullanması, ikincisi ise bilinenin aksine gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmış olmasıdır.”²¹

Yeni korumacılık, gümrük vergileri ile yapılan geleneksel korumadan farklı olarak, büyük ölçüde gümrük vergisi dışı engellere dayanmaktadır. Bunlar, gönüllü ihracat kısıtlamaları, kotalar, çevre ve sağlıkla ilgili standartlar, anti-damping önlemleri, devlet ihalelerinde yerli üreticiyi kayıran

²⁰ Aruoba, **a.g.m.**, s. 29-42.

²¹ Ogun, “Yeni Korumacılık I”, s. 28-42.

kurallar ve sübvansiyonlar, iç pazarı dış rekabete karşı koruyan önlemler ile çeşitli idari ve teknik engellere kadar uzanan türleri içermektedir.

Tarife dışı engellerin miktar ve yaygınlığını tam ve sağlıklı olarak saptamak zordur, çünkü nitelikleri gereği bunların ölçülmesi ve rakamlarla ifadesi çoğu zaman mümkün değildir. Yeni korumacılık akımı ile 1980'lerin başında ABD'de efektif koruma oranlarının önemli ölçüde artmış olması ve bu ülkenin dünya ticaretindeki egemenliği, korumanın yayılmasında ve artmasında etkili olmuştur.²²

Salvatore, yeni korumacılığın ortaya çıkışını, 1970'lerden itibaren sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkan, düşük büyüme ve yüksek işsizlik sorunları karşısında bu ülkelerin ekonomilerini yeni koşullara uyumlu hale getirmeye çalışmaları ve buna bağlı olarak, 1970'lerin ortalarından itibaren, tarifelerde gerçekleştirilen düşüşün yerini, tarife dışı engellerin almaya başlaması şeklinde değerlendirmiştir. Bu dönemde, sanayileşmiş ülkeler tarafından çok taraflı ticaret görüşmelerinden Tokyo Turunda (1973-79), dünya ticaretinde ortaya çıkan bu eğilim göz ardı edilmemiş, tarife dışı engelleri düzenlemek ve sınırlandırmak için kodlar görüşülmüştür. Tarife dışı engellerin artmasındaki en büyük tehlike, bu durumun ticarete çok keskin misillemelere ve sonuç olarak dünya ticaretinin azalmasına neden olmasıdır.²³

Sanayileşmiş ülkelerde uygulanan yeni korumacılık akımı, GATT kurallarına ters düşecek gümrük oranı artırımı veya başka alanlarda telafi edici bir ödüne karşı uygulanabilecek istisna hükümlerine başvurarak gerçekleşmemiştir. Yeni korumacılığın araçları, GATT'ı atlayarak, ikili olarak ve ihracatçı ülkeyi belirli tehditlerle, ihracatını sınırlamaya zorlama yolları olmuştur. Yeni korumacılık olgusu tüm ülke gruplarını olumsuz etkilemekle birlikte, yeni sanayileşen ülkeler ve az gelişmiş ülkeler daha çok "etkilenen"

²² Hülya Özdemir, "Pazarların Globalleşmesi Sürecinde Yeni Korumacılık Akımı ve Gümrük Birliği", **İzmir Ticaret Odası**, Mayıs, 1997, s. 8.

²³ Salvatore, **a.g.e.**, s. 231.

ülke konumunda, sanayileşmiş ülkeler ise "etkileyen" konumda olmaktadır.²⁴

Ongun'a göre, "yeni korumacılığın doğuş nedenleri öncelikle dünya sanayi malları ticaretinin yapısında meydana gelen değişiklikte aranmalıdır. 1970'lerin ilk yarısına gelindiğinde, çoğu Doğu Asya'da yer alan bir grup geliştirmekte olan ülke emek yoğun sanayi mallarında, karşılaştırmalı üstünlük elde etmiş, emek-yoğun sanayi malları ihracatçısı konumuna yükselmiş, bu ise gelişmiş ülkelerde istihdam sorununu olumsuz yönde etkilemiştir. Buna göre, gelişmiş ülkelerde korumacılık şu nedenlerle savunulmuştur²⁵:

-İstihdam düzeyinin korunması: Bu gerekçeye göre koruma, ithalatın yurtiçi istihdam düzeyini düşürmesi karşısında başvurulacak ana yoldur. Bu görüşü eleştirenlere göre ise koruma, tüketici refahını düşüreceği gibi, korunan sanayilerin başka sanayilere girdi üretmesi durumunda, girdi maliyetlerini yükselterek, girdileri kullanmak suretiyle nihai mal üreten diğer sanayilerin rekabet gücünü zayıflatacak ve bu durum da işsizliğin artmasına yol açabilecektir.

- Değişen uluslararası rekabet koşullarına uyum sağlama süresinin yavaşlatılması: Buna göre, ithalat artışlarının geçici denetim araçları kullanılarak sınırlandırılması, kaynakların akışkan olmadığı varsayımı altında, yapısal uyum sürecini zamana yayarak, yaratacağı sancıları hafifletir. İşgücünü yeni iş alanlarında çalışmak üzere eğitmek ve yeni yatırımları gerçekleştirmek için zaman gereklidir. Korumacı önlemler gerekli zamanı kazandırır.

- Stratejik üretim dallarının korunması: Tarım, demir-çelik ve gemi yapım gibi dallar bu gerekçeyle korunmuştur. Bu görüşü eleştirenler, bir üretim dalının korunması için tarifeler ya da tarife dışı önlemler yerine sübvansiyonların kullanılmasının daha uygun olacağı, çünkü sübvansiyonların fiyatları yükseltmeyeceği ve girdi maliyetlerinin artmasına neden olmayacağı üzerinde durmuşlardır.

²⁴ Özdemir, **a.g.m.**, s. 9.

²⁵ Ongun, "Yeni Korumacılık", s. 28-42.

- Yüksek teknolojiye dayanan sanayilerin desteklenmesi: Bu görüş "Genç Endüstri Tezi"nin bir türü olup, yaparak öğrenme döneminin tamamlanmasına kadar söz konusu sanayilerin dış rekabet karşısında korunmasını savunmuştur.

- Korumayı piyasaları açmayı sağlayacak bir manivela olarak kullanmak: Son yıllarda bazı sanayileşmiş ülkeler, korumacılığı diğer ülkelerin piyasalarını ithalata açmalarını sağlamak amacıyla bir baskı ve tehdit unsuru olarak kullanmıştır.

- "Adil Olmayan" ticari rekabetle mücadele: Bu gerekçenin anlamını, ABD giyim sanayinin daha etkin korunmasını talep eden bir sendika yetkilisi şöyle ifade etmiştir: "Geçim standartları son derece düşük olan ve işçi haklarından hemen tümüyle yoksun ülkelerde üretilen giysiler, ülkemizdeki yaşam standartlarını tehdit etmekte ve düşük nitelikli işgücünün gereksinim duyduğu istihdam olanaklarını tahrip etmektedir."

Diğer yandan, Lang ve Hines, yeni korumacılığın çıkışını çok farklı nedenlere bağlamışlardır. Buna göre, yeni korumacılık tezi, 1970'lerde başlayan durgunluktan önce ileri sürülmüş ve bu akım, dünyadaki geri kalmış ülkelerin durumuna gösterilen tepki ile birlikte, yeni bir ekonomi ile yeni ticaret politikalarına duyulan ihtiyacın ve dünyadaki vahim eşitsizliklerle çevre bozulması gibi yeni gelişmelerin neticesinde ortaya çıkmıştır. Onlara göre, yeni korumacılık politikaları, en başta geleneksel ekonomilerin uzun vadede güvenlik vaat edememesi, küresel çevre bunalımı ve yoksulların hazin durumu gibi daha uzun erimli sorunlara bir yanıt niteliğinde olmalıdır. 1990'larda, tüm dünyada baskı grupları, ticaretin serbestleştirilmesinin getirdiği çetin sorunlar ve bir değişim zorunluluğu ile ilgili olarak, kendilerini ve destekçilerini eğitmeye başlamışlardır. Böyle bir koalisyon, kendilerini çevre korumasına, dünya kalkınması ve gönencine, kamu yararına ve keza organize çalışma olanaklarının yaratılmasına adanmış sivil toplum kuruluşları

arasında boy göstermeye başlamıştır.²⁶

1.1.2.2. Yeni Korumacılığın Araçları ve Uygulamaları

1970'lerdeki buhranın ardından ortaya çıkan uygulamalar, daha çok tarife dışı önlemler olarak belirmeye başlamıştır. Aruoba'ya göre, "Bu durumun oluşmasında, otuz yıldan fazla bir süredir GATT bünyesinde tarifeler konusunda alınan yoldan geri dönmenin zorluğu, önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Korumacılığın tarifelerin dışında gelişmesi, aynı zamanda, sertleşmesine, etkisinin yükselmesine ve araçların çeşitlenmesine yol açmıştır. Ayrıca, yasal ve teknik diğer bazı düzenlemeler, tarife benzeri faktörler, ihracatın ve yatırımların teşviki ve uluslararası ticaret ve ödeme anlaşmaları gibi düzenlemeler dolaylı ve dolaysız olarak uluslararası ticareti etkilemektedir. Bu politikalar yıllardır birçok ülke tarafından "adil olmayan uygulamalar" olarak nitelendirilmesine rağmen, hükümetler ve teşebbüsler, ayrımcı fiyatlarla ve sübvansiyonlarla ihracatı özendirme yönündeki politikalara, ithalatın yasaklanması veya engellenmesi politikalarına sıkça başvurmaktadırlar."²⁷

1980'lerde ortaya çıkan yeni korumacılık biçimleri, giderek uluslararası toplumun ciddi bir sorunu haline gelmiştir. Uzun Vadeli Tekstil Anlaşması (Long-term Textile Agreement) gibi müzakere ile tespit edilen ticaret engelleri yanında, kapsamı elektronik eşya, ayakkabı, otomobil, metal ve kimya ürünlerini kapsayacak kadar geniş olan gönüllü ihracat kısıtlamaları türünden engeller de ortaya çıkmaya başlamıştır. 1974'te yapılan MFA, Uzun Vadeli Tekstil Anlaşması'nın ürün ve ülke kapsamını ciddi biçimde genişletmiştir. Bir diğer gelişme, AT'nin üye sayısının artması ile beraber, Topluluğun uyguladığı Ortak Tarım Politikası kapsamındaki ürün miktarının ve çeşidinin

²⁶ Tim Lang, Colin Hines; **The New Protectionism: Protecting The Future Against Free Trade**, Kaynak Yayınları, 2000, s.264.

²⁷ Aruoba, **a.g.m.**, s. 29-42.

önemli ölçüde artış göstermiş olmasıdır. 1970'lerde sanayileşmiş ülkeler, tarım sektörlerini korumak amacıyla değişken ithalat vergileri (variable import levies), anti-damping ve telafi edici vergi gibi araçları ithalatı dizginlemek için sıkça kullanmışlardır.²⁸

1.1.2.2.1. Tarife Dışı Engeller

“Geniş anlamda tarife dışı engeller, hükümetlerin, gümrük vergisi dışında dış ticaret üzerinde daraltıcı etki yaratan yasal, idari, politik bütün uygulamalarıdır. Tarife dışı kısıtlama politikası ise, uluslararası ticarete konu olan mallar, hizmetler veya kaynakların potansiyel dünya reel gelirini artıracak şekilde tahsisine engel olan, kamu veya özel kesim tarafından dış ticarete getirilen bütün kısıtlayıcı önlemleri kapsar. Potansiyel reel dünya geliri, dünya kaynakları ile malların en ekonomik şekilde tahsis edilmesi durumunda ulaşılabilecek gelir seviyesidir.”²⁹

1.1.2.2.1.1. Miktar Kısıtlamaları

Miktar kısıtlamaları, ithalat hacmini dolaysız olarak sınırlamaya yönelik uygulamalardır. Miktar kısıtlamaları, dış ticareti fiyat mekanizması yoluyla değil, fakat mal hacminin doğrudan belirlenmesi şeklinde etkilemektedir. Miktar kısıtlamaları arasında ithalat kotaları, ithalat yasakları, ihracat kısıtlamaları, kambiyo kontrolü ve gönüllü ihracat kısıtlamaları yer almaktadır.

---

²⁸ Eker, **a.g.t.**, s. 29.

²⁹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 9.

1.1.2.2.1.1.1. İthalat Kotaları

İthalat kotaları, ithalat miktarı veya değeri üzerine mutlak bir sınırlama getirir. Belirli bir süre için düzenlenen kotaların konuluş nedeni, ülkenin dış ticaretinde meydana gelen açığı gidermek amacıyla ithalatta ayırt edici bir kontrol sistemi getirmektir. Kotalar ithalatı kısıtladıkları ölçüde, yerli sanayiye dış rekabetten korur ve dış ticaret açığının büyümesini önleyebilirler.

İthalatın hacmini sınırladığı için, kotalar, tarifeler gibi ithal edilen malın fiyatını yükseltir. Fiyattaki yükselmeden ötürü ithal malının tüketimi düşerken, tüketiciler yerli ikame mallara yönelirler. Ancak, tarifelerin aksine, kotalardan hükümete bir gelir sağlanması söz konusu değildir.

İç piyasada mal arzını kısıtlayan kotalar, iç fiyatların dünya fiyatları üzerine çıkmasına yol açar ve "kıtlık rantına" neden olurlar. Bu kıtlık rantı veya kota kârı, duruma göre, normalde ithalatçılara, gönüllü ihracat kısıtlamalarında ise ihracatçılara gidebilir.

İthal kotaları, GATT tarafından yasaklanmıştır. Genel Anlaşma'nın XI. maddesinde "Gümrük resimleri, vergileri ve diğer ödemeler dışında; kotalar, ithal ve ihraç lisansları, ya da diğer tedbirler yolu ile hiçbir akit ülke tarafından hiçbir diğer akit ülkeden gelen hiçbir ürünün ithalatına ya da bir akit ülkeye yapılan bir malın ihracına yasaklama ya da kısıtlama getirilemez" denilmektedir. Bununla birlikte, Anlaşma'da kotalara izin veren bazı durumlar da mevcuttur.

Anlaşma'nın XII. maddesinde, ödemeler dengesi sıkıntısı çeken ülkelerin miktar kısıtlamasına gidebileceği, şu durumlarda kabul edilmiştir: Akit ülkeler, parasal rezervlerinde ciddi bir azalma tehdidini önlemek ya da durdurmak için, çok düşük bir parasal rezerve sahip iseler, rezervlerinde makul bir artış oranını elde edebilmek için, kendi iç politikaları gereği ödemeler dengesini korumak ve düzeltmek amacıyla miktar kısıtlamasına gidebilmektedir. XVIII. maddede, düşük yaşam standartlarına sahip, kalkınmanın ilk aşamasında bulunan ve yaşam standartlarını yükseltmek için

belirli bir kalkınma politikası ve programı uygulayan akit ülkeler, belirli endüstrileri tarifeler yoluyla koruyabilmekte ya da ödemeler dengesini sağlamak amacıyla miktar kısıtlaması yoluna gidebilmektedir.

Bunların dışında, ithalata karşı önlemlerin şu genel hallerde uygulanabileceği belirtilmiştir. XX. maddede, şayet söz konusu önlemler, a) kamu ahlakı için, b) insan, hayvan, bitki sağlığı için gerekli ise, c) altın ve gümüş ithalatı ya da ihracatı ile ilgili ise, d) Genel Anlaşma'ya uymayan ancak, patent, marka ve telif hakları gibi hakları korumak amacıyla oluşturulmuş bazı kanun ve düzenlemeler için gerekli ise, e) ulusal tarihi, sanatsal ve arkeolojik değerler ile ilgili ise, f) Tükenebilir doğal kaynakların yerli üretimi ve tüketimi üzerindeki kısıtlamalarla ilgili ise, g) Yurtiçi endüstri için önemli miktarlarda olan, yurtiçi fiyatının dünya fiyatlarının altında olduğu bilinen ve hükümetin istikrar programı gereği önem arz eden ürünler için, h) Dağılımı ve elde edilmesinde genel ya da yerel bir arz kısıtı olan ürünler için ithalat önlemleri uygulanabilmektedir. XXI. maddede, ülke güvenliği ile ilgili gerekli olan durumlarda da ithalat kısıtlamaları uygulanabileceği belirtilmiştir. Genel Anlaşma'ya 1965'te eklenen, gelişmekte olan ülkelerle ilgili IV. Bölüm XXXVI. maddede, az gelişmiş ülkelerin, sınırlı sayıda temel ürün ihracatı yapmaları nedeni ile söz konusu ürünlerin dünya piyasasına girişini kolaylaştıracak, dünya piyasasındaki durumunu geliştirecek ve istikrara kavuşturacak önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır.

1.1.2.2.1.1.2. Gönüllü İhracat Kısıtlamaları:

Yeni korumacılık araçlarından en çok kullanılanlardan biri de "gönüllü ihracat kısıtlamaları" olmaktadır. GİK, genelde, ithalatçı gelişmiş ülkelerle ihracatçı gelişmekte olan ülkeler arasında iki veya çok taraflı görüşmeler yoluyla yapılır. Düzenli pazarlama anlaşmaları olarak da nitelendirilebilen bu tür anlaşmalarda, ihracatçı ülke, özellikle emek-yoğun sanayilerde, belirli bir kota ile "gönüllü" olarak ihracatını sınırlandırır.

GİK, 1950 yılında, Amerika tarafından Japonya'dan yapılan tekstil

ihracatına ve daha sonra farklı ülkelerden yapılan otomobil, çelik, ayakkabı gibi malların ihracatına yapılan kısıtlamalardan beri tartışılmaktadır. GİK, başarılı bir şekilde gerçekleştirilirse, ithalat kotalarının gelir etkisi dışındaki tüm ekonomik etkilerine denk bir etki yaratır. Bu kısıtlamalar, ithalatı sınırlamada ithal kotalarından daha az etkilidirler.³⁰

Bu anlaşmaların amacı, gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip buldukları emek-yoğun sanayiler karşısında, sanayileşmiş ülkelerin rekabetini arttırabilmek için yerli üreticilerin iç piyasadaki paylarını korumak veya bu paylarını arttırmaktır. Bu konuda GİK kotalardan önemli ölçüde ayrılmaktadır.

“GİK’in “gönüllü” olarak uygulanması, onların GATT hükümlerinin dışında olmasını sağlamakta ve bu nedenle sıkça başvurulanan birer araç olmalarına yol açmaktadır. Tekstil ve konfeksiyon sektöründe, 1974 yılında uygulamaya konulan MFA, gönüllü ihracat kısıtlamalarının ilk örneğini oluşturmaktadır.

Ticarete yaptıkları etki bakımından, GİK’ler kotalardan daha az zararlıdır. GİK’ler genelde müzakere edilen bir ya da birkaç ihracatçı ülkenin ihracatını kısıtlar. GİK’in kapsamına girmeyen ülke ihracatçıları, ithalatçı ülke pazarına ihracatlarını hem hacim hem de fiyat bakımından artırma imkânı bulurlar. Bu ise, kotalarla GİK arasındaki önemli bir farkı ortaya koymaktadır. GİK uygulaması zımnen GATT’ın “En Çok Kayrılan Ülke” ilkesince belirlenen ayırım yapmama kuralının bir ihlalidir.”³¹

1.1.2.2.1.2. Anti-Damping Önlemleri

Bir ürünün normal değerinin altında bir fiyatla ihraç edilmesi anlamına gelen damping, bir çeşit uluslararası fiyat farklılaştırmasıdır.

Damping, kalıcı, yıkıcı ve geçici (sporadic) olmak üzere üç sınıfa

³⁰ Salvatore, **a.g.e.**, s. 220.

³¹ Özdemir, **a.g.m.**, s. 9.

ayrılabilir. Kalıcı damping, bir uluslararası fiyat farklılaştırmasıdır. Burada, monopolcü firma, toplam kârını artırmak için malı yurtiçinde uyguladığı fiyatın altında bir fiyatla dış piyasaya satma davranışını sürekli olarak uygulamaktadır. Yıkıcı damping, malı geçici bir süreliğine maliyetinin altında ya da iç piyasadaki satış fiyatının daha altında bir fiyatla yabancı üreticileri yok etmek için yabancı piyasaya satmaktır. Geçici (sporadic) damping ise dönemsel olarak ortaya çıkan fazla mal stokunu, yurtiçi fiyatları düşürmeden eritmek için uygulanan bir damping türüdür. İhracat sübvansiyonları da dampingin farklı bir çeşididir.³²

“Damping ile karşı karşıya bulunan ulusal sanayi, maddi zarara uğramamak için ihracatçı ülkeye karşı anti-damping vergileri yoluyla koruma uygulamaktadır. Bu vergilerle amaçlanan, damping uygulamasının yarattığı fiyat farklılaştırmasını ortadan kaldırmak ve damping yoluyla düşük tutulan fiyatı, konulan denkleştirici vergi ile olması gereken düzeye çıkarmaktır. Anti-damping soruşturmalarının hangi esaslara göre yapılacağı, GATT’ın 1980 yılında hazırlanan Anti-Damping Kodunda ele alınmıştır. Uruguay Turu sonucunda, Anti-Damping Kodu tekrar gözden geçirilerek uygulama alanı genişletilmiştir.”³³

“Uygulamada damping türlerini birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Bu sebeple, hükümetler tüm damping uygulamalarına karşı çok büyük duyarlılık göstermekte ve yüksek anti-damping vergileri veya telafi edici vergilerle bu uygulamaları önlemeye çalışmaktadırlar. İhracatın teşviki amacıyla girişilen vergi iadesi, ihracat sübvansiyonu gibi uygulamalar, ithalatçı ülke konumundaki sanayileşmiş ülkeler tarafından damping olarak kabul edilerek bu ülkeler hakkında soruşturma açılmakta ve eğer gerçekten damping yapıldığı sonucuna varılırsa, ilgili ülkenin mallarına karşı anti-damping vergisi konulmaktadır.”³⁴

Anti-damping vergileri GATT’ın VI. maddesinde ele alınmıştır. Buna

³² Salvatore, **a.g.e.**, s. 223.

³³ Özdemir, **a.g.m.**, s. 9.

³⁴ Eker, **a.g.t.**, s. 52.

göre, “Taraflar, bir ülkenin ürünlerinin bir diğer ülkenin ticaretine normalden daha az bir değerle sunulması demek olan dumpingin, taraf ülkelerden birinin toprağında kurulmuş olan bir endüstriye maddi zarar tehdidinde bulunması ya da bir dahili endüstrinin kurulmasını maddi olarak geciktirmesi halinde kınanmasını tanırlar”. Aynı maddenin ikinci paragrafında, “Dumpingi telafi etmek veya önlemek için, bir taraf ülke, ürüne yapılan dumping marjını aşmayacak şekilde anti-dumping vergisi koyabilir” denilerek anti-dumping vergisi konulabilmesine imkân tanınmaktadır.

“Bir malın dış piyasalarda ihracatçı ülkenin iç piyasa satış fiyatlarının altında satılması her zaman dumping yapıldığı anlamına gelmeyebilir. Üretimin çeşitli aşamalarında malın maliyetine yansıyan dolaylı vergiler ile ülkeler arası nakliye ve dağıtım yapısı farklılıkları, dış piyasa satış fiyatlarının düşük seviyelerde kalmasını gerçekçi kılabilir.”³⁵

Dumpingin tanımında yer alan “normal değer” hesaplanırken, “birim maliyet” üzerine makul bir marj konulur. Ölçek ekonomilerinin geçerli olduğu bir endüstride, marjinal fiyatlama normal bir durumdur, ancak, söz konusu endüstride, marjinal maliyet fiyatlaması önem kazanmaktadır. Çünkü, böyle bir endüstride, üretim arttıkça, son birim maliyeti düşer, böylelikle ölçek ekonomilerinin varlığı, ihraç fiyatlarının yurtiçi satış fiyatından düşük olabilmesine izin vermektedir.³⁶

Anti-dumping vergileri çoğunlukla yeni korumacılık araçlarından biri olarak kullanılmaktadır.

1.1.2.2.1.3. Sübvansiyonlar

Yeni korumacılık önlemleri her zaman ithalatın kısıtlanması yönünde

³⁵ M. Süreyya SÜNER, “Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Türkiye’ye Etkileri”, **Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi**, Temmuz 1991, s. 19.

³⁶ Mehdi Shafaeddin, “Free Trade or Fair Trade? An Enquiry Into The Causes Of Failure In Recent Trade Negotiations”, **UNCTAD Discussion Papers**, No: 153, December 2000, s. 27.

olmayıp ihracatın özendirilmesine de yönelik olmaktadır. Bu amaçla alınabilecek önlemler sübvansiyon olarak nitelendirilmektedir.

“Sübvansiyonun tanımına ilk olarak, DTÖ Kuruluş Anlaşması'nın ekinde yer alan Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması'nın 1.1. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre, devletin temin ettiği ve yararlanana fayda sağlayan bir mali katkının ya da GATT 1994'ün XVI. maddesi anlamında, bir gelir veya fiyat desteğinin bulunduğu hallerde, sübvansiyonun varlığından söz edilebilecektir.”³⁷

“Sübvansiyon çok çeşitli şekillerde olabilir. Bunlar arasında, vergi iadesi, dolaysız ödeme, düşük faizli kredi, sigorta düzenlemelerinde kolaylık, ucuz girdi sağlanması, taşıma giderlerine katkı payı, gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti gibi önlemler yer alır. Hükümetler yerli firmalara ticaret durumlarını düzeltmek ve yabancı firmalar karşısında rekabet edebilir duruma gelmeleri için çeşitli yollarla sübvansiyon verebilir. İhracat sübvansiyonunda üretilen malın sadece ihraç edilen kısmı sübvansiyonla desteklenmektedir. İhracat sübvansiyonu sonucu tüketiciler, sübvansiyon ödenen malları dış piyasaya göre daha yüksek fiyatlardan satın almaktadırlar. Bunun ötesinde, sübvansiyonun maliyetini birer vergi mükellefi olarak da kendileri yüklenmiş olurlar.”³⁸ İthalatçı ülke açısından bir dumping niteliği taşıyan ihracat sübvansiyonlarının yüksek oranlarda uygulanması, ithalatçı ülkede zarara yol açabilir. GATT'ın esaslarına aykırı bu tür önlemler, genelde gizli bir müdahale aracı olarak kullanıldığından belirlenmeleri zordur.

1.1.2.2.1.4. Görünmez Engeller

İkinci Dünya Savaşından sonra, özellikle GATT'ın çabaları ile gümrük tarifeleri tedricen önemli ölçüde azaltılmıştır. Görünmez engeller, bunun

³⁷ Müslüm YILMAZ, “Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması”, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2003, (Erişim): <http://www.tobb.org.tr/documents/>, 14.01.2012, s. 17.

³⁸ Özdemir, **a.g.m.**, s. 10.

sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Gümrük tarifeleri ile sınırlandırılmayan dış ticaret, günümüzde, “görünmez engeller” ya da “gri alan uygulamaları” yoluyla sınırlandırılmaktadır. Bunlar, insan sağlığı, tüketici koruması, çevre kirliliğini önleme, etiketleme ve paketleme standartları, kullanım kolaylığı, yükleme öncesi muayeneler, menşe kuralları gibi çok çeşitli konulara ilişkin idari ve teknik standartlardan oluşmaktadır. Bu tür düzenlemelerin, dış ticareti ne ölçüde kısıtladıklarının belirlenmesi oldukça güçtür.

1.1.2.2.1.5. Ticarete İdari ve Teknik Engeller

Doğrudan korumacılıkla ilgili olmasa bile, hükümetler tarafından alınan karar ve konulan çok sayıdaki kurallar, ticaretin serbestçe akmasını kısıtlamaktadır. Çoğu zaman bu teknik kuralların, ithalatta ayrımcılık yapmaya mı, yoksa sadece ithal mallarını dışarıda tutmaya mı dönük olduğunu kestirmek zordur.

“Neredeyse sonsuz biçimde ve sayıda oluşturulabilecek olan bu engel türleri, bir yandan ticareti fiziki olarak sınırlamak, geciktirmek, hatta gerektiğinde durdurmak için kullanılabileceği gibi, genellikle içerdikleri mali kural ve uygulamalarla uluslararası ticareti tarifeler gibi etkilediklerinden, “görünmeyen tarifeler” olarak da adlandırılmaktadırlar.”³⁹

Üreticinin uymak zorunda olduğu standartlar, teknik kurallar ve kalite kontrolü, ülkeden ülkeye değişen uygulamalarla ticareti engelleyebilmektedir. Teknik engeller ile ilgili olarak, Tokyo Turu müzakerelerinde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak, düzenlemenin yeterli olmaması üzerine kapsamlı bir düzenleme gereği duyulduğundan, Uruguay Turu müzakerelerinde, standartlara uyumun ve çıkarılacak yeni kuralların, ticareti engellememesini sağlama amacına dönük bir Kod uygulanması yoluna gidilmiştir.

---

³⁹ Aruoba, **a.g.m.**, s. 29-42.

1.1.2.2.1.6. Menşe ve Marka Kuralları

Uruguay Turu Menşe Kuralları Anlaşması'nda menşe kuralları, üyeler tarafından malların menşe ülkesinin tespit edilmesi için uygulanan yasa, yönetmelik ve genel uygulamaya ilişkin idari tespitler olarak tanımlanmaktadır. Menşe kuralları, eşit, tutarlı, yeknesak, tarafsız, makul bir şekilde uygulanacak ve bir ürünün yerli üretim olup olmadığına ilişkin kurallardan daha katı olmayacaktır. GATT'ın IX'uncu maddesinde düzenlenen ve bir malın üretildiği ya da yapıldığı ülkeyi gösteren ve o ülkenin ilgili kuruluşlarınca düzenlenen menşe şahadetnameleri öncelikle bu konudaki uygulamaların ayrımcı olmaması esasını getirmektedir. Ayrıca, ilgili kanun ve yönetmelikler, tüketicileri hileli ve hataya sevkedebilecek bilgilere karşı koruyucu hükümleri içerecektir.

1.1.2.3. Yeni Korumacılığın Dünya Ticaretine Etkileri

GATT/DTÖ düzeni, tarife dışı engeller yolu ile sağlanabilecek koruma biçimlerini gidermeyi ve önlemeyi temel hedeflerden biri olarak ortaya koymuş olmakla birlikte, bir yandan tarifeler yine oldukça yaygın bir şekilde kullanılmakta, bir yandan da çoğu koruma amaçlı, dış ticarete dönük politika araçları çok çeşitlenmiş bulunmaktadır.

Salvatore'ye göre yeni korumacılığın süregelen etkileri, kaynakların yanlış dağılımı ile gelişmiş ülkelerde yapısal uyumun, gelişmekte olan ekonomilerde ise büyümenin yavaşlamasına neden olmaktadır. Korumacılığın bu eğilimini geri çevirmek oldukça zor olsa da, en büyük korumacılık karşıtı politika, dünya ekonomisindeki hızlı genişlemeyi tekrar sağlayabilmektir. Büyümedeki bu hızlı artış, yalnızca gelişmiş ülkelerdeki yerleşmiş sektörlerdeki düşüşü yavaşlatmayacak, bunun yanında,

ekonominin geri kalanında yeni istihdam olanakları yaratacaktır.⁴⁰

Ongun'a göre, "Gelişmekte olan ülkelerde dış ticaretin liberalizasyonu, dünya ekonomisine daha fazla entegre olabilmek, ithal ikameci birikim modelinin yerini dışa yönelik yeni bir birikim modelinin almasını sağlayabilmek için, gümrük tarifelerinin indirilmesi, kotaların, fiyat denetimlerinin, ithal lisanslarının, kambiyo kısıtlamalarının azaltılması ya da kaldırılması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Dış ticaretin liberalizasyonu sonucunda ithalatta gözlenen ani ve hızlı artışlar, 1990'larda birçok gelişmekte olan ülkede ilk kez dampinge ve sübvansiyone edilen ihracata karşı, yeni hukuksal düzenlemelerin yürürlüğe konması sonucunu doğurmuştur. Türkiye açısından da geçerli olan bu olgu, yeni koşulların dayattığı kaçınılmaz bir sonuçtur.

Buna göre, yeni korumacılığın 1980'lerde kökleşmesi şu üç nedenle açıklanabilir: Bunlardan birincisi, sanayileşmiş ülkelerde yapısal uyumun gerçekleştirilmesinin karşılaştığı güçlüklerdir. İkincisi, döviz kurlarındaki istikrarsızlıkların 1973'den sonra artmasıdır. Sanayileşmiş ülke paralarının değer kazanması, bu ülkelerde çeşitli sanayi malları ithalatının artmasına yol açmaktadır. Diğer yandan, ithalat nüfuz oranlarının büyümesiyle tarife dışı önlemlerin yürürlüğe konması arasında da pozitif bir ilişki mevcuttur. Üçüncüsü ise, bazı OECD ülkelerindeki emek piyasalarının yapısıdır. Emek piyasalarının katılığı, yani bu piyasaların yasal düzenlemelerle işgücünün akışkanlığını sınırlayıcı özellikte olması, dış rekabetin yol açacağı işsizlik tehlikesini artırmış ve tarife dışı önlemlere daha fazla başvurulması yönündeki baskılara güç katmıştır."⁴¹

Yeni korumacılık akımının gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelere uygulanması, bu ülkeler açısından büyüme ve gelir artışı yönünde yaşamsal bir önem taşıyan ihracat düzeyinin azalmasına yol açmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için küresel piyasaya uyum sağlamak, büyüme hızının artırılması ve fakirliğin azaltılması yönünde imkân sağlamaktadır.

⁴⁰ Salvatore, **a.g.e.**, s. 232.

⁴¹ Ongun, "Yeni Korumacılık I", s. 28-42.

Ancak tarifeler ve tarife dışı engeller, ihracatlarının önünde ciddi bir engel oluşturarak, bu ülkelerin küresel ekonominin sağlayacağı birçok faydadan yoksun kalmalarına yol açmaktadır.

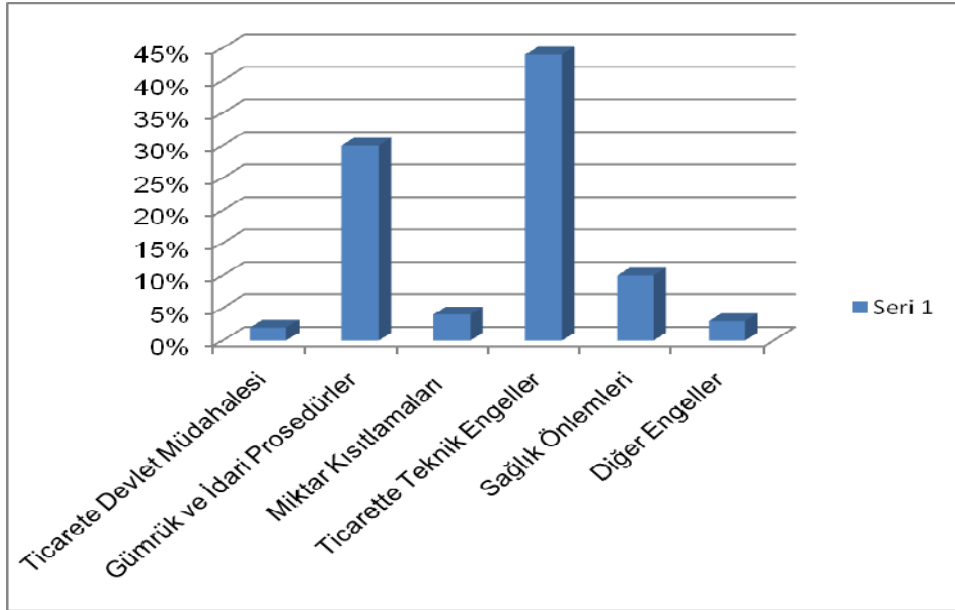
Artarda düzenlenen GATT Turlarında hedeflenen ve gerçekleştirilen tarife indirimlerinin yerini çok daha katı bir biçimde tarife-dışı engeller almıştır. Kapsamı ve etkilerinin şeffaf olmaması dolayısıyla tarife dışı engellerin önemini kavramak genellikle zor olmaktadır. Bunun yanında, karşılaşılan bu önlemler DTÖ bünyesi altında yapılan anlaşmalar ile meşrulaştırılmış olabilmektedir. Doha Kalkınma Ajandasında (DDA) tarife dışı engeller, bir kez daha çok taraflı müzakerelerin konusu olmaktadır.⁴²

Yeni korumacılık akımının en temel özelliğinin koruma aracı olarak tarife dışı engelleri kullanıyor olması nedeniyle, korumacılığın bu yeni biçimini oluşturan unsurların dünya ticaretindeki düzeyini ve hangi sektörlerde yoğunlaştığını anlamak açısından aşağıda yer alan verilerin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle Grafik 1’de en yoğun kullanılan tarife dışı engeller oransal olarak verilmiştir.

---

⁴² OECD, “Analysis of Non-Tariff Barriers of Concern to Developing Countries”, **OECD Trade Policy Working Papers**, No. 16, OECD Yayınları, 2005, s. 11.

* DTÖ Bakanlarının 2001 Doha Müzakereleri toplantısında, özellikle gelişmekte olan ülkelerin temel ihracat ürünleri esas olmak üzere tarife dışı engelleri ve tarifeleri azaltma ya da tamamen kaldırma konusunda anlaşmaya varılmıştır. Tarife dışı engellerle ilgili görüşmelerin odağında, tarım, Anti-Damping, sübvansiyonlar ve telafi edici önlemleri kapsayan DTÖ kurallarının yer alacağı belirtilmiştir.

Grafik 1: Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri

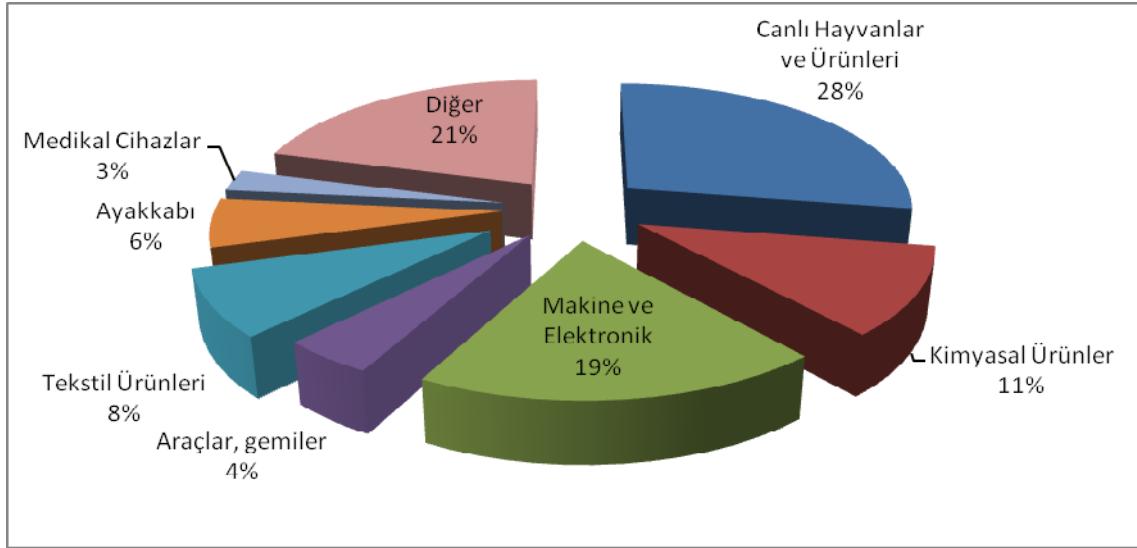
Kaynak: OECD, Trade Policy Working Papers No.16, 2005.

Grafik 1’de görüldüğü gibi tarife dışı engellerin yarısına yakın bir kısmını (530 adet) ticarete teknik engeller oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla, gümrük ve idari prosedürler (380 adet) ve sağlık önlemleri (137 adet) takip etmektedir. Toplam tarife dışı engel sayısının %5’den daha az bir kısmını ise miktar kısıtlamaları, devlet müdahalesi ve diğer engeller teşkil etmektedir.

Ticarete teknik engellerin başında, teste ve sertifikasyona tabi tutma gelmektedir. Bunun yanında, markalama, etiketleme ve paketleme zorunlulukları diğer teknik engeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gümrük prosedürlerinde engel olarak kullanılan unsurlar, menşe kurallarının ülkeler tarafından ayrımcı, mantık dışı ve tutarsız olarak uygulanması ile ithalatı engelleyici şekilde kullanılan ithal lisansı prosedürü olarak belirtilmiştir. Buna ek olarak, ithalatta eşyanın kıymetinin belirlenmesinde ayrımcı metotların uygulanması ve tariflendirme yöntemlerinin tutarsız olması temel şikayet konuları olmaktadır.⁴³

⁴³ OECD, a.g.m s. 19.

Grafik 2: Tarife Dışı Engellerin Ürün Grupları Bazında Dağılımı

Kaynak: OECD, Trade Policy Working Papers No.16, 2005.

Grafik 2’de, 2005 yılı itibariyle, tarife dışı engellerin ürün grupları bazında dağılımı gösterilmiştir. Buna göre, tarife dışı engellerin en çok uygulandığı ürün gruplarında ilk sırayı canlı hayvanlar ve ürünlerinin aldığı görülmektedir. OECD’nin çalışma sayfasına göre⁴⁴, bu sektörde uygulanan tarife dışı engellerin en büyük bölümünü sağlık önlemlerinin, ikinci olarak gümrük ve idari prosedürlerin ve üçüncü olarak menşe kurallarının oluşturduğu belirtilmektedir.

İkinci sırada yer alan makine ve elektronik sektöründe karşılaşılan en önemli tarife dışı engel, ticarete teknik engeller olarak adlandırılan teknik standartlar ve düzenlemelerdir. Buna ilişkin olarak, en fazla şikâyet edilen konuların başında ithal lisansları yer almaktadır.

Üçüncü olarak ise kimyasal ürünlerle ilgili olarak uygulanan tarife dışı engellerin başında yine ithal lisansı ve gümrük formaliteleri gelirken, dördüncü sırada yer alan tekstil sektöründe karşılaşılan en önemli engeller miktar kısıtlamaları ve temelde gümrük kıymetine ilişkin incelemeleri içeren gümrük prosedürleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁴⁴ OECD, a.g.m., s. 21.

İKİNCİ BÖLÜM

DAMPİNG KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ İLE ANTI-DAMPİNG SORUŞTURMALARININ DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ YAPISI VE MEKANİZMASI İÇİNDEKİ YERİ

2.1. DAMPİNG KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

Damping, genel olarak, bir malın “normal değer”inin daha altında bir fiyatla ihraç edilmesi anlamına gelmektedir. Normal değer ise, aynı ya da benzer ürünün karşılaştırılabilir fiyatı ya da ürünün maliyetine kârın eklenmesi ile oluşturulmuş fiyatı ifade etmektedir.⁴⁵ Damping genel olarak, arızı, kısa süreli ve uzun süreli damping olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmaktadır. Damping kavramını iktisadi ve hukuki olarak tanımlamak mümkündür. Damping kavramı ve çeşitleri, dampingin oluşması için gereken koşullar ile dampingin ithalatçı ve ihracatçı ülkeler üzerindeki etkileri aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

2.1.1. Damping Kavramı

Damping kavramı, çoğunlukla, ihracatçı ülke tarafından, ürünün maliyetinin altında bir fiyata ihraç edilmesi olarak, yanlış anlaşılmaktadır. Oysa, GATT, dampingi çok daha geniş bir şekilde tanımlamıştır. Buna göre, bir malın ihraç fiyatı, bu malın normal değerinin altında ise damping gerçekleşmiş demektir. Normal değer, ihracatçı ülkede tüketime konu olan benzer malın normal ticari işlemler çerçevesinde ortaya çıkan karşılaştırılabilir fiyatını, böyle bir fiyat yoksa, benzer ürünün, normal ticari

---

⁴⁵ Brink Lindsey and Daniel J. Ikenson, **Antidumping Exposed-The Devilish Details of Unfair Trade Law**, 1. Baskı, Washington D.C., Cato Institute, 2003, s. 1.

işlemler çerçevesinde herhangi bir üçüncü ülkeye ihracatında en yüksek karşılaştırılabilir fiyatını veya ürünün üretildiği ülkedeki üretim maliyetlerine makul oranda bir satış maliyeti ve kârın eklenmesi suretiyle oluşturulacak fiyatı ifade etmektedir.⁴⁶

Dampingi iktisadi ve hukuki açıdan olmak üzere iki şekilde tanımlamak mümkündür:

2.1.1.1. Hukuki Açıdan Damping

Damping kavramı, 1947 tarihinde imzalanan GATT'ın VI'ncı maddesinde hukuki açıdan standart bir tanıma kavuşmuş, bu tanım GATT 1994'ün VI'ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma ile daha ayrıntılı hale getirilmiştir. GATT'ın VI'ncı maddesinde damping, "bir ürünün normal değerinin altında bir fiyatla bir başka ülkede ticarete sunulması" olarak tanımlanmıştır.

Türk Hukuku açısından ise bu kavram, 14.06.1989 tarih ve 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ile geniş bir düzenlemeye kavuşmuştur. Buna göre damping, "Bir ülkeden Türkiye'ye ihraç edilen bir malın aynı veya benzer bir malın normal değerinin altında bir ihraç fiyatı ile Türkiye'ye sokulması" olarak tanımlanmıştır.

"Bu düzenlemelerdeki tanımlar dikkate alındığında, bir malın ihraç fiyatı, kaynak veya ihracatçı ülkede tüketime ayrılmış aynı tür veya benzer bir malın normal ticari işlemler çerçevesindeki karşılaştırılabilir fiyatından daha düşük ise damping söz konusudur. Bu tanım uyarınca, dampingi karakterize eden unsur, "yurtdışına satışlarda ülke iç piyasa fiyatının altında işlem yapılmak suretiyle bir fiyat farklılaştırmasına gidilmiş olması"dır. Başka bir deyişle, ekonomik yönden aynı edim olmasına rağmen ülke içi ve dışı satış

⁴⁶ Nigel Grimwade, *International Trade Policy- A Contemporary Analysis*, 1. Baskı, Newyork, Routledge, 2006, s. 80.

için farklı fiyat politikası izlenmesidir. O halde Kanun anlamında damping “fiyat dampingi”dir.

Başka bir deyişle, damping, gerçek doğal avantajlara veya teknolojik üstünlük, işgücü gibi haklı nedenlere dayanmaksızın belirli bir ürünün normal değerinin altında bir fiyatla başka bir ülkeye ihracı veya ithal ülkesinde bağlantılı ithalatçı tarafından böyle bir fiyatla satışı biçiminde tanımlanabilir. Böyle bir tanım, hem dampingi benzer kavramlardan ayıran “gerçek anlamda doğal ve haklı avantajlara dayanmama” unsurunu, ürünün ihracı yanında, ithal edildiği ülkede bağlantılı ithalatçı tarafından normal değerinin altında satışını da esas alarak gizli dampingi içermesi nedeniyle kavramın sınırlarını daha belirginleştirmektedir.”⁴⁷

2.1.1.2. İktisadi Açıdan Damping

Damping kavramının iktisadi boyutuyla ilgili olarak ilk çalışmaları yapan ve bu kavramı ekonomi literatürüne kazandırmış olan Jacob Viner, dampingi “ulusal pazarlar arasında yapılan fiyat farklılaştırması” olarak tanımlamıştır. Firmaların damping yapma nedenleri çok çeşitli olmasına rağmen, bilinen ilk nedeni, fiyat farklılaştırmasıdır. Fiyat farklılaştırmasının olabilmesi için iki koşulun sağlanmış olması gerekmektedir. Bunlardan ilki, iki piyasanın birbirinden kesin olarak ayrılmış olmasıdır. Bu coğrafi ayrılma, yüksek taşıma maliyetleri ile tarife ve tarife dışı engeller ile mümkün olabilir. İkinci koşul ise bu fiyatlandırma stratejisinin ihracatçının kârını maksimize etmesidir. İhracatçı, yurtdışında, esnek bir talep eğrisi ve yurt içinde ise esnek olmayan bir talep eğrisi ile karşı karşıya ise damping yapması halinde kârını maksimize edecektir.⁴⁸

“Üçüncü derece fiyat farklılaştırması, piyasanın alt piyasalara

⁴⁷ Hanife Dirikkan, “Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Anti-Damping Önlemler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezi**, İzmir, 1996, s. 4-5.

⁴⁸ Girmwade, a.g.e., s. 81.

bölünerek, malın her bir alt piyasada farklı bir fiyattan satılmasını ifade etmektedir. Bu uygulamadan beklenen sonucun alınabilmesi, piyasanın talep esneklikleri farklı alt piyasalara bölünebilmesine bağlıdır. Bunun yanında, alt piyasaların birbirlerinden tam anlamıyla yalıtılmış olması da fiyat farklılaştırmasını anlamlı kılan temel unsurlardan biridir.”⁴⁹

“Klasik teori, dampingi karşılaştırmalı üstünlükler teziyle açıklamaktadır. Bunun anlamı, damping yapan ihracatçının, rakiplerine karşı yüksek gümrük engelleri ile korunan iç piyasada çok yüksek fiyatlarla satış yaparak buradaki kazancı ile dampingli ihracat nedeniyle oluşan zarar veya kazanç kaybını denkleştirmek suretiyle rekabet avantajı sağlamasıdır.”⁵⁰

2.1.2. Damping Türleri

Damping konusundaki ilk kapsamlı uluslararası araştırmayı yapan Jacob Viner, dampingi süresine göre çok kısa süreli damping (sporadic), kısa süreli damping (short run) ve uzun süreli-kalıcı (permanent) damping olmak üzere üç kısma ayırmıştır. ⁵¹

2.1.2.1. Arızı (Sporadic) Damping

İhracatçılar tarafından zaman zaman ellerinde bulunan üretim fazlası malların, özellikle kısa sürede bozulma olasılığı bulunan bazı tarımsal ürünlerin, mevsimsel olarak ortaya çıkan aşırı stokların ya da sezon sonu ürünlerin bir an önce elden çıkarılması amacıyla ve çoğu zaman belli bir kâr sağlama amacı da güdülmeyen dış piyasalara düşük fiyatla ihracı arızı

⁴⁹ İsmail Bulmuş, **Mikroiktisat**, 6. Baskı, Ankara, Dumat Ofset, 2008, s. 375.

⁵⁰ Barış Ekdi, “Gümrük Birliği Çerçevesinde Damping ve Yıkıcı Fiyat Uygulamaları”, **Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:7**, Ankara, 2003, s.13.

⁵¹ Barış Ekdi, **a.g.t.**, s.15.

damping tanımına girmektedir.⁵²

Bu tür dampingler kısa sürdüğü ya da sadece bir defaya mahsus olarak yapıldığı için genellikle damping soruşturmasının sona erdiği dönemde damping uygulaması da kesilir. Böyle olaylarda anti-damping önlemlerin geriye etkili uygulanması gerekebilir.⁵³

2.1.2.2. Kısa Süreli (Short-Run) Damping

Kısa süreli damping, iktisadi sınıflandırmada, yıkıcı damping olarak da bilinen ihracatçının ithalatçı piyasada tekelleşme amacını içeren damping türüdür. Kendi piyasasında baskın konumda olan ihracatçı firma, ithalatçı ülkedeki rakiplerini ortadan kaldırmak için maliyetlerin altında bir fiyatlandırma politikası izler. Tüm rakipler piyasadan silindikten sonra, fiyat, maliyetler seviyesine çekilir ve bu süreçte bir önceki aşamada oluşan zararlar telafi edilir.⁵⁴

Bu damping türü, “yeni bir piyasaya ilk girişte pazar payı elde etmek, yeni girilen piyasada pazar payını artırmak, dampingli fiyatlarla yerli üreticileri ortadan kaldırarak pazarda tekelleşmek ya da dampingli fiyat sonucu kâr haddini düşürerek, rakip ihracatçılar için pazarın çekiciliğini azaltarak, onları pazarın dışına itmek gibi amaçlarla gerçekleştirilebilir. İlk iki durum, pazara yeni giren her satıcı için uygulanması elzem ve kabul edilebilir fiyat politikası olarak değerlendirilir. Ancak, son iki durum tamamen tekelleşme amaçlı ve saldırgan bir fiyat politikasına işaret etmektedir. Hedeflenen amaçlar farklı olsa da, bahsedilen damping türleri, belli bir süre kısıtlaması dahilinde sürdürülebilir.”⁵⁵

“Viner, kalıcı dampingden daha çok, kısa vadeli damping üzerinde

⁵² Onur Elele, **Uluslararası Ticarete Damping ve Anti-Damping**, 1. Baskı, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, Ekim 2008, s.27

⁵³ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 87.

⁵⁴ Grimwade, **a.g.e.**, s. 83.

⁵⁵ Elele, **a.g.e.**, s. 27.

durmuş ve bu dumpingin yerli üreticiler üzerinde yarattığı zararın şiddetli ve tüketicinin kısa vadede düşük fiyatlardan dolayı sağladığı faydadan fazla olabileceğini iddia etmiştir. Buna göre, kısa vadeli dumpingin zararlı olması için negatif toplam fayda sonucuna gerek olmadığı, yerli üreticilerin ve işçilerin dumping sona erene kadar üretimden uzaklaşmasının net zarara yol açmaya yeterli olacağı vurgulanmıştır.”⁵⁶

Bu durumda, dumpingli ithalat bir süre sonra yerli üreticileri piyasadan çekilmeye zorlayacağından, dumpingli ithalat sona erdirilip, fiyatlar tekelci ihracatçı tarafından yukarı çekildiğinde, yerli üretimi tasfiye edilmiş ithalatçı ülke, oluşturulan yeni fiyatlarla devam edecektir.

2.1.2.3. Uzun Süreli-Kalıcı (Permanent) Dumping

Dumping, doğası gereği geçici bir nitelik taşımaya rağmen, önceden planlanan bir ihracat politikası uyarınca belirli bir dönemde kesintisiz yapılıyorsa, uzun süreli dumpingden söz edilir. Bu tür dumping, genellikle sanayileşmiş ülkeler tarafından yapılmaktadır. Günümüzde, çok uluslu işletmeler açısından tek bir dünya piyasası olması nedeniyle, ihracatçı kendi ülkesindeki ve yabancı ülkedeki farklı talep esnekliğinden yararlanarak kârını artırmak istiyorsa, bu tür dumpinge yönelebilmektedir.⁵⁷

Ihracatçı kendi ülkesindeki ve yabancı ülkedeki farklı talep esnekliğinden sürekli yararlanarak kârını arttırmak istiyorsa, uzun süreli dumpinge yönelebilir. Uzun süreli dumpingin uygulanabilmesi için ihracatçının iç piyasada tek el olması, iç piyasanın rekabete kapalı olması, dumpingli satış yapılacak piyasanın ise rekabete açık olması gerekmektedir.

Uzun süreli dumpingin temelinde, iç piyasada tek elci kâr maksimizasyonu sağlanırken, dış piyasalardaki satışlarla da büyük ölçekli

⁵⁶ Serpil Oğuz, **Siyasi, Ekonomik ve Hukuki Boyutlarıyla Anti-Dumping**, 1. Baskı, Ankara, Orion Yayınları 2007, s. 17

⁵⁷ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 84.

ekonomilerde gereksinim duyulan optimum üretimin sağlanması ve sürdürülmesi amacı yatmaktadır. İç piyasası yeterli büyüklükte olmayan tekelci firma, dış pazarlara açılarak ölçek ekonomisinden faydalanmakta ve optimum üretime geçmektedir. İhracatçı firma, sabit giderleri iç satışlarla karşılayarak, dışarıda marjinal maliyete eşit veya bunun üzerinde bir fiyat elde ettiği sürece, dış piyasadaki dumpingli satışlarını sürdürecektir.⁵⁸

2.1.3. Dampingin Koşulları

Dampingin koşullarını iktisadi ve hukuki nitelikleri açısından iki şekilde incelemek mümkündür.

2.1.3.1. İktisadi Koşullar

Damping için gerekli iktisadi koşullar, iki ayrı piyasada fiyat farklılaştırmasına gidilmesi ve dumpingli ürünün ihraç edildiği piyasaya geri ithal edilme olanağının bulunmaması olmak üzere iki koşuldan oluşmaktadır.

2.1.3.1.1. Ayrılmış Piyasalarda Fiyat Farklılaştırmasına Gidilmesi

Damping için gerekli ilk koşul, ayrılmış piyasalarda fiyat farklılaştırmasına gidilmesidir. Dampingin yapılma nedenlerinden en bilineni, fiyat farklılaştırmasıdır. Fiyat farklılaştırmasının yapılabilmesi için en temel koşul ise iki piyasanın birbirinden kesin bir şekilde ayrılmış olmasıdır.

“Pigou’dan bu yana ekonomik teoride, birinci, ikinci ve üçüncü derece fiyat farklılaştırması ayrımı yapılmaktadır. Üçüncü derece fiyat farklılaştırması durumuyla en iyi analiz edilebilecek dumpingde, fiyat farklılaştırmasına giden

---

⁵⁸ Elele, a.g.e., s. 29.

bir firma, düşük talep esnekliğine sahip olan ihrac pazarına göre daha yüksek fiyat uygulamaktadır".⁵⁹ Bu anlamda, "fiyat farklılaştırması, aynı kalitedeki malın aynı zamanda, aynı koşullar altında bütün alıcılara aynı fiyatla satılması biçimindeki ilkeyi zedeleyen bir olgudur."⁶⁰

2.1.3.1.2. Geri İthalat Olanığının Bulunmaması

Etkili bir damping için gerekli bir diğer unsur, ihrac edilen malın kaynak ülkeye geri ithalat olanağının bulunmamasıdır. Dampingli malın kaynak ülkeye tekrar ithali durumunda, iç piyasada mal arzı artacağından fiyatlar düşer. Dış piyasada ise malın arzı azaldığı için fiyatlarda bir yükselme gözlenir. Bu durum, özellikle hammadde veya yarı mamul mallar için iç ve dış piyasadaki fiyat eşitleninceye kadar devam eder. Dampingli fiyatla bu tür malları alan üreticiler, basit bir biçimde işledikten sonra, bitmiş malları ucuz fiyatlarla yeniden kaynak ülkeye sattığında da damping etkisini kaybeder.

2.1.3.2. Hukuki Koşullar

Dampingde hukuki koşulların oluşabilmesi, öncelikle iki ulusal piyasanın varlığına, ikinci olarak ise malın ithalatçı ülkeye normal değerinin altında bir fiyatla ihrac edilmesine bağlıdır.

2.1.3.2.1. İki Ulusal Piyasanın Varlığı

Fiyat ayrımcılığının her türü için iki ayrı coğrafi pazar gerekmemekle

---

⁵⁹ Oğuz, **a.g.e.**, s. 25.

⁶⁰ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 16.

birlikte, damping yapılabilmesi için iktisadi açıdan iki ayrı coğrafi pazarın bulunması, bu iki pazarın ülke ya da ortak gümrük politikalarına sahip birlik pazarı olması, hukuki açıdan zorunlu bir unsurdur.

2.1.3.2.2. Malın Normal Değerinin Altında Bir Fiyatla İhracı

Dampingin temel koşullarından birini oluşturan “malın normal değerinin altında bir fiyatla ihraç edilmesi” durumunu analiz edebilmek için öncelikle “normal değer” ve “ihraç fiyatı” kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Çünkü, dampingin varlığını ortaya koymak için bu iki değer karşılaştırılmaktadır.

2.1.3.2.2.1. Normal Değer

Yukarıda belirtildiği üzere, GATT (1994)'ın VI. maddesinin birinci fıkrasına göre bir malın normal değerinin altında ihracı damping olarak nitelendirilmektedir. Burada “normal değer” kavramı dikkat çekmektedir. Bu kavram, GATT'ın belirtilen fıkrasının a ve b bentlerinde belirlenmiştir.

Buna göre normal değer,

- a) İhracatçı ülkede tüketime konu olan benzer malın normal ticari işlemler çerçevesinde ortaya çıkan karşılaştırılabilir fiyatı,
- b) İhracatçı ülkede böyle bir fiyatın bulunmaması durumunda,
  - i. Benzer ürünün, normal ticari işlemler çerçevesinde herhangi bir üçüncü ülkeye ihracatında en yüksek karşılaştırılabilir fiyatını veya,
  - ii. Ürünün üretildiği ülkedeki üretim maliyetlerine makul oranda bir satış maliyeti ve kârın eklenmesi suretiyle oluşturulacak fiyatı,

ifade eder.*

Aynı fıkranın ikinci paragrafında, her durumda, satış koşulları ile vergilemedeki ve fiyat karşılaştırmasına etkisi olan bütün farklılıkların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2.1.3.2.2.2. Normal Değer Kriterleri

Dampingde “normal değer”in belirlenmesinde, üç kriter kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, ihracatçı ülkedeki iç piyasa fiyatı, ikincisi, benzer ürününü üçüncü bir ülkeye ihracındaki en yüksek fiyat, sonuncusu ise, üretim maliyetine uygun bir kâr marjı eklenmesiyle bulunan fiyattır.

2.1.3.2.2.2.1. İhracatçı Ülkedeki İç Piyasa Fiyatı

Normal değer belirlenmesinde ana kriter, ihracatçı ülkedeki iç piyasa fiyatıdır. GATT (1994)'ün VI. maddesinin birinci fıkrasına göre ihracatçı ülkedeki iç piyasa fiyatı, bu ülkede tüketime konu olan özdeş veya benzer mal için normal ticari işlemler sonucunda fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyattır. Buna göre, ihracatçı tarafından kaynak ülkede söz konusu malın iç piyasa için üretilmemesi veya satılmaması durumunda, bu ülkedeki diğer satıcı ve üreticilerin fiyatları ve maliyetleri dikkate alınır.

“Karşılaştırmaya konu olacak iç piyasadaki satış, aynı ihracatçının kendi ülkesinde, ithalatçı ile aynı ticari aşamadaki kişilerle yapmış olduğu ve miktar yönünden dampingli ihracata uygun işlemidir. Öyleyse, normal değer hesaplanmasında, iç piyasa fiyatının kriter alınması durumunda, çok küçük veya büyük miktarda satışlardaki değil, ticari yaşamda olağan sayılan ve

---

*3577 sayılı 30.10.1999 tarihli 23861 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanununun 2'nci maddesinin e bendinde normal değer yine benzer şekilde tanımlanmıştır.

dampingli ithalata uygun miktardaki satışlarda istenen fiyat esas olmalıdır. Böylece, somut olayda, normal değer in daha yüksek olması nedeniyle dumping marjının artması veya tersi engellenir.”⁶¹

İhracatçı ülkedeki iç piyasa fiyatının normal değer olarak kabul edilebilmesi için, normal değer in tanımında geçen üç ana unsur olan, “benzer ürün kavramı”, “bu ürünün fiyatının normal ticari işlemler çerçevesinde ortaya çıkması” ve “karşılaştırmaya elverişli olması” hususlarının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Dampingin tanımında geçen en önemli unsurlardan biri olan benzer ürün kavramı, yalnızca normal değer in bulunması ve dumping in tespiti için değil, aynı zamanda dumping marjının, anti-dumping vergisinin ve endüstriye verilen zararın belirlenmesi açısından da önem taşımaktadır.⁶²

Benzer ürün, İHRÖHK'nın ikinci maddesinin e bendinde, “Dampinge ve/veya sübvansiyona konu mal ile aynı özellikleri taşıyan bir malı, böyle bir malın bulunmaması halinde ise benzer özellikleri taşıyan başka bir malı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

Normal değer kavramının tanımında geçen iç piyasa fiyatının normal ticari işlemlerde ortaya çıkması hususu, alıcı ve satıcı arasında normal ticari ilişkiden farklı bir bağın bulunmamasını ifade eder. Başka bir deyişle, alıcı ve satıcı arasında normal bir ticari ilişki bulunmalı, ya da alıcı ve satıcı arasında normal bir ticari ilişki yoksa bile, fiyatın, mevcut bulunan ilişkiden etkilenmemiş olması gerekir. Örneğin, alıcı ve satıcı arasında bir ortaklık ilişkisi varsa veya biri diğ erinin işvereni konumunda ise satış fiyatının söz konusu durumlardan etkilenmemiş olduğu kanıtlanmadığı sürece, bu tür bir işlem normal ticari işlem olarak kabul edilemez.

Fiyatın karşılaştırılmaya elverişli olması hususuna ilişkin olarak, İHRÖHY'nin beşinci maddesinde, şu ölçütler konulmuştur: Buna göre, benzer

⁶¹ Dirikkan, a.g.t., s.112

⁶² Clive Stanbrook and Philip Bentley, **Dumping and Subsidies: The Law and Procedures Governing The Imposition of Anti-dumping and Countervailing Duties in the European Community**, 3. Baskı, Kluwer Law International, , 1996, s. 34.

mal satışlarının hacmi açısından; ihracatçı ülkenin iç piyasasında tüketime konu olan benzer mal satışları, bu satışların, söz konusu malın Türkiye'ye satışlarının %5 veya daha fazlasını oluşturması halinde, normal değer tespit edilmesi için yeterli miktarda sayılır. Ancak, satış miktarının, uygun bir karşılaştırma yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu tespit edildiği takdirde, daha düşük bir oran da kabul edilebilir.

Benzer malın ihracatçı ülkenin iç piyasasında veya üçüncü bir ülkeye ihracatında, birim imalat maliyetine, genel, idari ve satış giderlerinin eklenmesinden oluşan tutardan daha düşük bir fiyatla satıldığı hallerde; bu satışlar, fiyatları nedeniyle, normal ticari işlemler içinde gerçekleşmiş olarak kabul edilmeyebilir ve uzun bir dönem süresince büyük miktarlarda yapıldığının ve satış fiyatlarının makul bir süre içinde tüm maliyetleri karşılamayacağı tespit edilmesi halinde, bu satışlar normal değer tespitinde göz önüne alınmayabilir. Satış tarihinde birim maliyetin altında olan fiyatlar, soruşturma döneminde ağırlıklı ortalama birim maliyetin üstünde ise, bu fiyatların makul bir süre içinde maliyeti karşıladığı kabul edilir.

Yukarıda belirtilen uzun bir zaman süreci, altı aydan az olmamak kaydıyla, normalde bir yıllık bir süreyi ifade eder. Normal değer tespiti amacıyla incelenen işlemlerin ağırlıklı ortalama satış fiyatlarının, ağırlıklı ortalama birim maliyetlerin altında olduğu veya birim maliyetin altındaki satışların hacminin normal değer tespiti amacıyla incelenen işlemlerdeki satış hacminin en az %20'si kadar olduğu hallerde ise, birim maliyetin altındaki satışların büyük miktarlarda yapıldığı kabul edilir.

2.1.3.2.2.2. İhraç Fiyatı

İç piyasa fiyatının çeşitli sebeplerle normal ticari işlemler çerçevesinde oluşmuş bir fiyat olmadığı düşünülüyorsa, aynı veya benzer malın üçüncü bir ülkeye ihraç fiyatı esas olarak alınabilir.

İhraç fiyatı, ihraç amacıyla satılan mal için fiilen ödenmiş veya ödenmesi gereken fiyatı ifade eder (İHRÖHK, md. 2/c). Ancak, burada dikkat edilmesi gereken nokta, ihraç fiyatının, eşyanın ithalatçı ülkeye geldiğinde oluşan fiyatı değil, ihracatçı ülkeyi terk ettiği andaki fiyat olmasıdır.

İhraç fiyatının belirlenmesinde ihracatçının ithalatçı firma adına söz konusu eşya için düzenlemiş olduğu fatura dikkate alınır. Ancak bu fatura tutarının yine alıcı ve satıcı arasında bir ilişkinin bulunması gibi bir durumda gerçek fiyatı yansıtmadığı düşünülüyorsa, bu durumda normal değer belirlenmesinde üretim maliyeti esasına dayanan kriter uygulanmalıdır.

İhraç fiyatının bulunmadığı hallerde veya ihracatçı ile ithalatçı ya da üçüncü bir taraf arasında ortaklık veya telafi edici bir düzenleme bulunması nedeniyle ihraç fiyatının güvenilir olmadığı durumlarda; ihraç fiyatı, bağımsız ilk alıcıya yeniden satış fiyatı esas alınarak oluşturulabilir. Mal, bağımsız bir alıcıya yeniden satılmamışsa veya ithal edildiği vasıf ve şartlarda yeniden satılmamışsa, ihraç fiyatı, makul herhangi bir temele dayanarak oluşturulabilir.

İHRÖHY'nin 9'uncu maddesine göre, böyle durumlarda, ithalat ile yeniden satış arasında gerçekleşen tüm gider ve kârlar hesaba katılır. Bu kapsamda, özellikle, mutad taşıma, sigorta, muamele ve yükleme giderleri ile ek giderler, ithalat veya malların satışı nedeniyle ithalatçı ülkede ödenmesi gereken gümrük vergileri ve diğer vergiler ile ek mali yükümlülükler; satış, genel ve idari giderler ve kârlar dikkate alınır.

2.1.3.2.2.3. Son Kriter

Normal değer belirlenmesinde, belirtilen ilk kriterlerden bir sonuç alınması mümkün olmuyorsa, son olarak üretim maliyetine uygun bir kâr marjı eklenmesi suretiyle bir fiyat belirlenmesi mümkün olabilmektedir.

Üretim maliyeti, kaynak ülkede, normal ticari işlemler çerçevesinde

malzeme ve üretim giderlerini de kapsayan sabit ve değişken giderlere, yönetim, satış ve diğer genel giderlerin uygun ölçüde eklenmesiyle hesaplanır.

“Üretim giderleri, doğrudan veya dolaylı olarak malın üretimi için kullanılan bütün faktörlere ilişkindir. Bunlar, örneğin, hammadde ve münferit parçalar gibi malzeme giderleri, ücret ve maaşlar, genel giderler, makine ve bina için amortisman, ana para faizleri, araştırma-geliştirme giderleri, patent veya marka lisans giderleri, ambalaj giderleri, satış komisyonlarını da kapsayacak biçimde satış giderleridir.”⁶³

Kâr marjı, malın maliyetinin üzerine konulan ve ihracatçı ülke piyasasında aynı veya benzer mal satışlarında esas alınan oranı aşmamak kaydıyla oluşturulan uygun bir değerdir.

2.1.3.2.2.3. Normal Değer İle İhraç Fiyatının Karşılaştırılması

İHRÖHY, normal değer ile ihraç fiyatı arasında adil bir karşılaştırma yapılmasını öngörmektedir. Adil karşılaştırma ile anlatılmak istenen, belirtilen iki değerin aynı ticaret seviyesinde, tercihen fabrika çıkış aşamasında ve mümkün olduğu kadar yakın tarihler dikkate alınarak karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırmada ürünün fiziksel nitelikleri, dolaylı vergiler, satış indirimleri, ticaret aşama, miktar, taşıma, yükleme, sigorta ve bunlara bağlı diğer giderler, ambalajlama, satış sonrası giderler, komisyonlar ve kur farklılıkları dikkate alınır (Md. 10).

“Adil bir karşılaştırma için iç piyasa satış fiyatı ile ihraç fiyatında dolaylı satış giderlerine ilişkin yapılan ayarlamaların ve fiyat düzeltmelerinin simetrik olması gerekmektedir. Dengesiz ve asimetrik ayarlamalar, damping marjını haksız ve suni olarak artırabilmektedir.”⁶⁴

⁶³ Dirikkan, a.g.t., s. 132.

⁶⁴ Murat Yapıcı, “DTÖ Anti-Damping Anlaşması ve Türk İşletmeleri Tarafından Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2000, s. 74.

2.1.3.2.2.4. Damping Marjının Belirlenmesi

Damping belirlemede son aşama, damping marjının hesaplanmasını içermektedir. Damping marjı, normal değer ile ihraç fiyatı arasındaki farktır. Belirlenen damping marjı, CIF ihraç fiyatının bir yüzdesi olarak ifade edilir.

Damping Tutarı= Normal Değer- İhraç Fiyatı

Damping Marjı= (Damping Tutarı/CIF İhraç Fiyatı)*100

Bu farkın hesaplanmasında üç yöntemden bahsetmek mümkündür.⁶⁵

a. İhraç fiyatının ağırlıklı ortalamasının normal değer ağırlıklı ortalaması ile karşılaştırılması,

b. Normal değer ile ihraç fiyatının her bir işlem için ayrı ayrı karşılaştırılması,

c. Normal değer ağırlıklı ortalamasının bulunarak bunun her işlemdeki ihraç fiyatı ile karşılaştırılması.

İlk yöntem, soruşturma döneminde elde edilen ihraç fiyatının yine aynı dönemde bulunan normal değerden çıkarılmasından ibaret olduğu için basittir. Ancak, "negatif damping marjı"* gibi problemleri ele almada yetersiz kalmaktadır.

İkinci yöntemde ise, her işlem için ayrı ayrı hem normal değer hem de ihraç fiyatının tespit edilmesi gibi zor bir durum söz konusudur. Ancak, bu yöntem, özellikle sermaye mallarını içeren işlemlerde ve fiyatların dönemsel olarak ciddi farklılıklar gösterdiği durumlarda daha objektif sonuçlar vermektedir.

Üçüncü yöntem, ihracatın çok uzun bir dönemde yapılması, çok farklı alıcıların bulunması ve farklı bölgelerin söz konusu olması gibi durumlarda

⁶⁵ Stanbrook ve Bentley, **a.g.e.**, s.71-74.

* Negatif damping marjı, ihraç fiyatının normal değeri aşması durumudur.

kullanılmaktadır.

2.1.4. Dampingin Amacı ve Etkileri

İhracatçı firma çeşitli nedenlerle damping yapabilmektedir. Bu amaçlar ile dampingin gerek ithalatçı gerekse de ihracatçı ülkeye etkilerinin neler olduğu aşağıda ele alınmıştır.

2.1.4.1. Dampingin Amacı

Damping türleri incelenirken bahsedildiği üzere, bu nedenlerden biri, tam kapasitede çalışan firmanın üretim fazlasını ihraç ederek o malın ülkedeki fiyatını sabit tutmaktır. Bir diğer neden, firmanın mevcut pazar payını genişletmek amacı ile bazı ülke piyasalarını kazanmaya çalışması, ya da pazar payının daralmasını önleme ve rakiplerin saf dışı bırakılmak istenmesidir. Bunların dışında, çok sık görülmemekle birlikte, moda uygun olmayan malların sürümü, iç piyasayı bozmaksızın nakit sıkıntısının ortadan kaldırılması, kendi ülkesine dampingli ihracat yapan yabancı ihracatçılara misilleme yapma gibi çok farklı nedenler sayılabilmektedir.

“Sürümün artırılması yoluyla genel maliyeti düşürmek, başka bir deyişle, daha düşük maliyetli üretim yapabilmek için de damping uygulanabilir. Üretim ne kadar artırılsa, giderler de o kadar bölünür ve parça başına maliyet düşer. Bunun sonucunda, ihracatçı, rakiplerine göre, daha avantajlı duruma geçebilir. İhracatçı, her zaman, kazancını artırmak yoluyla dampinge başvurmaz. Zararını azaltmak amacıyla da damping yapabilmektedir. Ancak, bu yöntem, uzun ve orta vadeli damping biçiminde uygulanmaz. Aksi takdirde, ihracatçı, belirli bir süre sonra piyasadaki çıkmak ve dampingli ihracata son vermek zorunda kalabilir. Çünkü, uzun süre piyasada kalabilmek için satış fiyatının, toplam ortalama maliyetini

karşılması gerekmektedir.”⁶⁶

2.1.4.2. Dampingin Etkileri

Uluslararası ticarete dumping olarak tanımlanan fiyat farklılaştırmasının ihracatçı ve ithalatçı ülke, üretici ve tüketici ile aynı malı ihraç eden üçüncü ülkeler gibi çok farklı gruplar üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır.

“Dampingin global etkileri açısından bakıldığında, dumpingli malı üreten üreticinin, malın ihraç edildiği piyasada bulunan üreticilere karşı karşılaştırmalı bir üstünlüğü bulunmamaktadır. Dumping fiyatlı ürünün satışı ile ortaya konulan yapay bir karşılaştırmalı üstünlük, söz konusu ürünü satan ihracatçının haksız olarak, bu pazardaki yerli üreticilerin paylarını alması sonucuna neden olabilecektir. Bu şekilde ortaya konulan karşılaştırmalı üstünlük, hedef pazardaki talebin, kaynaklarını daha verimsiz kullanan üreticilerce karşılanması sonucunu doğurabilecektir. Bu nedenle, dumpingin dünya ticaretini olumsuz yönde etkilediği şeklinde genel bir inanış vardır.”⁶⁷

İthalatçı ülke açısından düşünüldüğünde, dumpingli ithalatta fiyat, ithal ülkesindeki üreticilerin fiyatlarının altında ise, dumpingli girdiyi kullanan sektörlerde üretilen malın maliyeti, yerli girdi kullanılarak üretilen malın maliyetine göre daha düşük olacaktır. Böylelikle, tüketiciler açısından, söz konusu malı daha düşük fiyata alma imkânı doğacaktır. Diğer yandan, dumpingli mal, o malı üreten yerli sanayi dalına zarar verecek ve bu sanayi dalında üretim yapan firmaları piyasa dışına itecektir. Dolayısıyla, dumpingli malın tüketicilere ve o malı girdi olarak kullanmak suretiyle üretim yapan ithalatçı firmalara sağladığı kısa dönemli fayda ile dumpingli ithalattan etkilenen sanayi dalının uğradığı zarar karşılaştırıldığında, uzun vadede,

⁶⁶ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 102.

⁶⁷ Serdar Akıncı, “Uruguay Round Nihai Senesinde Yer Alan VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma”, **Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi**, Ankara, Ocak, 1994, s.6-8.

zararın etkilerinin ağırlıklı olacağını söylemek mümkündür.

“İhracatçı ülke açısından bakıldığında ise, bu ülkedeki tüketiciler talep ettikleri ürüne yabancı pazarlardan daha yüksek bir fiyat ödemek durumunda kalmaktadırlar. Başka bir deyişle, tüketici refahının bir kısmı ithalatçı ülkeye aktarılmaktadır. Bunun yanında, dumpingin istenilen amaca ulaşmaması durumunda, söz konusu ihracatçının katlanmak durumunda kaldığı zarar da dikkate alındığında, dumpingin ihracatçı ülke aleyhine sonuçlara yol açtığı söylenebilmektedir.”⁶⁸

Dampingly ürünü ihraç eden diğer ülkelerdeki rakip firmalar, talebin dumping fiyatlı ürüne kayması nedeniyle, ithalatçı ülkedeki pazar paylarını kaybetmek durumunda kalabilmektedirler.

“Anti-dumping politikalarının taraftarları, anti-dumpingin, bir ihracatçı ülkedeki piyasaya giriş sınırlamalarının, ithalatçı ülke hükümetleri tarafından telafi edilmesi için meşru bir girişim olduğunu savunmaktadırlar. Bu kısıtlamalar, arbitrajı önleyen ithal engelleri olabileceği gibi, ihracatçı ülke tarafından rekabet kanununun mevcut olmayışını veya uygulanmayışını da yansıtabilir. Bu gerekçeler, dumpingin haksız bir uygulama olarak görülmesinin nedenlerini oluşturmaktadır.”⁶⁹

2.1.5. Uluslararası Anlaşmalarda Anti-Dumping Düzenlemeleri

Anti-dumping hukuku ile ilgili ilk çalışmalar, 1920’li yıllarda başlamış olmakla birlikte bu konudaki ilk uluslararası düzenleme GATT ile yapılmıştır. Anti-dumping önlemleri, Kennedy Turu ve Tokyo Turunda ayrıntılı bir biçimde ele alınmış, ancak en geniş düzenlemeye Uruguay Turu ile kavuşmuştur.

⁶⁸Yapıcı, a.g.t., s. 47, 48.

⁶⁹ Devrim Yağmur, “Rekabet Politikası ve Anti-Dumping Politikası (Ekonomik Bütünleşmeler ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Açısından)”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 7, Yıl 2, Ekim 1997, s. 58.

2.1.5.1. Tarihsel Gelişim

Anti-damping hukukunun tarihi gelişiminde, uluslararası düzeydeki çalışmalar büyük önem taşımaktadır. 1920 tarihli Brüksel Uluslararası Finans Konferansı ve 1927 tarihli Cenevre Dünya Ekonomi Konferansı, bu konudaki ilk adımlardır.⁷⁰

Bu çalışmalarda, uluslararası bir düzenleme yapılmasına yönelik bir irade sağlanamamakla birlikte, en azından dampingin, malı ithal eden ülkeye ağır zararlar verebileceği, ancak korumacı amaçlar uğruna kötüye kullanılmasını engellemek için anti-damping önlemleri uygulanırken dikkatli davranılması gerektiği konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Bu konuda ilk uluslararası düzenleme, 30.10.1947 tarihinde, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ile yapılmıştır. Dampingi düzenleyen GATT'ın VI. maddesi üzerinde özellikle 1921 tarihli Amerikan Anti-Damping Kanunu'nun büyük etkisi olmuştur. Bu kanun ile ilk kez, dampingin yerli üreticiler üzerinde zarara neden olması durumunda önlem alınabileceği hükmü yer almıştır.⁷¹

2.1.5.2. Kennedy Turu

Taraf ülkelerin anti-damping yasaları ile uyuşmaması durumunda GATT hükümlerinin bağlayıcı olmaması, özellikle Anlaşma'nın soruşturma hükümleri yönünden boşluk içermesi nedeniyle, Cenevre'de 1963-1967 yıllarında yapılan Kennedy Turu görüşmeleri sonunda, 30.06.1967 'de "Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın VI. Maddesinin Uygulanması Hakkında Anlaşma" (Anti-Damping Kodu) düzenlenmiştir.⁷²

Kodun hazırlanması sırasında zarar, zararın dampingli ithalattan

⁷⁰ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 59.

⁷¹ Elele, **a.g.e.**, s. 55.

⁷² Dirikkan, **a.g.t.**, s. 63.

kaynaklandığına dair illiyet bağı kurulması ve soruşturma esaslarına ilişkin idari hükümler gibi hususlar, yoğun çalışmalara konu olmuştur. Kod ile dampinge karşı alınacak önlemlere yönelik yürütülecek işlemlerin hakkaniyet ilkesi çerçevesinde yapılması ve bunun sağlanması amacıyla takip edilmesi gereken usule, damping marjı hesabına, zararın belirlenmesine ve dampingli ithalat ile doğan zarar arasındaki illiyet bağının ortaya konulmasına yönelik olarak belirli standartlar getirilmiştir.⁷³ Ancak, ABD'nin anlaşmayı imzalamaması, anlaşmanın uygulamadaki etkisini azaltmıştır.

2.1.5.3. Tokyo Turu

Kennedy Turu'nda imzalanan Anti-Damping Kodu'nun zarar ve nedensellik bağı ile ilgili hükümleri Amerikan hukuku ile bağdaşmadığı, o nedenle, Kod hükümlerinin ancak 1921 tarihli Kanunla uyduğu ölçüde uygulanabileceği konusundaki tartışmalar üzerine, Tokyo'da yeni bir Anti-Damping Anlaşması yapılmasını amaçlayan görüşmeler sonucunda, 17.12.1979'da yeni Anti-Damping Kodu imzalanmıştır.

“1979 tarihli Kod'un eskisinden en önemli farkı, anti-damping önlemlerin alınabilmesi için, dampingli ithalat ile zarar arasında uygun nedensellik bağına yeterli görmesidir. Bu hüküm, bir önceki Kod'da, “dampingli ithalatın önemli zararın ana nedeni olduğunun ispat edilmesi” biçimindedir.”⁷⁴

“Tüm çabalara rağmen Tokyo Turu'nda imzalanan anlaşma da bazı üye ülkelerin damping soruşturmaları ve anti-damping vergilerin uygulanması sırasında dikkate alacağı bir çerçeve olmaktan öteye gidememiş ve sadece 27 üye ülke tarafından bağlayıcılığı kabul edilmiştir. Ayrıca, Tokyo Turu sonrasında yapılan düzenleme, uygulamaya dönük objektif kurallar getirme amacını taşımakta idiyse de, uygulamada ticareti engellemeyi amaçlayan

⁷³ Akıncı, **a.g.m.**, s. 13-14.

⁷⁴ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 64.

ülkelerin dumping marjının ve zararın belirlenmesinde zaman zaman keyfi uygulamalara gittikleri görülmüştür.”⁷⁵

2.1.5.4. Uruguay Turu

1979 tarihli Anti-Dumping Kodu'nun bazı alanlarda belirsizlikler içermesi nedeniyle, 1986 yılında başlayan ve 25.04.1994'te sona eren Uruguay görüşmeleri sonucunda yeni bir Anti-Dumping Kodu imzalanmıştır.

İmzalanan Anti-Dumping Anlaşması, diğer kodların neredeyse iki katı uzunluktadır. İçerik olarak diğer kodlardan farkını ise, dumpingin ve zararın belirlenmesinde devletin yürüteceği hazırlık aşamasına ilişkin detaylar, uygulanan anti-dumping önlemlerine, prosedürlerine, kanıtlarına ve yürürlükteki önlemleri gözden geçirmeye ilişkin hususlar oluşturmaktadır.⁷⁶

“Görüşmelerdeki ilk eğilimler, önceki kodların aksine, dumpinge karşı önlem almanın bir hak olmaktan çıkarılması yönünde olmuştur. Önlem alınmasının daha sıkı kurallara bağlanması ve dumping marjı hesabının daha adil hale getirilmesi şeklindeki görüşler ön plana çıkmıştır. Ayrıca, ithalatçı ülke ve ithalatçı ülke menfaatlerinin dengelenmesinin önemi ifade edilmiştir. Diğer taraftan, gelişmiş ülkeler tarafından, kanuna karşı hile yoluyla dumpinge karşı vergilerin etkisiz kılınması girişimlerinin engellenmesi ve gelişmekte olan ülkeler tarafından normal değer belirlenmesinin yeniden gözden geçirilmesi gündeme gelmiştir.”⁷⁷

1994 tarihli Kod ile dumping marjı ve zararın belirlenmesi konusunda ayrıntılı hükümler öngörülmüştür. Bunun yanında, ilgili tarafların dumpinge ilişkin idari işlemlere karşı başvurabileceği hukuki yollar, geniş bir düzenlemeye kavuşmuştur. Yurtiçi satışlar, zarar ve dumping marjı ile ilgili

⁷⁵ Elele, **a.g.e.**, s. 55.

⁷⁶ Kyle W. Bagwell, George A. Bermann, Petros C. Mavroidis, **Law and Economics Of Contingent Protection In International Trade**, 1. Baskı, Newyork, Cambridge University Press, 2010, s. 200.

⁷⁷ Yapıcı, **a.g.t.**, s. 59.

olarak soruşturma yapan makamları bağlayıcı “de minimis” kuralı konusunda açıklamalar yapılmıştır. Böylece, hukuki güvenliğin artmasına ve önlemlerin korumacı amaçlarla kullanılmasını önlemeye yönelik büyük bir adım atılmıştır.⁷⁸

2.1.5.5. GATT’ın VI. Maddesinin Kapsamı

GATT’ın VI. maddesi, dumpingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı uygulanan önlemlere ilişkin kuralları düzenlemiştir. Bu kurallar, bir malın dumpingli olarak ithal edilip edilmediğini tespit etmeye yarayacak kriterleri ortaya koymakta, dumpinge ve sübvansiyona karşı uygulanacak anti-dumping ve telafi edici vergilerin uygulanma koşullarını içermektedir. Buna ek olarak, bu vergilerin hangi düzeyde uygulanacağına ilişkin kuralları ortaya koymaktadır.

Belirtilen maddeye göre, dumping, bir malın normal değerinin altında bir fiyatla bir başka ülkeye ihraç edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu malın dumpingli olarak ihraç edilmesi neticesinde, ithalatçı ülkenin bir üretim dalı önemli bir zarar görür veya böyle bir tehditle karşılaşır ya da ülkede bir üretim dalının kurulması önemli ölçüde engellenirse, o ülke, ihracatçıya dumping marjı kadar anti-dumping vergisi uygulayabilmektedir (Madde VI/6a). Maddede geçen önemli hususlardan bir diğeri, somut olayda, dumping yanında sübvansiyonun da bulunması durumunda, anti-dumping vergisi ve telafi edici verginin aynı anda uygulanamayacağıdır (Madde VI/5).

GATT hükümleri uyarınca, aynı bölgede, dumpingli ihracat yaptığı tespit edilen bir ülkenin ihracatını gerçekleştirdiği ithalatçı ülke adına da, Üye Ülkeler tarafından, anti-dumping vergisi konulabilmektedir (Madde VI/6b).

“Söz konusu maddenin içeriğinden de anlaşıldığı üzere, GATT esasen dumpingi yasaklamamaktadır. Bu Anlaşma ile üye ülkeler, GATT’ın VI.

---

⁷⁸ Dirikkan, a.g.t., s. 65.

maddesinin birinci fıkrası anlamında dampainge konu olan mala damping marjı kadar bir anti-damping vergisi koymaya yetkili kılınmıştır. Böylece, dampingli ithalata karşı önlem alma olanağı tanıyan Anlaşma, bu konuda, üye ülkeler için bir zorunluluk getirmemekte, sadece onları yetkilendirmektedir. **Çünkü, dünya ticaretinde son yıllarda ortaya çıkan eğilimin ortaya koyduğu sonuç göstermektedir ki, asıl sorun damping değil, anti-damping uygulamalarını örtük bir koruma aracı haline dönüştürme politikasına karşı mücadele vermektir.**⁷⁹

2.1.6. Dünya Ticaret Örgütü Anti-Damping Anlaşmasına Genel Bir Bakış

GATT'ın VI. maddesinin uygulanmasına ilişkin soruşturma ilkelerini ortaya koyan Anti-Damping Anlaşması, yukarıda belirtildiği gibi, ilk olarak Kennedy Turu'nda gündeme gelmiş, bundan sonra, Tokyo Turu'nda tekrar ele alınmış ve nihayet Uruguay Turu'nda Anlaşma'ya son şekli verilmiştir. Uruguay Turu'nun en önemli sonuçlarından biri olan Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulmasıyla birlikte, söz konusu Anlaşma bu örgüt bünyesinde işlerlik kazanmıştır.

Yeni Anlaşma, özellikle bir ürünün dampingli olup olmadığı, dampingli ithalatın yerli üretime zarar verip vermediğinin belirlenmesinde dikkate alınacak kriterler, soruşturmanın açılması ve yürütülmesinde izlenecek yöntem, dampainge karşı önlemlerin uygulanması ve süresi konularında daha açık kurallar getirmektedir. Bunun yanında, Anlaşma ile anti-damping uygulamalarına ilişkin uyuşmazlıklar nedeniyle kurulacak panellerin görevleri açıklığa kavuşturulmaktadır.

Bir ürünün dampingli fiyatla ihraç edilip edilmediğinin belirlenmesine ilişkin yöntem ile ilgili olarak Anlaşma, ihraç fiyatı ile iç piyasa fiyatı arasında adil bir karşılaştırma yapılmasını, dampainge neden olan etkenlerin keyfi

---

⁷⁹ Dirikkan, a.g.t., s. 62.

olarak yaratılmamasını veya olduğundan fazla gösterilmemesini öngörmektedir.

Anlaşma, ithalatçı ülkeden, dumpingli olduğu iddia edilen mallar ile o ülke sanayisinin maruz kaldığı zarar arasında belirgin ve gerekçeli bir ilişki bulunduğunun kanıtlanmasını şart koşmaktadır. Ayrıca, dumping yapıldığı iddia edilen mala ilişkin olarak, o ülke sanayisi ile ilgili bütün ekonomik faktörlerin incelenmesi Anlaşma'da hükme bağlanmaktadır.

Anlaşma, dumping soruşturmalarının nasıl açılacağı ve ne tür yöntemlerle yürütüleceğine ilişkin hükümlerin yanında, ciddi zarar ve dumpingin devam etme ihtimali belirlenmediği sürece, dumpinge karşı tedbirlerin en fazla beş yıl içinde yürürlükten kaldırılması gereğini de hükme bağlamıştır. Anlaşmada yer alan anti-dumping uygulamalarına temel teşkil eden tüm süreçler aşağıda ele alınmıştır.

2.1.6.1. Ulusal Prosedür

Dampinge karşı önlem alınması için izlenecek ulusal prosedür çeşitli aşamaları içermektedir. Bu prosedür, zararın tespiti ile başlar ve anti-dumping vergilerinin uygulanması ile sona erer.

2.1.6.1.1. Zarar Tespiti

Dampinge karşı önlem alınmasının ön koşullarından biri, zararın* varlığının ispat edilmesidir. Yapılacak zarar tespiti, olumlu delile dayanmalı ve dumpingli ithal ürünün hacminin ve dumpingli ithal ürünlerin, iç piyasada benzer ürünlerin fiyatı üzerindeki etkisinin ve bu ithalatın sonuçta, bu ürünlerin yerli üreticileri üzerindeki etkisinin nesnel bir incelemesini

---

* “Zarar” terimi, üretim dalına verilen maddi zarar, üretim dalına yönelik maddi zarar tehdidi veya üretim dalının kurulmasının esaslı ölçüde geciktirilmesi anlamına gelmektedir.

içermelidir. Bu doğrultuda, soruşturmayı yürüten yetkililer, dumpingli ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, ithalatçı ülke piyasasında bulunan benzer ürün fiyatı ile karşılaştırıldığında, dumpingli ithalat, önemli bir fiyat baskısı yaratıp yaratmadığını, ya da ithalatın etkisinin fiyatları önemli ölçüde düşürmek mi, yoksa ithalat yapılmasa idi, meydana gelmiş olacak fiyat artışlarını önemli ölçüde engellemek mi olduğunu incelemelidir (Md. 3.1, 3.2)

Damping uygulanan ithalatın ilgili üretim dalı üzerindeki etkisinin incelenmesi, satış, kâr, üretim, pazar payı, üretkenlik, yatırım getirisi veya kapasite kullanımında gerçek ve olası azalma; yurtiçi fiyatları etkileyen faktörler; dumping marjının büyüklüğü, nakit akışı, stok, istihdam, ücretler, büyüme, sermayeyi veya yatırımları artırma yeteneği üzerindeki gerçek ve olası olumsuz etkiler de dahil olmak üzere, sanayinin durumu ile ilgili tüm ekonomik faktörlerin ve indekslerin değerlendirilmesini kapsayacaktır (Md.3.4).

Gerçek zarar tehdidinin tespiti yalnızca tahminlere değil, maddi delillere dayandırılmalıdır. Bu tür bir tehdidin mevcut olup olmadığını anlamak için dikkate alınması gereken faktörler şunlardır:

- Dampingli ithalatın önemli oranda artış göstermesi,
- İhracatçının rahatlıkla elden çıkarabileceği kadar dumpingli ürün kapasitesinin bulunması ya da kapasitesinde, yakın zamanda önemli ölçüde bir artış olması,
- İç piyasadaki fiyatlar üzerinde önemli ölçüde azaltıcı veya fiyat artışlarını önleyici etkisi olabilecek ve büyük bir olasılıkla gelecekteki ithalat talebini artıracak fiyatlarla ithalat yapılması,
- Soruşturmaya konu ürün stoklarının incelenmesi.

Belirtilen faktörlerden hiçbiri, tek başına kesin biçimde belirleyici bir yargıya temel teşkil etmemekle birlikte, bu faktörler, bir bütünlük içinde ele alındığında, daha fazla dumpingli ihracat yapılmasının yakın ve muhakkak

olduğu ve koruyucu önlem alınmadığı takdirde, maddi zarar meydana geleceği sonucunu doğurmalıdır (Md. 3.7).

2.1.6.1.2. Yerli Sanayi Tanımı

“Yerli üretim dalı” tanımı, benzer ürünlerin yerli üreticilerinin tümü veya toplu ürün üretimleri, bu ürünlerin toplam yerli üretiminin önemli bir kısmını oluşturan üreticiler olarak yorumlanmalıdır. Ancak, aşağıda yer alan durumlar istisna tutulmuştur:

- Üreticiler, ihracatçılarla veya ithalatçılarla ilişkili olduklarında veya kendileri dumpingli olduğu iddia edilen ürünün ithalatçısı olduklarında, “üretim dalı” terimi geri kalan üreticiler olarak yorumlanmaktadır.
- Piyasadaki üreticiler, söz konusu ürün üretiminin tamamını veya tamamına yakın kısmını bu piyasada satıyorlarsa ve bu piyasadaki talebin büyük bir kısmını ülke topraklarının başka yerlerinde bulunan söz konusu ürün üreticileri karşılamıyorsa, her piyasadaki üreticiler ayrı bir sanayi olarak kabul edilebilmektedir.

Bu koşullarda, dumpingli ithalatın böyle tek bir piyasada yoğunlaşmış olması ve dumpingli ithalatın bu piyasadaki üreticilerin tamamına veya tamamına yakın kısmına zarar vermesi şartıyla, ülkenin üretim dalının bütünü zarar görmese bile, zararın mevcut olduğu tespit edilebilmektedir (Md. 4.1).

Diğer yandan, GATT (1994) XXIV. madde paragraf 8 (a) hükümleri kapsamında, iki veya daha fazla sayıda ülke birleşik tek bir Pazar özelliklerine sahip olacak şekilde bir entegrasyon düzeyine ulaştığında, tüm entegrasyon bölgesindeki sanayi, üretim dalı olarak kabul edilecektir (Md. 4.3).

2.1.6.1.3. Soruşturmanın Başlatılması, Yürütülmesi ve Sonuçlandırılması

Soruşturma, iddia edilen dumpingin mevcudiyeti, derecesi ve etkisini tespit etmek için üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılan yazılı başvuru üzerine başlatılacaktır. Bu başvuruda, dumping, GATT VI. madde anlamında zarar ve dumpingli ithalatla iddia edilen zarar arasında nedensel bir ilişki ile ilgili delilleri içermelidir.

Başvuru değerlendirilirken, benzer ürünün yerli üreticileri tarafından başvuruya ne ölçüde destek verildiği veya karşı çıkıldığına ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirmede başvurunun “üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına” yapılmış sayılabilmesi için, üretim dalının başvuruya destek veren veya karşı çıkan kısmı tarafından üretilen benzer ürünün toplam üretiminin %50'sinden fazlasını oluşturan yerli üreticiler tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Başvuruya açıkça destek veren yerli üreticilerin üretimi, üretim dalı tarafından üretilen benzer ürünün toplam üretiminin %25'inden az ise soruşturma başlatılmayacaktır.

Bir örnekle açıklayacak olursak, X ve Y firmaları olmak üzere iki yerli üretici olduğunu düşünelim. Firmalar sırasıyla 3.500 ve 6.500 ton üretim yapıyor olsunlar. X firması bir başvuruda bulunmuş olsun. Y firması ise başvuruyu açıkça destekleyen veya başvuruya açıkça karşı çıkan bir konumda bulunmasın. Burada %50 testi geçerlidir. Çünkü, X firması başvuruyu açıkça destekleyen ya da başvuruya açıkça karşı çıkan firmaların %100'ünü temsil etmektedir. Aynı şekilde, X firmasının üretimi toplam üretimin %35'ini ($3.500:10.000 \times 100$) oluşturmaktadır.⁸⁰

Ancak yukarıda verilen örnekte, Y firması başvuruya açıkça karşı çıksaydı, %50 testi geçerli olmayacaktı, çünkü böyle bir durumda, X firması

⁸⁰ UNCTAD, “Dispute Settlement WTO Anti-Dumping Measures”, United Nations, New York and Geneva, 2003, (Erişim) <http://www.unctad.org>, 30.05.2011, s. 35.

başvuruyu açıkça destekleyen ya da karşı çıkan firmaların %35'ini oluşturacaktı.

Soruşturmaya karar verilmesi durumunda, yetkili mercilerin talep ettikleri bilgiler, ilgili tüm taraflara bildirilir ve soruşturma açısından ilgili gördükleri tüm delilleri yazılı olarak sunmaları için fırsat tanınır (Md. 6.1).

Geçerli bir başvurudan sonraki aşamada, şu iki durumun anlaşılması halinde, soruşturma derhal kapatılmalıdır. Birincisi, soruşturma ile ilgili işlemlerin sürdürülmesini haklı kılacak dumping veya zararla ilgili yeterince delil olmadığı kanaatine varıldığında, ikincisi ise, “de minimis”^{*} veya gerçek ya da olası ithalat hacminin veya zararın ihmal edilebilecek düzeyde olduğu tespit edildiğinde soruşturma kapatılmalıdır. İhracat fiyatının belli bir düzeyi ile ifade edilen dumping marjı, %2'den daha az olduğunda, dikkate alınmayacak bir düzeyde olduğu kabul edilecektir. İthalatçı üyenin benzer ürün ithalatının %3'ünden daha azını bireysel olarak gerçekleştiren ülkeler, toplu olarak ithalatçı üyenin benzer ürün ithalatının %7'sinden fazlasını gerçekleştirmediği sürece, belirli bir ülkeden yapılan dumpingli ithalat hacminin ithalatçı üyenin benzer ürün ithalatının %3'ünden az olduğu tespit edildiği takdirde, dumpingli ithalat hacminin normal olarak ihmal edilebilir düzeyde olduğu kabul edilecektir (Md. 5.8).

Dumping soruşturması ile ilgili işlemlerin yapıyor olması, fiili ithalat yapılmasını engellemeyecektir. Soruşturmalar, özel durumlar dışında, bir yıl içinde sonuçlandırılacak ve başladıktan sonra hiçbir şekilde 18 aydan daha uzun sürmeyecektir.

2.1.6.1.4. Delillerin Sunumu ve Değerlendirilmesi

Herhangi bir dumping soruşturmasında, yetkili mercilerin talep ettikleri bilgiler, ilgili tüm taraflara bildirilecek ve kendilerine söz konusu soruşturma

---

^{*} “De minimis”, literatürde ihmal edilebilir dumping marjı olarak adlandırılmaktadır.

açısından ilgili gördükleri tüm delilleri yazılı olarak sunmaları için yeterli fırsat tanınacaktır (Md. 6.1).

Doğruluğu tespit edilebilen, gereksiz zorluklara neden olmadan soruşturmada kullanılacak uygun bir şekilde ve zamanında sunulmuş ve yetkili mercilerce talep edilen şekilde veya bilgisayar dilinde verilmiş her türlü bilgi tespit yapılırken dikkate alınmalıdır.

2.1.6.1.5. Geçici Önlemler

Soruşturmayı yürüten yetkililer, soruşturma sırasında neden olunan zararı önlemek için gerekli olduğuna karar vermeleri durumunda, geçici önlemler alma yetkisine sahiptir.

Geçici önlemler, soruşturmanın başladığı tarihten itibaren 60 günden önce uygulanmayacaktır. Geçici önlemlerin uygulanması, dört ayı aşmayan, mümkün olduğunca kısa bir süre ile veya söz konusu ticaretin önemli bir yüzdesini temsil eden ihracatçıların talebi üzerine yetkili mercilerin kararı ile altı ayı aşmayan bir süre ile sınırlı olacaktır. Bir soruşturma esnasında yetkili merciler, dumping marjından daha düşük bir verginin zararı gidermek için yeterli olup olmadığını incelediklerinde, bu süreler sırasıyla altı ve dokuz ay olabilmektedir (Md. 7.3, 7.4).

2.1.6.1.6. Fiyat Taahhütleri

İhracatçılar, ihraç fiyatlarını arttırmayı taahhüt ederek, Anti-Dumping vergisi uygulanmasının önüne geçebilirler. Herhangi bir ihracatçının, yetkililerin dumpingin zararlı etkilerinin ortadan kalkacağına kanaat getirmelerini sağlayacak şekilde, fiyatlarını yeniden gözden geçirmeyi veya söz konusu bölgeye dumpingli fiyatlarla ihracat yapmaya son vermeyi tatmin edici bir şekilde isteyerek taahhüt etmesi halinde, geçici önlemler veya

dampinge karşı vergi uygulanmadan dumping soruşturmasıyla ilgili işlemler ertelenebilir veya durdurulabilir. Bu tür taahhütler kapsamındaki fiyat artışları, dumping marjını ortadan kaldırmak için gerekli olandan daha yüksek olmayacaktır. Fiyat artışlarının üretim dalının uğradığı zararı gidermek için yeterli olması halinde, bu artışların dumping marjından daha düşük olması arzu edilmektedir (Md. 8.1).

Fiyat taahhütleri, ithalatçı ülkenin yetkilileri tarafından da önerilebilir, ancak hiçbir ihracatçı bu tür taahhütlere girmeye zorlanmayacaktır. İhracatçıların bu tür taahhütlere bulunmamaları veya taahhütte bulunma çağrısını kabul etmemeleri, davanın incelenmesine hiçbir şekilde zarar vermeyecektir (Md. 8.5).

2.1.6.1.7. Anti-Dumping Vergilerinin Uygulanması

İthalatçı ülke yetkilileri, verginin uygulanması için tüm koşulların yerine geldiği durumlarda, dampinge karşı vergi uygulamasına karar verebilir. Anti-Dumping vergileri, söz konusu ürünün bütün kaynaklardan dumpingli olduğu ve zarara neden olduğu tespit edildiğinde ithalatında ayrımcı olmayan bir esasa göre tahsil edilmelidir.⁸¹

Dampinge karşı uygulanacak vergi tutarının dumping marjı kadar veya daha az olmasına ilişkin karar da yine ithalatçı ülke yetkilileri tarafından verilir. Yerli üretim dalının uğradığı zararı telafi etmeye yetmesi halinde, verginin dumping marjından daha düşük olması arzu edilir. Diğer taraftan, dampinge karşı vergi tutarı, belirlenen dumping marjından daha yüksek olmayacaktır (Md. 9.1)

Anti-dumping vergilerinin uygulanmasında, geçmişe yönelik ve ileride gerçekleşecek olan vergiler olmak üzere iki sistem mevcuttur. Büyük ölçüde

⁸¹ UNCTAD, "Dispute Settlement WTO Anti-Dumping Measures", (Erişim) <http://www.unctad.org>, 30.05.2011, s. 40.

Amerika'da uygulanan geçmişe yönelik sistemde, soruşturma tahmini bir vergi oranıyla sona erer, ancak, ödenmesi gereken gerçek anti-damping vergisinin miktarı, birer yıllık dönemlerle yapılan yıllık görüşmelerle belirlenir.

Diğer yandan, AB ve diğer birçok ülke tarafından kullanılan ileriye yönelik vergileme sisteminde ise, anti-damping vergileri soruşturma sürecinde belirlenir ve nihai kararın yayınlanmasından itibaren beş yıl süre ile uygulanır. Geçmişe yönelik vergileme sistemi, ileriye yönelik vergileme sisteminden daha kesin olduğu halde, tüm taraflar için bir zaman maliyeti olması dolayısıyla çok fazla tercih edilmemektedir.⁸²

2.1.6.1.8. Geçmişe Yönelik Vergi Uygulaması

Geçici önlemler ve dampinge karşı vergiler, yalnızca, bu doğrultuda alınan kararlar yürürlüğe girdikten sonra tüketim için girişi yapılan ürünlere uygulanacaktır. Ancak, kesin zarar tespiti yapıldığında veya kesin bir zarar tehdidinin tespit edilmesi halinde, geçici önlemlerin yokluğunda, dampingli ithalatın etkisi zarar tehdidine yol açmış olursa, dampinge karşı vergiler, eğer varsa, geçici önlemlerin uygulanmış olduğu süre için geçmişe yönelik olarak uygulanabilir (Md. 10.2).

Dampinge karşı vergi, ödenmiş veya ödenecek olan geçici vergiden veya teminat amacıyla yaklaşık olarak hesaplanmış tutardan daha yüksekse, aradaki fark tahsil edilmeyecektir. Dampinge karşı vergi ödenmiş veya ödenecek olan geçici vergiden veya teminat amacıyla yaklaşık olarak hesaplanan tutardan daha düşükse, aradaki fark, duruma göre geri ödenecek veya vergi yeniden hesaplanacaktır (Md. 10.3).

Henüz herhangi bir zarar meydana gelmemiş olmakla birlikte, maddi zarar tehdidi veya fiziki gecikme tespit edildiğinde, dampinge karşı vergi,

---

⁸² UNCTAD, "Dispute Settlement WTO Anti-Dumping Measures", (Erişim) <http://www.unctad.org>, 30.05.2011, s. 41.

yalnızca zarar veya fiziki olarak geciktirme tehdidinin tespit edildiği tarihten itibaren uygulanabilir (Md.10.4).

Yetkili merciler, söz konusu dumpingli ürünle ilgili olarak, aşağıdaki hususları birlikte tespit ettikleri takdirde, geçici önlemlerin uygulandığı tarihten itibaren en fazla 90 gün önce, tüketim için girişi yapılmış ürünlere de dumpinge karşı vergi uygulanabilir (Md. 10.6):

- Zarara yol açan dumping daha önce de yapılmışsa veya ithalatçı ihracatçının dumping uyguladığının ve bu dumpingin zarar vereceğinin farkındaysa veya farkında olması gerekiyorsa,
- Zararın nedeni görece olarak kısa bir süre içinde bir ürünün yoğun olarak dumpingli ithalatı ise ve dumpingli ithalat hacminin, zamanlamasının ve ithal ürün stoklarının süratle dolması gibi diğer koşulların ışığında, bu durum uygulanacak dumpinge karşı verginin telafi edici etkisini muhtemelen ciddi bir biçimde baltalayacaksa.

2.1.6.1.9. Gözden Geçirmeler

Dampinge karşı vergiler yalnızca, zarara neden olan dumpingi önlemek için gerekli olduğu sürece ve gerekli olduğu ölçüde yürürlükte kalacaktır (Md. 11.1).

Yetkili merciler, haklı bir neden bulunduğu takdirde, kendi girişimleriyle veya dumpinge karşı verginin uygulanmaya başlamasından itibaren makul bir sürenin geçmiş olması koşuluyla, yeniden gözden geçirme gereksinimini onaylayan olumlu bilgileri sunan ilgili bir tarafın talebi üzerine, vergi uygulamasının devam etme gereğini yeniden gözden geçireceklerdir (Md. 11.2).

İlgili taraflar da, yetkili mercilerden vergi uygulamasını sürdürmenin dumpingi bertaraf etmek için gerekli olup olmadığını, verginin kaldırılması veya değiştirilmesi halinde veya her iki durumda, zararın devam etmesinin

veya tekrar meydana gelmesinin olası olup olmadığını, soruşturmalarını talep etme hakkına sahip olacaklardır.

Gözden geçirmeler süratle yapılacak ve normal olarak gözden geçirmenin başladığı tarihten itibaren 12 ay içinde sonuçlandırılacaktır. Yeniden gözden geçirme işlemi sonucunda, yetkili mercilerin dampinge karşı verginin artık haklı bir nedene dayanmadığını tespit etmeleri halinde, vergi uygulamasına derhal son verilecektir (Md.11.4).

Yetkili merciler, üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına usulüne uygun olarak doğrulanmış bir talep üzerine veya kendi girişimleriyle başlanmış bir gözden geçirmede verginin sona erdirilmesinin, damping ve zararın devam etmesine veya yeniden meydana gelmesine yol açmasının mümkün olduğunu tespit etmedikçe, dampinge karşı vergiler, uygulanmaya başladığı tarihten itibaren (veya bu gözden geçirme hem dampingi hem de zararı kapsıyorsa, en son gözden geçirme tarihinden itibaren) beş yılı geçmeyen bir tarihte sona erdirilecektir. Bu gözden geçirmenin sonucu alınıncaya kadar vergi yürürlükte kalabilir.^{83, 84}

2.1.6.1.10. Üçüncü Bir Ülke Adına Dampinge Karşı Önlem

Üçüncü bir ülke adına dampinge karşı önlem başvurusu, önlem alınmasını talep eden üçüncü ülke yetkililerince yapılacaktır (Md.14.1).

Başvuru, ithalatın dampingli olduğunu gösterecek fiyata ilişkin bilgiler ve iddia edilen dampingin üçüncü ülkede, ilgili üretim dalına zarar verdiğini gösterecek ayrıntılı bilgilerle desteklenmelidir. Üçüncü ülke hükümeti, ithalatçı ülkenin talep edeceği başka bilgileri elde etmesi için ithalatçı ülke yetkililerine her türlü yardımda bulunacaktır (Md. 14.2).

⁸³ Elele, a.g.e., s. 73.

⁸⁴ Literatürde “sunset clause” olarak adlandırılan bu düzenleme, dampingli ithalatın ve zararın devam etme olasılığı ortadan kalktığında, dampinge karşı alınmış önlemlerin de belli bir süre sonunda yürürlükten kaldırılmasını amaçlamaktadır.

İthalatçı ülke mercileri, böyle bir başvuruyu incelerken, iddia edilen dampingin üçüncü ülkede bir bütün olarak ilgili sanayi üzerindeki etkilerini göz önünde bulunduracaklardır. Bir başka deyişle, zarar, yalnızca iddia edilen dampingin ilgili sanayinin ithalatçı ülkeye ihracatı veya sanayinin toplam ihracat üzerindeki etkisi açısından değerlendirilmeyecektir (Md. 14.3).

2.1.6.1.11. Gelişmekte Olan Ülkelere İlişkin Yaklaşım

ADA'nın 15. maddesinde, dampinge karşı önlemlerin uygulanması söz konusu olduğunda, gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelerin özel durumunun özellikle dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir. Dampinge karşı vergilerin, gelişmekte olan ülkelerin önemli çıkarlarını etkileyeceği durumlarda, bu vergiler uygulanmadan önce yapımcı çözümlerin araştırılacağı belirtilmiştir.

2.1.6.1.12. Dampinge Karşı Uygulamalar Komitesi

ADA'nın 16.1'inci maddesinde, üye ülkelerin her birinin temsilcilerinden oluşan, "Dampinge Karşı Uygulamalar Komitesi" kurulduğu belirtilmiştir. Komite yılda en az iki kez ve herhangi bir üyenin talebi üzerine toplanmaktadır. Komite, Anlaşma uyarınca veya üye ülkeler tarafından kendisine verilen sorumlulukları yerine getirmekte ve Anlaşma'nın işleyişi veya amaçlarının yerine getirilmesi ile ilgili konularda ülkelere danışma fırsatı tanımaktadır.

Üye ülkeler, her türlü dampinge karşı ön ve kesin önlemlerini gecikmeden Komite'ye rapor ederler. Bu raporlar, diğer ülkelerce incelenmek üzere Sekreteryaya'da hazır bulundurulur. Ülkeler, ayrıca her altı ayda bir, bir önceki altı aylık süre içinde alınan dampinge karşı önlemler ile ilgili raporları da sunarlar. Her ülke soruşturmayı başlatmaya ve yürütmeye yetkili

mercilerini ve bu soruştırmaların başlatılmasını ve yurütülmesini yöneten yurt içi usulleri, Komite'ye bildirmek zorundadır. Bunun dışında, yine her ülke, ilgili yasa ve yonetmeliklerinde ve bu yasa ve yonetmeliklerin idaresinde yapılan değişiklikleri Komite'ye bildirecektir (Md.16.4, 16.5).

2.1.6.2. DTÖ Prosedürü

Üye lkeler, anti-damping vergilerinin uygulanmasını gerektirir durumlarda, sorunun çözümü için DTÖ'nün Anlaşmazlıkların Halli Organına başvurabilmektedirler.

2.1.6.2.1. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması

Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, DTÖ Anlaşmaları çerçevesinde kurulan sistemde, gerek uygulamaya yönelik zorlayıcı araçlar içermesi, gerekse üyelerin ihtilaflarını karşılıklı anlayış çerçevesinde çözmelerine imkân veren elverişli bir platform ve sıkı kurullarla tespit edilmiş bir yöntem sunması itibariyle önemli bir yere sahiptir.⁸⁵

ADA'nın 17.4 maddesi, üye ülkeler arasında, anti-damping vergileri veya fiyat taahhütleri uygulanmasını gerektiren konularda ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözümüne kavuşturmak için uyulması gereken kurulları içermektedir. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması ana hatları itibariyle aşağıda özetlenmiştir.

Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, temelde ikili bir çözüm sistemi öngörmektedir. Bunlardan ilki, istişare, diğeri ise panel ve temyizden oluşan sistemdir. Buna göre, herhangi bir üye ülke, doğrudan veya dolaylı olarak kendi yararının başka üye ülke ya da ülkelerce ortadan kaldırıldığı veya

---

⁸⁵ Elele, **a.g.e.**, s .77.

azaltıldığı kanaatine vardığında, öncelikle söz konusu üye ülkelerle konunun karşılıklı olarak istişare edilmesini yazılı olarak talep edebilmektedir. Her iki taraf, danışma talep tarihinden itibaren 60 gün içerisinde, anlaşma sağlamak zorundadır. Bu süre içerisinde anlaşma sağlanması mümkün olmuyorsa, bu durumda, istişare talebinde bulunan üye ülke, konuyu, AHO'ya havale edebilmektedir. AHO, Şikâyetçi tarafın talebi üzerine, konuyu incelemek üzere bir panel oluşturur. Panel, ticaret hukuku üzerine uzmanlaşmış ve uyuşmazlık konusuyla ilgisi olmayan 3 ilâ 5 kişiden oluşmaktadır.⁸⁶ Panel tarafından yapılacak inceleme, talepte bulunan üye ülkenin, bu Anlaşma kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak kendi yararına olan bir hususun ne şekilde ihlal edildiğini veya hükümsüz kılındığını veya Anlaşma amaçlarına ulaşılmamasının ne şekilde engellendiğini gösteren yazılı beyana ve ilgili yurtiçi usullere uygun olarak, ithalatçı üye mercilerine sunulan maddi hususların incelenmesine dayanmaktadır.

Panel, konu ile ilgili olarak maddi hususları değerlendirirken, yetkililerin maddi hususları uygun şekilde belirleyip belirlemediğini ve bu maddi hususlarla ilgili değerlendirmelerin ön yargısız ve nesnel olup olmadığını tespit edecektir. Panel farklı bir sonuca varmış olsa bile, maddi hususlar uygun şekilde belirlenmiş ise ve değerlendirme ön yargısız ve nesnel ise, değerlendirme bozulmayacaktır.

Panel, Anlaşmanın ilgili hükümlerini, devletler genel hukukunun mutata yorum kurallarına uygun olarak yorumlayacaktır. Panel, Anlaşmanın ilgili hükmünde izin verilebilir birden fazla yoruma olanak tanındığını tespit ettiği takdirde, yetkililerce alınan önlem, izin verilebilir yorumlardan birine dayalı ise, yetkililerce alınan önlemin Anlaşmaya uygun olduğuna karar verecektir.

Panelde sunulan gizli bilgiler, bu bilgileri veren şahsın, organın veya mercinin resmi izni olmadan ifşa edilmeyecektir. Panelden bu tür bilgiler talep edildiğinde, panel tarafından bu bilgilerin açıklanmasına izin verilmemişse, bu

⁸⁶ Marc L. Busch, Eric Reinhardt, "The WTO Dispute Settlement Mechanism and Developing Countries", Department for Infrastructure and Economic Cooperation, Art. No: SIDA 3600 en, SIDA, Nisan 2004, (Erişim) <http://www.georgetown.edu/faculty>, 23.08.2011, s. 2.

bilgileri temin eden şahsın, organın veya mercinin izniyle bu bilgilerin gizli olmayan bir özeti verilecektir.

Panel tarafından verilen nihai karar, davanın taraflarınca temyize götürülebilir. Temyiz başvurusunu yalnızca taraf ülkelerce yapılabilir. Üçüncü ülkeler temyiz başvurusunda bulunamazlar. Temyiz Organı (Appellate Body), Panel tarafından üzerinde karar verilen konuların incelenmesi ve karara bağlanması ile görevlidir. Temyiz Organı'nın kararı kesindir. Eğer bu karar, davalının lehine ise olay bu aşamada sona erer. Ancak karar, şikâyetçi ülkeyi haklı bulmakta ise, bu durum anlaşmazlığın bir yaptırım uygulama aşamasına geldiğini göstermektedir. Bu aşamada, davalı ülkeye karşı DTÖ kuralları çevresinde önlemler alınacaktır. Şikâyetçi ülke, davalı ülke tarafından uygun adımların atılmadığı kanaatine varırsa, yeniden bir panel düzenlenmesi için başvuruda bulunabilir. Bu aşamada da davalı ülke tarafından kararla uyumlu yönde adım atılmadığı görülürse, şikâyetçi ülke misilleme yapabilmek için yeniden bir panel düzenlenmesi için başvuruda bulunabilecektir. Misilleme, genellikle, davalı ülkenin ihracatına vergi konulması şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁸⁷

2.1.6.2.2. DTÖ Anti-Damping Önlemlerinin Dünya Ticareti Üzerindeki Etkileri

“1970’li yıllarda yaygın olarak kullanılmaya başlanan anti-damping önlemleri, 1990’lı yılların başından itibaren gelişmekte olan ülkelerin de yararlandığı bir araç haline gelmiştir. Kuramsal olarak, ticaretin anti-damping önlemleri kullanılarak adil bir şekilde gerçekleştirilmesi amacı güdülürken, uygulamada bu önlemlerin daha çok ithalata karşı korunma sağlanmaya yönelik olarak kullanıldığı görüşü hakim olmaya başlamıştır.”⁸⁸

⁸⁷ Busch, Reinhardt, **a.g.m.**, s. 2.

⁸⁸ Kemal Türkcan, Cem Dişbudak, “Anti-Damping Uygulamalarının Ekonometrik Analizi-Türkiye Örneği”, **İktisat, İşletme ve Finans**, Sayı 233, Ağustos 2005, s. 149.

Anti-damping önlemleri, pratikte, her ne kadar aralarında kavramsal farklılıklar olsa da birer korunma önlemi gibi uygulanmaktadır. Bu durumu, tüm anti-damping olaylarının %95'inin korunma amacı ile ilgili olduğu, söz konusu olayların yalnızca %5'inin haksız rekabet ile ilintili olduğu gerçeği ortaya koymaktadır.⁸⁹

“İkisi de ticaret politikası araçlarından olan dampinge karşı vergi ve korunma önlemleri arasındaki farkın, dampinge karşı vergilerin etkin ticaret kanallarında görülen bozulmalara karşı yürürlüğe konuldukları hususu ile korunma önlemlerinin adil bir şekilde ticareti yapılan ürünlerin ithalini kısıtladığı hususundan kaynaklandığı belirtilmektedir.”⁹⁰ Dolayısıyla, anti-damping önlemlerinin amacından saptırılarak birer korunma önlemi gibi uygulanması, ticarete haksız rekabeti önlemek yerine adil ticaretin gerçekleşmesini engellemek olarak anlaşılabilir.

“Uruguay Turu'nun tamamlandığı 1994 yılından itibaren DTÖ'nün ortaya koyduğu AD Kodu'ndaki katı kurallar nedeniyle, dünya çapında AD uygulamalarının azalacağı varsayılıyordu. Ancak, beklentilerin aksine, AD soruşturmalarının sayısında ciddi artışlar gözlemlenmiştir.”⁹¹

“20. yüzyılın başlarından itibaren ABD ve Kanada gibi ülkeler tarafından uygulanmaya başlanan dampinge karşı önlemler, ilerleyen zamanla birlikte, AB üyeleri ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerin yanı sıra, Brezilya, Arjantin, Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Afrika ve ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkeler tarafından da yoğun şekilde kullanılır olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin zaman içinde tarifelerin sağladığı koruma oranlarını indirmeleri sonucunda, hem diğer gelişmekte olan ülkelere, hem de sanayileşmiş ülkelere gelen rekabetle karşı karşıya kaldıkları

⁸⁹ UNCTAD, “Anti-dumping and Countervailing Procedures- Use or Abuse? Implications For Developing Countries”, United Nations, New York and Geneva, 2001, s. 1.

⁹⁰ Hüseyin Öztürk, “Korunma Önlemleri ile Diğer Ticaret Politikası Araçlarının Birlikte İrdelenmesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 7, Nisan 1998, s. 133.

⁹¹ Türkcan, **Dışbudak, a.g.m.**, s. 153.

düşünüldüğünde, bu sonuç şaşırtıcı olmamaktadır.”⁹²

Dampinge karşı önlemlerin yıllar itibariyle gelişimini gösteren aşağıdaki tablolarda, özellikle 2000 yılı sonrasında gelişmekte olan ülkelerin ön plana çıktıkları, Hindistan ve ÇHC'nin en fazla soruşturma açan ilk beş ülke arasında bulunduğu, ÇHC'nin tüm ülkeler arasında ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3: Sektörler İtibariyle Anti-Damping Önlemleri (1995-30.06.2010)

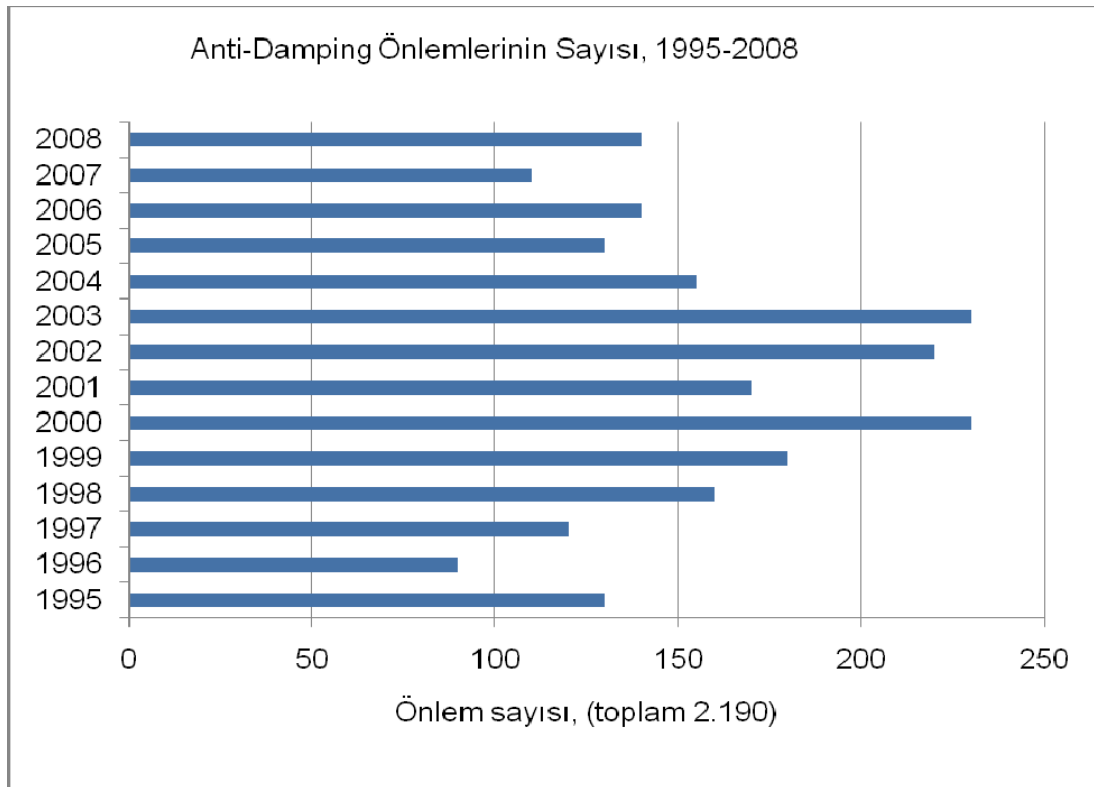
Sektör Adı	Açılan Soruşturma	Kesin Önlemler
Canlı hayvanlar	52	26
Tarım Ürünleri	55	37
Kimyasal ürünler ve bağlaşık sektörler	757	494
Tekstil	298	221
Ayakkabı	32	23
Makine ve elektrikli aletler	341	209
Temel metaller	1027	703
Plastik maddeler	485	315
Mineral ürünler	76	50
Taşıtlar, uçak ve gemiler	39	24
Toplam	3162	2102

Kaynak: DTÖ web sayfası

Tablo 3'te, 1995-2010 yılları arasında, belli başlı sektörler ve ihracatçı ülkeler itibariyle anti-damping önlemlerine ilişkin sayısal veriler yer almaktadır. Söz konusu tablo incelendiğinde, ADA'nın yürürlüğe girdiği 1995 yılından itibaren anti-damping önlemlerinin artış yönünde bir seyir izlediği

⁹² Sait Akgün, “Dampinge Karşı Önlemlerin Sayısal Gelişimi”, **Dış Ticarete Durum**, Sayı 58, Eylül 2005, s. 1.

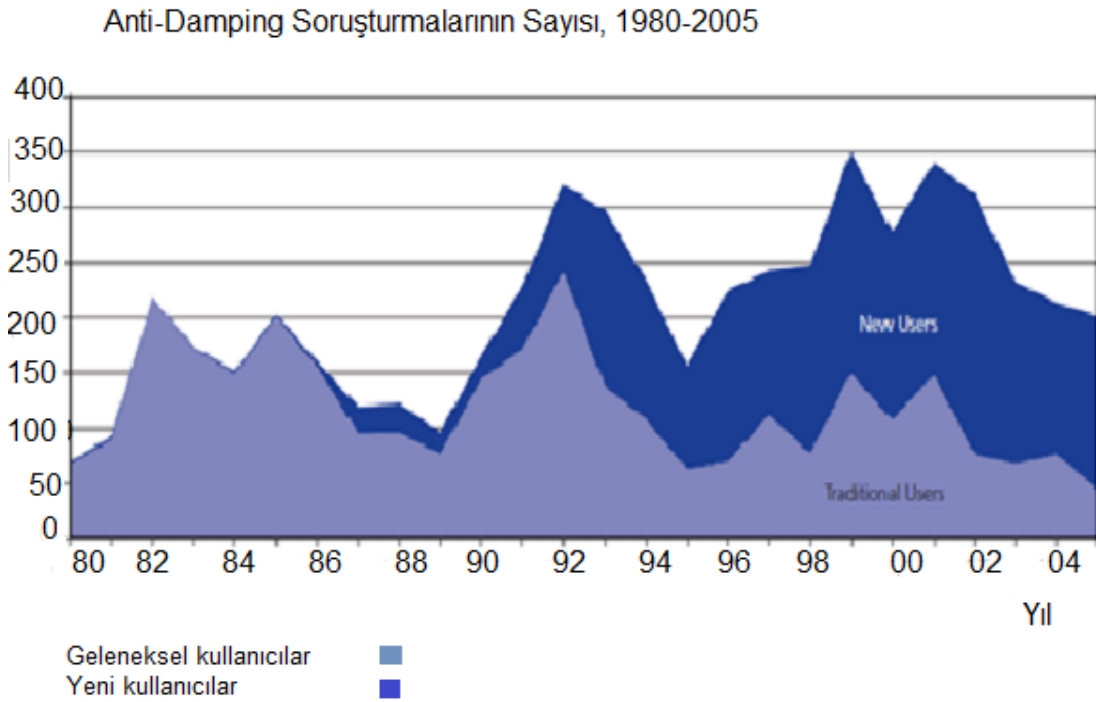
görülmektedir. 1995-2010 yılları arasında anti-damping önlemlerine en çok başvuran ülkeler arasında ilk sıraları ÇHC başta olmak üzere BRIC ülkeleri, Japonya ve ABD'nin aldığı, bu önlemlerin ağırlıklı olarak uygulandığı sektörlerin başında ise temel metaller, kimyasal ürünler, plastik maddeler, makine ve tekstil sektörünün geldiği görülmektedir.

Grafik 3: Anti-Damping Önlemlerinin 1995-2008 Yılları Arasındaki Eğilimi

Kaynak: DTÖ Yıllık Raporu, 2009.

Grafik 3 incelendiğinde, ADA'nın imzalandığı 1995 yılından itibaren anti-damping önlemlerinin yıllar itibariyle sürekli bir artış eğilimi gösterdiği, birkaç istisna yıl dışında, belirtilen yıldaki başlangıç seviyesinin altına, düşmediği görülmektedir. Bu durumun, anti-damping önlemlerinin haksız rekabete karşı bir araç olarak değil, daha çok bir korunma aracı olarak kullanıldığını doğrular nitelikte olduğu düşünülebilir.

Grafik 4: Anti-Damping Soruşturmalarının Geleneksel ve Yeni Kullanıcılar Arasındaki Dağılımı

Kaynak: DTÖ Yıllık Raporu, 2009.

Grafik 4, 1980-2005 yılları arasında açılan anti-damping soruşturmalarının geleneksel ve yeni kullanıcılar arasındaki dağılımını göstermektedir. Buna göre, 1980'lerin ortalarında, anti-damping önlemleri geleneksel kullanıcılar arasında ve bir çok gelişmekte olan ülkede yayılmaya başladı. Bu tarihten itibaren 20 yıllık süreçte, toplam anti-damping soruşturmaları artmaya devam etmiştir. Bu dönemde dünya ticaretindeki büyüme hızı %5 iken, anti-damping önlemlerinin büyüme hızı %8 düzeyindedir. Bu önlemleri, tarihsel olarak daha önceleri kullanmaya başlayan Avustralya, Kanada, ABD ve AB gibi ülkelerin uygulamaları son on yılda yavaş yavaş azalmıştır. Arjantin, Brezilya, Hindistan ve Meksika gibi ülkeler, bu önlemleri aktif olarak kullanmaya başlamışlar, 1990'ların ortalarından itibaren dünyadaki AD uygulamalarının artmasının büyük ölçüde asıl sorumluları olmuşlar ve ABD ve AB gibi geleneksel kullanıcılara nazaran anti-damping önlemlerini daha yoğun bir şekilde kullanmışlardır. Bunun

yanında, 1995-2001 yılları arasında, gelişmekte olan ülkeler tarafından açılan tüm anti-damping soruşturmalarının ve alınan önlemlerin üçte ikisi diğer gelişmekte olan ülkelere karşı açılmıştır.⁹³

2.1.6.2.3. DTÖ Anti-Damping Anlaşmasının Eleştirilen Yönleri

Yukarıda belirtildiği üzere, DTÖ ADA, dünya ticaretinde anti-damping soruşturmalarının azalmasını sağlayamamış, beklenenin aksine, 1995 yılından itibaren soruşturma sayısında önemli ölçüde artışlar gözlenmiştir.

1 Ocak 1995'te ADA ilk kez yürürlüğe girdiğinde, toplam 730 kesinleşmiş anti-damping önlemi varken, 2002 Temmuz ayına gelindiğinde, bu sayı 1100'lerin üzerine çıkmıştır. ADA, 28.01.2003 tarihinde, DTÖ Kanada çalışma grubu tarafından düzenlenen toplantılarda bazı açılardan eleştirilmiştir.⁹⁴

Buna göre, anti-damping soruşturmaları ile ilgili asılsız iddiaları azaltmak ve böylelikle üyeler arasındaki uyumu artıran, daha şeffaf başvuru kuralları için anlaşmada yer alan bazı alanların güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunlardan biri soruşturmaya başlama koşullarıdır. Soruşturmaya başlamak için gerekli başvurular incelenirken, otoritelerin zarara neden olduğu iddia edilen verilerin, dumping dışında bir duruma işaret edip etmediği üzerinde düşünmesi gerekir. Bunun yanında, yine, soruşturma otoriteleri, ilgili endüstrideki başvuruyu destekleyen firma düzeyini tarafsız bir şekilde değerlendirmelidir.

Bir diğeri, bilgilerin net bir biçimde açıklanmasının önemidir. Soruşturmada, ilgili tarafların kendilerini savunabilmesi için olayla ilgili yeterli bilgiye sahip olması, bunun için bilgilerin yanlış anlaşılmaya meydan

⁹³ WTO, "World Trade Report", 2007, (Erişim): <http://www.wto.org.tr>, 10.01.2011, s. 241.

⁹⁴ WTO, "Submission From Canada Respecting The Agreement On Implementation Of Article VI Of The GATT 1994 (The Anti-Dumping Agreement), Negotiating Group On Rules, 28.01.2003. (Erişim): <http://www.wto.org.tr>, 26.11.2011, s. 5.

verilmeyecek şekilde açıklanmasının temin edilmesi gerekir.

Soruşturma yöntemlerinde ve anti-damping önlemlerinin uygulanmasında uluslararası uyumun sağlanması için ADA'nın birçok açıdan açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

a) Benzer ürünün yurtiçi piyasada satışı, eğer bu satışlar "normal ticari işlemler çerçevesinde" yapılmıyorsa ya da bu durum istisnai piyasa koşullarından kaynaklanıyorsa, söz konusu satışlar doğru bir karşılaştırmaya izin vermez. Dolayısıyla, piyasa koşullarının farklı kabul edilebilmesi için gerekli kriterlerin, üye ülkelerce belirlenmesi ve satış koşullarının daha açık bir şekilde belirtilmesi gerekir.

b) Benzer ürün, soruşturmaya konu ürün ile aynı özellikleri gösteren, böyle bir ürün mevcut değilse, her açıdan benzer olmamakla birlikte, söz konusu ürün özelliklerine yakın benzerlik gösteren başka bir ürünü ifade etmektedir. Benzer ürün özelliklerinin çerçevesinin netleştirilmesi, yararlı olacaktır.

c) Anlaşmada "yerli üretim dalı", "benzer ürünlerin yerli üreticilerinin tümü" veya "toplu ürün üretimleri, bu ürünlerin toplam yerli üretiminin önemli bir kısmını oluşturan üreticiler" olarak yorumlanmaktadır. Ancak, yerli üretim dalında, yerli üreticilerin hangi oranda yerli üretim dalını temsil ettiği yeterince açık değildir. Yerli üreticilerin önemli bir oran oluşturması için geçerli olan yüzdenin ne olması gerektiği açıkça belirlenmelidir.

d) ADA'nın 9.1. maddesinde, uygulanacak verginin damping marjı kadar ya da zararı karşılamaya yetmesi halinde damping marjından daha düşük olmasının arzu edildiği belirtilmektedir. Ancak, uygulamada, üyeler arasında, zararı telafi etmeye yetecek düzeydeki verginin belirlenmesine yönelik ortak bir yöntem yoktur. Üye ülkeler, söz konusu vergi oranını hesaplama yöntemini oluşturmalıdırlar.

e) "Sunset reviews" olarak adlandırılan düzenlemeye göre, dampingin devam ettiğini gösteren bir durum olmadığı sürece, yürürlükteki anti-damping

vergisi en fazla 5 yıl devam edebilir. Ancak, soruşturmalarla ilgili bir çok kararda, anti-damping vergilerinin 5 yıldan çok daha uzun bir süre yürürlükte kaldığı görülmektedir. Söz konusu önlemlerin devam etmesine neden olan faktörler otoriteler tarafından belirlenmeli ve belirtilen süre gözden geçirilmelidir.

f) Anti-damping önlemlerindeki artış, üzerinde durulması gereken sistematik bir durum ortaya koyabilir. Buna göre, üyelerin üç ya da daha fazla sayıda ülkede dampainge neden olan ihracatçı ülkeyi tespit etmesi yararlı olabilir. Çünkü, aynı ihracatçı tarafından tekrar edilen damping, ihracatçı ülke tarafından sistematik olarak uygulanan bir politikaya işaret etmektedir.

Başka bir açıdan, ADA'ya getirilen bazı farklı eleştiriler ise şunlardır.⁹⁵

-Anti-damping kuralları, fiyat ayrımcılığını ve maliyetin altındaki satışları belirlemek için oluşturulmuştur. Ancak, anti-damping soruşturmalarında kullanılan metodoloji nedeniyle, ihraç fiyatları maliyetin üstünde, maliyetle eşit, hatta eşyanın fiyatından yüksek olsa bile kolayca damping yapıldığı sonucuna varılabilmektedir.

-Anti-damping kuralları, piyasada fiyat ayrımcılığı ve maliyet altı satışlarla yaratılan tahrifatı önlemek için oluşturulmuş ve getirilmiştir. Ancak, gerçek şudur ki, firmalar, ticari nedenlerle, farklı piyasalarda farklı fiyatlar uygulayabilirler. Bunun yanında, maliyetin altındaki satışlar, pazarda tahrifat yaratmak yerine, piyasada şiddetli bir rekabetin olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla, mevcut anti-damping kuralları adil ticaretle ilgili olmayan bir şekilde, sıklıkla yabancı üreticiyi cezalandırmaktadır.

-Anti-damping önlemleri, haksız rekabete yol açan yapay rekabet avantajlarını sınırlamayı hedeflemektedir. Ancak, uygulamadaki kurallar nedeniyle, ithalat yerli sanayiye zarar vermiyorsa ve hatta, zarar tehdidi yoksa bile anti-damping önlemleri alınabilmektedir.

⁹⁵ Brink Lindsey, Dan Ikenson, "Reforming The Antidumping Agreement A Road Map For WTO Negotiations", CATO Institute, December 11, 2002, (Erişim): <http://www.cato.org/pubs/tpa/tpa-021.pdf>, 22.12.2011, s. 11.

-Anti-damping soruşturmalarında, eşya öncelikle bir maliyet testine tabi tutulmaktadır. Buna göre, normal değer hesaplanırken, yurtiçi piyasada maliyetin altındaki satışlar kapsam dışı bırakılmakta ve ihraç fiyatları, sadece yurtiçi piyasadaki maliyet üstü satışlarla karşılaştırılmaktadır. Bu ise, asimetrik bir karşılaştırmadır.

Bir diğer açıdan ise, dampingi belirlerken, aynı ya da benzer eşyanın üçüncü ülkeye yapılan ihracatındaki fiyatının temel alınması, yanlış bir referans noktası oluşturabilmektedir. Çünkü, ihracatçı, farklı ülkelerde, o ülkedeki tercihlere, gelir düzeyine ve o ülkenin piyasa büyüklüğüne bağlı olarak farklı bir fiyatlandırma politikası izleyebilmektedir.⁹⁶

---

⁹⁶ Shafaeddin, **a.g.e.**, s. 27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ANTI-DAMPİNG MEVZUATININ TARİHSEL GELİŞİMİ, ANTI-DAMPİNG UYGULAMALARI VE ÖNERİLER

3.1. TÜRKİYE'DE ANTI-DAMPİNG MEVZUATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

“Türkiye, 1980’li yıllara kadar kapalı bir ekonomik yapı sergileyen ve ithal-ikameci sanayileşme politikaları uygulayan bir ülke olmuştur. 1980 öncesi ithalatta korumacılık; miktar kısıtlamaları, yüksek tarife oranları ve kambiyo rejiminde getirilen kısıtlamalar ile uygulanmaktaydı. 1980’li yıllarla birlikte, Türkiye’nin ithalat politikasında, ithal ikamesine dayalı uygulamaların terk edilmeye başlandığı ve aşırı korumacı dış ticaret politikasının yerini giderek daha açık ve ihracata dayalı politikanın aldığı bir dönem başlamıştır. Ticarete serbestleşmeyi amaçlayan bu dönemde ithalat politikasında göze çarpan temel değişiklik kendisini “koruma anlayışı”nda göstermiştir.”⁹⁷

Koruma anlayışında ortaya çıkan değişiklikler ve özellikle Gümrük Birliğinin yarattığı yükümlülükler çerçevesinde, Türkiye, yerli sanayini dış rekabete karşı daha fazla koruma ihtiyacı hissetmiştir. Bu nedenle, 1990’lı yıllarla birlikte, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuatta ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

3.1.1. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuatın Gelişimi

“Ülkemizde, 1984 yılından itibaren ithalatta başlatılan liberalleşme

---

⁹⁷ M. Sait Akman, “Türkiye’nin İthalat Politikası, Değişen Koruma Anlayışı, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Anti-Damping Vergisi Uygulamaları”, **Yeni Türkiye**, Cilt 2, Sayı 28, Temmuz-Ağustos 1999, s. 557.

süreci, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması ve 1 Ocak 1996 tarihinde Avrupa Birliği (AB) ile oluşturulan Gümrük Birliği (GB) ile buna bağlı olarak gerçekleştirilen Serbest Ticaret Anlaşmalarının (STA) getirdiği yükümlülükler çerçevesinde yapılan düzenlemeler sonucu bugünkü aşamaya gelmiştir.”⁹⁸ Söz konusu düzenlemeler sonucunda, özellikle 1984 yılından sonra, koruyucu ithal-ikameci politikaların terk edilerek, yerli sanayinin dış rekabete açılması, ülkemizi uluslararası ticarete rekabet koşullarıyla baş başa bırakmıştır.

Bu tarihten sonra, yürürlükte bulunan 1615 sayılı Gümrük Kanunu ve İthalat Rejimi Kararı, haksız rekabete karşı önleyici bir engel teşkil etmekle beraber, bu mevzuat, hangi hallerin dumping sayılacağı, şikayetlerin hangi merciler tarafından inceleneceği ve ne gibi önlemlerin alınabileceği gibi konularda yetersiz kalmıştır.⁹⁹

Türkiye’de ithalatta dampinge ve sübvansiyona karşı uygulamaların yasal dayanağını 1989 yılında çıkarılan 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, 89/14506 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik oluşturmaktadır.

“Damping fiyatlı veya sübvansiyonlu ithalatın yerli üretim dalı üzerinde neden olduğu zarar veya zarar tehdidine karşı önlem prosedürünü düzenleyen İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat 1989 yılında yürürlüğe konmuş, söz konusu mevzuat DTÖ Anti-Damping Anlaşması ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması ile GB’den kaynaklanan yükümlülüklerimiz çerçevesinde 1999 yılında yeniden düzenlenmiştir. Özellikle sanayi ürünlerinde gümrük vergilerinin koruma özelliğini yitirmesi sonucunda, dumping fiyatlı veya sübvansiyona konu ithalatın yerli üretim dalı üzerinde oluşturduğu zarar veya zarar tehdidinin önlenmesi ve yerli sanayinin korunabilmesi için İthalatta Haksız Rekabetin

⁹⁸ Mehmet Sönmez, “Cumhuriyetin 80. Yılında Genel İthalat Politikası”, *Dış Ticaret Dergisi*, Yıl 8, Özel sayı, Ekim 2003, s.113.

⁹⁹ Yapıcı, *a.g.t.*, s. 136.

Önlenmesi Hakkında Mevzuat önemli ve oldukça etkili bir araç haline gelmiştir.”¹⁰⁰

3.1.1.1. Gümrük Birliği Çerçevesinde Anti-Damping Mevzuatı

“Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1.1.1996 tarihinden itibaren yürürlüğe giren ve Gümrük Birliği’ne ilişkin düzenlemeleri içeren 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı’nın 43-46’ıncı maddelerinde dampinge ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Anılan Kararın 44’üncü maddesinin 2. paragrafı uyarınca ise, taraflar arasında 23 Kasım 1970’de imzalanmış bulunan Katma Protokol’de dampinge karşı tedbirlerin uygulanmasına ilişkin, “47’inci maddesi ile getirilen usullerin” yürürlükte kalacağı hükme bağlanmıştır. Hâlihazırda her iki taraf, bir kısım ürünlerin ithalatında, birbirlerine dampinge karşı vergi uygulamaktadırlar. Türkiye’ye karşı uygulanan önlemlerin kaldırılabilmesi için 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı’nın 44’üncü maddesi 1’inci paragrafı hükümleri ile Topluluk rekabet politikalarına ilişkin hukuki müktesebatın ülkemizce üstlenilmesi şartı konulmuş bulunmaktadır.”¹⁰¹

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın 44’üncü maddesinin 1. paragrafında, “Ortaklık Konseyi, taraflardan herhangi birinin talebi üzerine, tarafların birbirleri arasındaki ticari ilişkilerinde korunma tedbirleri dışında kalan tüm ticari korunma amaçlarını gözden geçirecektir. Bu gözden geçirme sırasında Ortaklık Konseyi; Türkiye’nin iç pazarla ilgili rekabet, devlet yardımlarının denetimi ve diğer konulardaki müktesebatı benimsemiş ve etkin biçimde uygulamaya koymuş olması ve dolayısıyla haksız rekabete karşı iç pazardakine denk bir koruma sağlaması koşuluyla, bu araçların askıya

¹⁰⁰ Sönmez, **a.g.m.**, s. 113.

¹⁰¹ Hüseyin Öztürk, Yasemen Yazıcıoğlu, “Gümrük Birliği Çerçevesinde Dampinge Karşı Uygulamalar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 4, Ocak 1997, s. 58-59.

alınmasına karar verebilecektir.” denilmektedir.¹⁰²

Aynı Karar'ın 43'üncü maddesinde, “Topluluğun veya Türkiye'nin, diğer tarafın topraklarında sürdürülen ve rekabete aykırı olan uygulamaların kendi veya teşebbüslerinin çıkarlarını olumsuz yönde etkilediğine inanması halinde, ilk Taraf, diğer Tarafa durumu bildirecek ve diğer Tarafın rekabetle ilgili makamının uygun tedbirleri almasını talep edebilecektir.”,

46'ıncı maddesinde ise, “...Taraflardan birinin diğer tarafla veya üçüncü ülkelerle ilişkilerinde, anti-damping önlemleri ya da 44'üncü maddede bahsedilen ticaret politikası araçlarına uygun diğer önlemleri alan ya da almak üzere olan taraf, ilgili ürünlerin diğer tarafın topraklarından ithalini bu önlemlere tabi tutabilir. Bu durumlarda, önlemi alan taraf, alınan önlemi Gümrük Birliği Ortak Komitesine bildirir.”,

Hükümleri yer almaktadır.

Söz konusu Karar'ın 44'üncü maddesi ile ilgili bildirimde, “... Avrupa Topluluğu Komisyonunun anti-damping ve korunma tedbirleri ile ilgili yükümlülüklerinin icrası esnasında, soruşturmaların başlatılmasından önce Türkiye'yi haberdar edeceği” belirtilmiştir.

3.1.1.2. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuattan Önceki Dampinge İlişkin Hükümler

Türkiye'de, 1989 yılında çıkarılan Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'dan önce haksız rekabete yol açan ithal ürünlerine karşı kısıtli da olsa bazı önlemler alınması düşünülmüş ve 1615 sayılı Gümrük Kanununun 21'inci maddesi ile dumping ya da benzeri yollarla bir malın Türkiye'ye girişinin teşvik edilmesi halinde, söz konusu ülkenin ürünlerine karşı bu uygulamayı etkisiz kılacak gümrük vergisi ve diğer önlemlerin

¹⁰² Devrim Yağmur, “Rekabet Politikası ve Anti-Damping Politikası (Ekonomik Bütünleşmeler ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Açısından)”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 7, Yıl 2, Ekim 1997, s. 63.

alınabilmesi imkânı yaratılmıştır.¹⁰³

Buna göre, damping uygulamaları ile ilgili ilk yasal düzenleme, 19 Temmuz 1972 tarihli 1615 sayılı Gümrük Kanunundaki misilleme ile ilgili 20. madde ve dampinge karşı alınacak önlem maddesine göre, “Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ile ticaret anlaşması akdetmeyen veya akdedilmiş ticaret anlaşmalarını vaktinden evvel tek taraflı olarak kısmen veyahut tamamen hükümsüz bırakan, Türk kara, hava ve deniz nakil vasıtalarına karşı yasaklık veya kısıntı hükümleri koyan veya bunlar hakkında farklı işlemler uygulayan memleketlerin malları ile kara, hava ve deniz nakil vasıtalarına karşılık olmak üzere yasaklık ve kısıntılar koymaya ve farklı işlemler ve tarifeler tatbik etmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”,

İlgili Kanunun 21’inci maddesinde, “Malların Türkiye’ye girişini bu Kanun ve Gümrük Giriş Tarife Cetveli ile takip olunan gayeyi haleldar edecek şekilde, gizli veya açık olarak prim, damping veya benzeri tedbirle teşvik edilen memleketlerin eşyası hakkında bu tedbirleri tesirsiz bırakacak yüksek tarifeler uygulamaya veya sair lüzumlu tedbirleri almaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.”,

Hükümleri yer almaktadır.

Söz konusu hükümler dışında, yine bu dönemde, dampingli ithalata karşı fon getirilmesi gibi bir uygulama vardır. Ancak, bu uygulama, yeterli ve amacına uygun bir önlem olmamıştır. Çünkü şikayet konusu eşya ve ülke açısından fon koymak veya yükseltmek istenildiğinde, anti-damping vergilerinde olduğu gibi spesifik bir uygulama söz konusu olmadığından, diğer bir deyişle belirli bir firma ya da ülke ile birlikte tüm ülke mallarını etkilediğinden istenilen amaç gerçekleşmemiştir.¹⁰⁴

¹⁰³ Akman, **a.g.m.**, s. 559.

¹⁰⁴ İbrahim ERİŞ, “Avrupa Topluluğu ve Türkiye’nin Anti-Damping Mevzuatlarının Karşılaştırılması ve Katma Protokol’ün 47’inci Maddesinin Değerlendirilmesi”, **T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Toplulukları Konusunda Tebliğler 1992/92 Dönemi Hizmetiçi Eğitim Çalışmaları**, , Ankara, Eylül 1992, s. 168.

3.1.1.3. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, Karar ve Yönetmelik

Türkiye’de ithalatta dumping uygulamalarına karşı temel yasal düzenlemeler, 1989 yılında çıkarılmış olan 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar ve İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelikten oluşmaktadır.¹⁰⁵

Bunun dışında, 26.01.1995 ve 4067 sayılı Kanunla onaylanan DTÖ Kuruluş Anlaşması eki GATT 1994’ün VI. Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma ve Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması, T.C. Anayasasının uluslararası anlaşmaların kanun gücünde olduğunu hükme bağlayan 90’ıncı maddesi uyarınca en temel hukuki belgelerden birini oluşturmaktadır.¹⁰⁶ Bilindiği üzere, ADA, dumpingi yasaklamamakta, ancak, dumpingli ithalat nedeniyle zarar gören ülkelerin alabileceği önlemlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.¹⁰⁷

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, ilk olarak 1989 yılında yürürlüğe girmiş, ancak 1995 yılında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının imzalanması ile üyesi olunan Gümrük Birliği neticesinde, Avrupa Birliği’nin mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı doğmuş, bu nedenle, Kanun 1999 yılında yeniden düzenlenmiştir.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun*, dumping, sübvansiyon, ihraç fiyatı, benzer mal, normal değer ve zarar deyimlerinin tanımları, önlem alınacak haller, şikayet ve inceleme, İthalat Genel Müdürlüğü’nün görevleri, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu ve görevleri, dumpinge karşı vergi ve telafi edici vergi, mükellef, tahsil mercii, soruşturma, taahhütler, geçici önlemler, kesin önlemler ve geri ödeme

¹⁰⁵ Şükran Beğen, “Ülkemizde Damping ve Anti-Damping Vergisi Uygulamasının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, , 2007, s. 65.

¹⁰⁶ Yapıcı, **a.g.t.**, s. 138.

¹⁰⁷ Yavuz Ege, “Ülkemizde Dampinge Karşı Uygulamalar”, **Asomedy**, Haziran 1998, s. 8.

* 25.07.1999 tarihli, 23766 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

hususlarında temel esasları içermektedir.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar'da, vergilerin geriye dönük uygulanmasını gerektiren haller ve kesin önlemlerin gözden geçirilmesi, fazla alınan vergilerin iadesi ve önlemlerin etkisiz kılınmasının engellenmesi konuları yer almaktadır.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik^{*}, genel olarak, şikâyet, inceleme, soruşturma açılması, bilgilerin toplanması ve doğrulanması, bilgilerin gizliliği, tarafların dinlenmesi, inceleme hakkı, soruşturmanın durdurulması, soruşturma süresi ve ilan, taahhütlerin kabulü ve geçerlilik süresi, taahhütlerin yerine getirilmemesi, dumping kavramı, nominal değerlerin tespiti, üretim maliyetlerinin hesaplanması, normal ticari işlemler, ihraç fiyatının tespiti, ihraç fiyatının tespitinde dikkate alınacak hususlar, fiyatların karşılaştırılması, ortalama ve örnekleme teknikleri, sübvansiyon kavramı, sübvansiyon miktarının tespiti, indirimler, zarar kavramı, maddi zarar, maddi zarar tehdidi ve zarar etkisine ilişkin usul ve esaslar ile, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulunun çalışma usul ve esasları başlıklarını içermektedir.

3.1.1.3.1. Soruşturmaya Yetkili Merciler

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'da, soruşturmaya yetkili merciler, İthalat Genel Müdürlüğü ile İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu olarak belirtilmiştir.

Buna göre Genel Müdürlüğün görevleri şunlardır:

- a) Şikâyet üzerine veya gerektiğinde res'en, verilen bilgi ve belgeler veya mevcut diğer bilgilerin ışığı altında ön incelemeyi yapmak,
- b) Soruşturma açılıp açılmayacağı hususunda Kurula teklif sunmak,

---

^{*} 26.01.2006 tarihli, 26061 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

- c) Soruşturma açılması halinde, soruşturmayı yürütmek ve önlemlerle ilgili olarak Kurula teklif sunmak,
- d) Kurulun sekreterlik hizmetlerini yürütmek ve Kurulca verilecek diğer görevleri yapmak,

İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun görevleri şu şekilde sayılmıştır:

- a) Soruşturma açılıp açılmamasına veya açılmış bir soruşturmanın durdurulmasına karar vermek,
- b) Soruşturma sırasında yeterli delil olması halinde geçici önlem kararını Bakanlığın onayına sunmak,
- c) Soruşturma sonuçlarını değerlendirmek, bunun gerektireceği tedbirleri almak ve kesin önlem kararını Bakanlığın onayına sunmak,
- d) Soruşturma sırasında taahhütte bulunulmasını önermek, taahhütte bulunulması halinde, taahhüdü kabul edip etmemek hususunda karar vermek ve taahhütlerin yerine getirilmemesi durumunda gerekli önlemleri almak.

3.1.1.3.2 Soruşturma Usulüne İlişkin Hükümler

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesine göre; "Damping veya sübvansiyona konu olan ithalattan maddi zarar gördüğünü veya maddi zarar tehdidi altında bulunduğunu veya bu tür ithalatın bir üretim dalının kurulmasını fiziki olarak geciktirdiğini iddia eden üreticiler veya üretim dalı adına hareket eden gerçek veya tüzel kişi veya kuruluşlar, Genel Müdürlüğe yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. şikayet, damping veya sübvansiyon, zarar ve damping veya sübvansiyona konu olan ithalatla iddia edilen zarar arasındaki nedensel ilişkiyi gösteren delilleri

içermelidir.”

Yönetmeliğin 20'inci maddesine göre, “Genel Müdürlük, şikâyet üzerine veya res'en yapacağı incelemeyi azami 45 gün içinde tamamlayarak, soruşturma açılıp açılmaması hususunda Kurula teklifte bulunur.”

Buna göre, soruşturma açılabilmesi için iki koşulun sağlanması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, şikâyetin üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapıldığının tespit edilmesi, ikincisi, dumping veya sübvansiyona konu ithalatın ve bu ithalattan kaynaklanan zararın varlığı konusunda yeterli delilin bulunmasıdır. Bir şikâyetin üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılmış sayılabilmesi için, şikâyeti destekleyen üreticilerin toplam benzer mal üretiminin, şikâyeti destekleyen üreticiler ile şikâyete karşı çıkan üreticilerin toplam benzer mal üretiminin %50'sinden fazla olması ve toplam Türkiye benzer mal üretiminin %25'inden az olmaması gerekir. İkinci koşul, dumping marjı ya da ithalat miktarının ihmal edilebilir oranların üstünde olmasıdır. Bu oranlar, ihraç fiyatının yüzdesi olarak ifade edilen dumping marjının %2 oranından düşük olduğu veya soruşturma konusu ülkeden gerçekleştirilen dumpinge konu olan ithalat miktarının benzer mal ithalatının %3'ünden düşük olduğu, birden fazla ülkenin soruşturmaya konu olması halinde ise, söz konusu ithalat payı tek tek %3'ün altında olan ülkelerin toplam paylarının %7'yi geçmediği durumlardır.

Kurulca soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, konuya ilişkin olarak ilgili ülkeye bildirimde bulunulur ve Resmi Gazete'de yayımlanacak bir tebliğ ile soruşturma başlatılır. Söz konusu tebliğde, soruşturmanın başlangıç tarihi, soruşturma konusu mal, ihracatçı veya menşe ülke, dumpingli ithalata ve bu ithalatın zarara neden olduğu iddialarına ilişkin açıklamalar ile ilgili tarafların Genel Müdürlüğe kendilerini bildirmeleri için tanınan süreye ilişkin bilgi yer alır. Kurulun kararı soruşturma açılmaması yönünde ise, durum şikâyeti yapan tarafa bildirilir.

Soruşturma açılmasını takiben, Genel Müdürlük; ihraç fiyatı, normal değer, fiyat farklılaştırılması, dumping miktarı ve marjı ve maddi zarar ile ilgili

bilgileri toplar. Buna yönelik olarak, soruşturma konusu malın bilinen ithalatçılara ve ihracatçılara soru formu gönderir. Bu formların gönderildikleri tarihten itibaren bir hafta içinde alındığı kabul edilir ve cevaplandırılmaları için 30 günlük süre tanınır.

Soruşturma sonucunda, soruşturma konusu ithalatın dumpinge konu olmadığı veya bu ithalattan kaynaklanan zararın bulunmadığının belirlenmesi halinde veya dumping marjı ya da ithalat miktarının ihmal edilebilir düzeylerin altında olması halinde, Kurulca soruşturma kapatılır. Taahhütlerin kabul edilmesi halinde soruşturma durdurulabilir. Soruşturma, özel durumlar dışında 1 yıl içinde sonuçlandırılır. Bu süre, gerektiğinde, Kurul tarafından 6 ayı geçmemek üzere uzatılabilmektedir.

3.1.1.3.3. Önlemler

Soruşturma sırasında maddi zarara yönelik ön tespitlerde bulunulduğunda, soruşturma sonuçlanana kadar üretim dalı üzerindeki zararın telafisine yönelik olarak Kurulca belirlenen dumping marjı ve doğan zararı ortadan kaldırmaya yetecek oranda teminatın geçici önlem olarak alınması Kurulun teklifi üzerine Bakanlık Makamı'nın onayı ile olabilir. Geçici önlem kararı, Resmi Gazetede yayımlanarak taraflar bilgilendirilir. Kanun'da geçici önlem süresinin dört ay olarak belirlenmesine karşın, dumping soruşturmasına konu malın Türkiye'ye ihracatının önemli bir kısmını gerçekleştiren ihracatçıların talebi durumunda, bu süre, Kurul'un kararı ve Bakanlık onayı ile altı aya kadar uzatılabilir. Kanun, soruşturma sırasında, ihracatçıya, ihracatçı fiyatlarını dumping marjı kadar veya üretim dalı üzerinde oluşan zararın etkisini ortadan kaldırmaya yetecek düzeyde artırmayı ya da dumping fiyatlı ihracatı durdurmayı teklif edebilme hakkı vermiştir. Benzer şekilde, İGM'ye de ihracatçıya taahhüt teklifinde bulunabilme yetkisi verilmiştir. İGM teklifi değerlendirilerek taahhüdü kabul ya da reddedebilir. Taahhütler kabul edildiği takdirde, Kurul tarafından dumping

soruşturması durdurulabilir.¹⁰⁸

Soruşturma sonucunda maddi zarar tespit edildiğinde, ilgili taraflar bilgilendirilir. Sonrasında, Kurulca belirlenen ve Bakanlıkça onaylanarak kesinleşen dumping marjı veya zararı ortadan kaldırmaya yetecek şekilde dumpinge karşı vergi şeklinde kesin önleme başvurulur. Bu vergi, ad-valorem (eşyanın CIF değerinin yüzdesi) veya spesifik (miktar bazında) olarak uygulanabilmektedir. Kesin önlem kararı, daha sonra Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer ve aynı zamanda ilgili ülkeye bildirilir. Kesin önlem kararı alınmadan önce geçici önleme başvurulduğu takdirde, önceden alınan teminat, kesin önlemede belirlenen vergi miktarına göre yüksekse fark geri ödenir, düşükse fark tahsil edilmez.

Soruşturma sonucunda, ihracatçının dumping yapmadığının veya maddi zarara yol açmadığının tespiti durumunda, soruşturma kapatılır ve eğer önceden teminat alındıysa geri iade edilir. Kanun, kesin önlemlerin maddi zararın ortadan kalkmasına kadar yürürlükte kalacağını ifade etmiştir. Ancak, Kanun'a göre, dumpinge karşı vergiler, yürürlüğe girdikleri veya gözden geçirme soruşturması yapılmışsa, dumping ile zarar tespitini birlikte kapsayan en son gözden geçirme soruşturması sonucunda yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren beş yıl uygulanabilmektedir. Kesin önlemlerle ilgili kararlar, soruşturmanın sonuçlandırılmasından itibaren en az bir yıl sonra ilgili tarafların talebi üzerine veya resen gözden geçirilebilir. Gözden geçirmeyi haklı kılacak deliller İGM'ye sunulur. İGM, gerekli gördüğünde kesin önlemleri kaldırabilir veya devam ettirebilir.

3.1.2. Ülkemizde Anti-Dumping Uygulamaları

Ülkemizde, 1 Ocak 1996 tarihinde, AB ile oluşturulan Gümrük Birliği çerçevesinde sanayi mallarında uygulanan gümrük vergilerinin sıfır düzeyine

¹⁰⁸ Türkcan, Dişbudak, **a.g.m.**, s. 156.

indirilmesi, yerli sanayinin dış rekabete açılmasını sağlayan en önemli gelişmelerden biridir. Bu tarihten sonra, özellikle sanayi mallarında gümrük vergilerinin koruma özelliğini yitirmesi sonucunda, yerli sanayinin korunabilmesi için anti-damping önlemleri etkili bir korunma aracı haline gelmiştir. Bunun yanında, başta Çin olmak üzere, Uzakdoğu'dan gelen birçok eşya için de söz konusu önlemler yıllar itibariyle yoğun olarak kullanılmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye'nin dünyadaki diğer ülkelere nazaran anti-damping önlemlerini hangi düzeyde uyguladığı önem kazanmaktadır. Bunu anlamak açısından, dünyada anti-damping önlemlerini en yoğun uygulayan ve ihracatı anti-damping önlemlerine en çok maruz kalan ülkeler, DTÖ verileri çerçevesinde ele alınacaktır.

Tablo 4: Dünyada En Fazla AD Önlemi Uygulayan İlk 20 Ülke

Sıra	Ülke	Açılan Soruşturma	Ülke	Kesin Önlemler
1	Hindistan	613	Hindistan	436
2	ABD	442	ABD	289
3	AB	414	AB	285
4	Arjantin	277	Arjantin	190
5	Avustralya	212	Türkiye	142
6	Güney Afrika	212	Çin	137
7	Brezilya	184	Güney Afrika	128
8	Çin	182	Brezilya	105
9	Kanada	152	Kanada	94
10	Türkiye	145	Meksika	83
11	Kore	111	Avustralya	81
12	Meksika	98	Kore	70
13	Endonezya	83	Mısır	52
14	Peru	69	Peru	48
15	Mısır	67	Endonezya	35
16	Yeni Zelanda	53	Tayland	31
17	Pakistan	53	Malezya	25
18	Kolombiya	50	Venezuela	25
19	İsrail	43	Kolombiya	24
20	Malezya	43	Pakistan	24

Kaynak: DTÖ web sayfası.

Tablo 4, DTÖ verilerine göre, 1995-30.06.2010 tarihleri arasında dünyada en fazla AD önlemi uygulayan ilk 20 ülkeye ilişkin sıralamayı göstermektedir. AD önlemi uygulayan ilk 20 ülkeye bakıldığında, Türkiye'nin açılan soruşturmalar yönünden 10'uncu sırada, alınan kesin önlemler açısından ise 5'inci sırada yer aldığı görülmektedir.

Söz konusu tablodan da görüleceği üzere, son yıllarda, AD önlemleri,

artık sadece gelişmiş ülkelerin tekelinde olmaktan çıkmış, gelişmekte olan ülkelerin de yoğun olarak başvurduğu bir araç haline gelmiştir. Öyle ki, AD uygulamalarının yarısından fazlası, yeni kullanıcılar olarak adlandırılan gelişmekte olan ülkeler tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1995-30.06.2010 tarihleri arasında toplam 3.504 soruşturma açılmış ve bunların 2.304'ü kesin önlemlerle sonuçlandırılmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından açılan soruşturmalar, toplam rakamın %60'ını oluştururken, kesin önlemler için bu oran %65'e ulaşmaktadır. Hindistan, soruşturma sayısı ve kesin önlemler açısından tüm ülkeler arasında ilk sırayı almıştır. Türkiye'nin AD soruşturmaları yönünden 10'uncu, alınan kesin önlemler açısından ise 5'inci sırada yer alması, ülkemizin diğer birçok gelişmekte olan ülkeye göre AD uygulamasını daha fazla kullandığının bir göstergesi sayılabilir.

Tablo 5: Dünyada En Fazla AD Uygulamasına Maruz Kalan İlk 20 Ülke

Sıra	Ülke	Açılan Soruşturma	Ülke	Kesin Önlemler
1	Çin	784	Çin	563
2	Kore	268	Güney Kore	165
3	ABD	210	Tayvan	132
4	Tayvan	201	ABD	127
5	Endonezya	157	Japonya	112
6	Japonya	157	Rusya	98
7	Tayland	154	Tayland	97
8	Hindistan	146	Endonezya	92
9	Rusya	119	Hindistan	90
10	Brezilya	110	Brezilya	77
11	Malezya	101	Malezya	57
12	Almanya	88	AB	52
13	AB	78	Ukrayna	52
14	Ukrayna	64	Almanya	44
15	Güney Afrika	59	Güney Afrika	39
16	İtalya	50	Singapur	31
17	Meksika	48	Meksika	30
18	Singapur	46	Fransa	29
19	Türkiye	46	İtalya	28
20	İspanya	45	Romanya	27

Kaynak: DTÖ web sayfası.

Tablo 5'te ise, 1995-30.06.2010 tarihleri arasında dünyada en fazla AD uygulamasına maruz kalan ilk 20 ülke yer almaktadır. Türkiye'nin açılan soruşturmalar açısından dünyada 19. sırada yer aldığı, kesin önlemler bakımından ise ilk 20 ülke arasında bulunmadığı görülmektedir.

3.1.2.1. Türkiye’de Anti-Damping Önlemlerinin Yoğunlaştığı Sektörler ve İthalatımıza Etkisi

“Türkiye’de 1995-1997 döneminde anti-damping mevzuatının DTÖ kurallarına uyumlaştırılması sürecinin uzaması sonucu birkaç yıl uygulamada sıkıntı yaşanmış olsa da, söz konusu mevzuatın güncellenmesi sonrasında ülkemiz, dampainge karşı önlemleri etkin ve uluslararası kurallara uygun şekilde uygulamaya devam etmiş ve pek çok sektörde yerli üretim dallarını haksız rekabete karşı korumuştur.”¹⁰⁹

Dünyada, anti-damping önlemlerini yoğun olarak kullanan ülkeler sıralamasında ilk sıralarda yer alan ülkemizde, söz konusu önlemlerin hangi eşyaların ithalatında sıklıkla kullanıldığı ve bu önlemlerin dampaingli ithalatı engellemede ne ölçüde etkili olduğu hususlarının önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu nedenle, aşağıda yer alan veriler çerçevesinde ele alınacaktır.

Tablo 6: Türkiye’nin Anti-Damping Uygulamalarının Özeti (1998-2011)

Yıllar	Menşe Ülke	Eşya Adı	GTİP Numarası
1998	ÇHC	Doldurulabilen gazlı çakmaklar	9613.20
1999	Güney Kore	Poliesterlerden düz iplikler	5402.43
2000	Tayvan	Matkap uçlu vidalar	7318.14
	ÇHC, Güney Kore, Tayland, Hindistan	Poliesterlerden tekstürize iplikler	5503.20
	Brezilya, ÇHC	Boru ve bağlantı parçaları	7307.19
	Güney Kore, Endonezya	Polyester elyaf	5503.20
2001	ÇHC	Duvar saatleri	9105.21

¹⁰⁹ Akgün, a.g.m, s. 3.

Tablo 6: Devamı.

	ÇHC	Sentetik ve suni liflerden mensucat	5515
2002	ÇHC, Tayvan	Cırt bant	5806.32
	ÇHC	Mink akrilik battaniyeler	6301.40
	ÇHC	Tekrar doldurulamayan manyetolu gazlı cep çakmakları	9613.20
	ÇHC, Tayvan, Güney Kore, Malezya, Tayland	Sentetik filamentten mensucat	5407
2003	ÇHC	Demir veya çelikten halkalı zincirler	7315.81
	ÇHC	Cam tencere kapakları	7010.20
	Ukrayna	Pentaeritritol	2905.42
	ÇHC	Kapı kilitleri	8301.40
	Hindistan, Tayvan, Tayland	Polyester elyaf	5503.20
	ÇHC, Tayland	Motosiklet iç ve dış lastikleri	4013.90
	ÇHC, Tayland, Hindistan	Bisiklet iç ve dış lastikleri	4011.50
	Almanya, ABD, Belçika, Finlandiya, Hollanda, İsrail, İtalya, Macaristan, Romanya, Rusya, Yunanistan	Polivinil klorür	3904.10
	ÇHC	Kurşun kalemler ve kurşun boya kalemleri	9608.40
2004	ÇHC, Rusya	Halat ve kablolar	7312.10
	Vietnam, ÇHC, Sri Lanka	Bisiklet iç ve dış lastikleri	4011.50

Tablo 6: Devamı.

	ÇHC	Çocuk arabaları ve pusetler	8715.00
	ÇHC	Menteşeler ve çekmece rayları	8302.10
	Malezya	Volkanize edilmiş kauçuktan iplik	4007.00
2005	Rusya	Bakır teller	7408.11
	ÇHC	Patinaj zincirleri	7315.20
	ÇHC	Araç dış lastikleri	4011.10
	ÇHC	Tüplü renkli televizyonlar	8528.12
	ÇHC	Pentaeritrol	2905.42
	ÇHC	Fermuarlar	9607.11
	ÇHC	Matkap uçları ve frezeler	8207
	ÇHC	Suni deri	6403
2006	ÇHC	Kontrplaklar	4412
	ÇHC	Granit	6802.23
	ÇHC, Brezilya	Demir veya çelikten boru bağlantı parçaları	7307.19
	ÇHC	Duvar tipi split klimalar	8415.10
	ÇHC ve Endonezya	Lamine parkeler	4412.22
	ÇHC	Kadife mensucat	5801
	ÇHC, Tayvan, Endonezya, Güney Kore, Hindistan, Malezya ve Tayland	Polietilen tereftalat	3907.60
2007	ÇHC, Suudi Arabistan	Polyester elyaf	5503.20
	ÇHC	Ateş Tuğlaları	6902.10
	ÇHC, Vietnam, Hindistan	Transmisyon kolları	4010.32

Tablo 6: Devamı.

2008	ÇHC, Endonezya, Malezya, Tayland	Poliesterlerden tekstürize iplikler	5402.33
	ABD ve Kanada	Yönlendirilmiş lif levha	4410.12
	Vietnam ve ÇHC	Polietilenden ve polipropilenden dokuma brandalar	3921.90
	ÇHC	Ofset baskı kalıpları	3701.30
	ÇHC	Poliamid tekstürize iplikler	5402.31
	ÇHC	Laminat parke	4411.13
2009	Endonezya, Malezya	Motosiklet iç ve dış lastikleri	4011.40
	Endonezya, Malezya	Bisiklet iç ve dış lastikleri	4011.50
	ÇHC	Koagüle suni deriler	5603.14
	ÇHC, Hindistan, Endonezya	Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler	5508
2010	ÇHC	Belirli salon tipi sıcak ve soğuk hava cihazları	8415.83
	ÇHC	Muhtelif mafsallı halkalı zincirler ve aksamı	7315.11
	Suudi Arabistan, Kuveyt, Bulgaristan	Mono etilen glikol	2905.31
	ÇHC	Suni veya sentetik liflerden belirli mensucat veya tekstil ürünü	5407
	ÇHC	Demir veya çelikten belirli boru bağlantı parçaları	7307.91
2011	ÇHC	Adi metallere teller	8311.20
	ÇHC	Cam elyafı takviye malzemeleri	7019.11

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı web sayfası.

Tablo 6'da 1998-2011 yılları arasında Türkiye'nin ithalatında uygulanan anti-damping önlemlerinin menşe ülke ve eşya bazında bir özeti yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, yıllar itibariyle, anti-damping önlemlerinin en çok uygulandığı menşe ülke "ÇHC" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu sırasıyla, Tayland, Endonezya, G. Kore, Hindistan ve Tayvan izlemektedir.

Ülkemiz, bugüne kadar çok fazla sayıda ve çeşitlilikte eşyaya ilişkin olarak dampinge karşı önlem almış olsa da, anti-damping önlemlerinin en çok yoğunlaştığı sektörlerin başında tekstil sektörü gelmektedir. Bunu, maden ve metal sektörü ile plastik ve kauçuk sektörü takip etmektedir. Tekstil ürünlerinin yanı sıra, ayakkabı hammaddelerinden koagüle suni deriler, kilit ve çakmak gibi eşyalarda da anti-damping önlemleri uygulanmıştır.

Tekstil sektöründe, özellikle son yıllarda, Çin'e karşı uygulanan anti-damping önlemlerinin yoğunlaşmasının nedeni, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren DTÖ tarafından Çin'e karşı uygulanan kotaların kaldırılmış olmasıdır. Bu tarihten sonra, söz konusu sektörde, ülkemiz tarafından Çin'e uygulanan anti-damping önlemleri artmış, bunun yanında, bu ürünlere çeşitli ek vergiler de getirilmiştir.

Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim iş kolunda dünyanın sayılı üretici ve ihracatçıları arasında bulunması tekstil ve hazır giyim sektörünün girdi talebini doğrudan etkilemektedir. Bu çerçevede, 2007 ve 2008 yılları itibariyle hazır giyim sektöründe, Türkiye dünyanın dördüncü büyük ihracatçısı konumundadır. Türkiye'nin hazır giyim ihracatı, 2006 yılında 11,9 milyar dolar, 2007 yılında, 14 milyar dolar, 2008 yılında 13,6 milyar dolar, 2009 yılında 11,5 milyar dolar ve 2010 yılında 10 milyar dolar düzeyindedir.¹¹⁰

2003 yılından itibaren söz konusu sektörde, düşük kıymetli Çin mallarının gelişini önlemek için referans kıymet uygulaması getirilmiştir. Referans fiyat hesaplaması, ülkemizde bu alanda, imalat yapan firmaların tatbik ettiği standart maliyet yöntemlerinden yararlanılarak ve dünya

¹¹⁰ World Trade Report 2007-2011, (Erişim): <http://www.wto.org/statistics>, 16.01.2012.

piyasalarında, geçerli hammadde fiyatları ile mümkün olduğu ölçüde Çin Halk Cumhuriyeti koşullarında asgari üretim maliyetleri, (dahili navlun, yurt dışı navlun, sigorta, gümrükleme masrafları, banka masrafları, vade farkı gibi ihracat satış giderleri hariç) dikkate alınarak oluşturulmuştur. Buna göre, diğer ülkelerin fiyatları ve maliyetleri bu şekilde tespit edilen maliyetlerin altına düşmeyecek ve bu nedenle söz konusu referans fiyat yöntemi bütün ülkeler için geçerli olacaktır.

Tablo 7: Dampinge Karşı Vergilerin İthalatımıza Etkisi

Eşya Adı	Menşe Ülke	Önlem Tebliğ No	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Bir Takvim Yılı Önceki İthalat (\$)	Bir Takvim Yılı Sonraki İthalat (\$)	İthalat Değişim Oranı (%)
Cam Elyafı Takviye Malzemeleri	ÇHC	2011/1	24	1.135.648	281.725	-75
Matkap uçları	ÇHC	2011/2	20	1.123.047	1.462.875	30
Suni Deri	ÇHC	2010/28	9	3.316.368	2.217.970	-33
Halat ve Kablolar	ÇHC	2010/22	19	1.057.774	48.149	-95
İplikler-Metalize İplikler	ÇHC	2010/21	36	1.965.221	2.153.262	9
Fermuarlar	ÇHC	2010/29	8	470.791	441.342	-6
Belirli salon tipi sıcak ve soğuk hava cihazları	Malezya ÇHC	2009/6 2010/16	47	313.605 5.962.160	313.094 4.519.203	0 24
Menteşeler	Tayvan ÇHC	2008/29 2008/29	6 8	2.635.843 3.722.042	151.231 3.828.637	-94 0,2
Bisiklet iç ve dış lastikleri	Tayvan Endonezya	2010/20 2010/20	0,8 63	41.229 2.396.281	18.888 1.049.750	-54 -56
Bebek arabaları	ÇHC	2010/14	84	11.068.841	25.355.244	129
Zincirler	ÇHC	2010/13	65	4.211.105	2.057.095	-51
Cam kapak	Endonezya ÇHC	2010/12 2010/12	36 29	1.509.782 1.249.829	889.315 252.624	-41 -79
Mono etilen glikol	Suudi Arabistan Kuveyt Bulgaristan	2010/11 2010/11 2010/11	26 55 3	27.844.959 57.355.934 3.870.766	22.430.478 73.817.738 0	-19 28 -100
Mensucat	ÇHC	2008/25	15	53.547.989	30.766.232	-42
Suni veya sentetik liflerden belirli mensucat veya tekstil ürünü	ÇHC	2010/8	63	2.179.385	1.020.012	-50
Boru bağlantı parçaları	ÇHC	2010/2	31	3.185.158	533.287	-83
Kalemler	ÇHC Tayland	2009/35 2007/5	19 9	3.254.618 1.503.968	3.122.658 67.944	-4 -95
Polyester elyaf	ÇHC	2009/33	59	57.580.262	23.193.570	-59
İplikler	Malezya	2009/14	1	112.616	49.249	-56
Koagüle suni deri	ÇHC	2009/12	23	10.308.370	9.117.815	-11
Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler	Hindistan ÇHC	2009/1 2009/1	1 93	414.732 27.401.210	3.563.537 12.842.469	759 -53
Çakmaklar	ÇHC	2008/16	0,3	11.362	7.692	-32
Duvar saatleri	ÇHC	2007/17	38	999.617	1.767.973	76
Granitler	ÇHC	2006/25	45	8.651.512	9.169.860	5
Transmisyon kolonları	ÇHC Hindistan	2007/4 2007/4	58 16	1.846.319 524.414	26.822 82.201	-67 -84

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı web sayfası.

Damping soruşturmalarının ithalatımıza etkisini incelemek amacıyla, 1998 yılından itibaren günümüze kadar açılan soruşturmalardan kesin önlem ile sonuçlananlar, tarih sırasına göre Tablo 7’de çıkarılmıştır. Bir maddede birden fazla ülkeye aynı anda veya daha ileriki yıllarda soruşturma başlatılmış olabilmektedir. Bu tür durumlarda, bir madde için aynı anda yürütölen soruşturmalar grup olarak ele alınmıştır.

Anti-damping önlemlerinin ithalatımıza etkisini görebilmek için, dampainge karşı vergi öncesi durum ile sonrası durum karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu tabloda, kesin önlemin ilk uygulandığı tarihten bir önceki takvim yılı ile bir sonraki takvim yılında yapılan ithalat karşılaştırılmaktadır. Tablodan da göröleceği üzere, önlem getirilen 25 eşyanın büyük bir bölümünde önleme tabi ülkelerden gerçekleştirilen ithalat büyük ölçüde gerilemiştir.

Diğer yandan, değişim oranı pozitif bir değer olarak görönen bebek arabaları, duvar saatleri, klima gibi bazı ürünlerde, önleme rağmen ithalatın arttığı gözlemlenmiştir. ÇHC’den yapılan bebek arabaları ithalatının diğer ülkelerden yapılan toplam ithalat içinde %84 paya sahip olduğu ve anti-damping vergilerinin yürürlüğe giriş tarihinden bir yıl sonra söz konusu ithalatın %129 oranında artış gösterdiği görölmektedir. Yine, ÇHC’den yapılan duvar saatleri ithalatının anti-damping vergisinin uygulanmaya başladığı tarihten bir yıl sonraki dönemde %76 oranında arttığı anlaşılmaktadır. Bu durumun muhtemel nedenlerinden biri, söz konusu ürünlerde, damping marjının doğru hesaplanmamış olabilesidir. Bir diğer muhtemel nedeni ise, anti-damping vergisine rağmen ithal eşyanın fiyatının yurtiçindeki aynı eşyanın fiyatına göre düşük kalmasıdır. Bu durumda, iç piyasada, yerli üreticilerin rekabet etme gücünün zayıf olması nedeniyle, eşyanın ithalatı artmaya devam etmekte ya da en azından azalmamaktadır.

İthalat artış oranı dikkat çekici düzeyde olan bir diğer eşya ise tablodan göröleceği üzere Hindistan’dan yapılan “sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler” ithalatıdır. Anti-damping vergisi konulmadan önce söz konusu eşyanın ithalatının %93 oranında ÇHC’den, %1 oranında ise Hindistan’dan yapıldığı görölmektedir. AD vergisinden sonraki bir yıl

içerisinde ÇHC'den yapılan ithalatın %53 oranında azalırken, Hindistan'dan yapılan ithalatın %759 oranında artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum, tekstil ve hazır giyim sektöründe dünyanın en büyük ihracatçılarından biri olan ülkemizin ihracatının büyük ölçüde ithal girdilere bağımlı olduğunun da bir göstergesidir.

3.1.3. Türkiye'deki Anti-Damping Uygulamalarına İlişkin Öneriler

Ülkemizde anti-damping mevzuatı, dumpingli ithalat ile oluşan haksız rekabete karşı yerli üretim dalının korunması ve mevcut olan zararın giderilmesi amacına hizmet etmektedir. Bu anlamda, mevzuatta yer alan kesin önlemler, taahhütlerin kesin önleme dönüştürülmesi, geriye dönük vergi uygulaması, kesinleşmiş vergilerin gözden geçirilmesi konularında yeterince açıklık sağlandığı düşünülmektedir. Elde edilen bilgilerin doğrulanması ve yeni bilgiler elde etmek amacıyla taraflar nezdinde incelemeler yapılması, daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek açısından önem taşımaktadır.

Diğer yandan, dumping marjı bulunurken “normal değer”in doğru bir şekilde hesaplanması ve eşyanın ihraç fiyatı ile karşılaştırılması bir diğer önemli husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşyanın ihraç fiyatının tam olarak tespit edilebilmesi için, söz konusu eşya için yapılan taşıma ve sigorta giderleri ile ödenen her türlü vergi ve mali yükümlülükler dikkate alınmalıdır. İhraç fiyatının doğru olarak hesaplanması, dumping marjının doğru hesaplanmasını sağlayacak ve böylelikle eşya üzerine konulan anti-damping vergisi yerli üreticiyi haksız rekabete karşı koruma amacını gerçekleştirebilecektir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 24'üncü maddesinde, eşyanın gümrük kıymeti, “ithal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir.” şeklinde belirlenmiştir. Eşyanın satış bedeli ise, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta, yine aynı Kanununun 27 ve 28'inci maddelerine göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır. Dolayısıyla, eşyanın gümrük kıymetinin belirlenmesinde gümrük idarelerinin rolünün

büyük olması nedeniyle, idarelerin bu konuda daha özenli ve dikkatli davranması, dumpingli eşyanın ülkemize girişini önlemek ve erken tedbir almak açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, gümrük idarelerinde çalışan personelin donanımlı hale getirilmesi ve daha kalifiye personelin çalıştırılması dumpingli ithalatın önlenmesi hususunda büyük fayda sağlayabilecektir.

Bununla birlikte, dış ticaretten sorumlu bulunan Ekonomi Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından koordineli ve uyumlu bir çalışma sistemi oluşturulmasının, dumping soruşturmalarının sayısının azaltılması, daha sağlıklı bir soruşturma süreci yürütülmesi ve alınan kesin önlemlerin hedefe ulaşması açısından elzem olduğu düşünülmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de anti-dumping soruşturmalarının diğer korumacılık önlemlerine göre oranı daha yüksektir. Bunun nedeni, daha önce belirtildiği üzere, pratikte daha kolay uygulanabilir olmasından kaynaklanmaktadır.¹¹¹ Ancak, ülkemizde, bu önlemlerin korumacılık amacıyla değil, gerçek anlamda, haksız rekabete karşı bir tedbir olarak kullanılması, gerçekte dumping yapılan sektörlerle yoğunlaşmayı sağlayabilir ve böylelikle, söz konusu sektörlerin uğradıkları zararın giderilmesi yönünde etkin kararlar alınabilir.

Genel olarak, anti-dumping uygulamaları, ülkelerde idari sürecin bir parçası olmakta, bu anlamda, siyasi iradeye bir ölçüde ayna tutmaktadır.¹¹² Diğer bir deyişle, anti-dumping uygulamalarında siyasi otoritenin etkisi yüksektir. Bu nedenle, siyasi otorite tarafından oluşturulacak politikalar söz konusu önlemlerin doğru ve etkin yürütülmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bir diğer açıdan, dumping soruşturmasını yürüten ekonomistlerin kararlarının, İthalat Genel Müdürlüğü tarafından ayrıntılı bir incelemeden geçirilerek onaylanması ve de gerek duyulduğunda, üniversitelerden ve ilgili diğer kurumlardan bilgi alınması, sürecin doğru yürütülmesinde etkili olabilmektedir.¹¹³

¹¹¹ Akman, **a.g.m.**, s. 559.

¹¹² Ekdi, **a.g.t.**, s. 53.

¹¹³ Dirikkan, **a.g.t.**, s. 343.

Uygulamada etkinliği sağlayacak önemli unsurlardan birisi de; sorunların takip edilmesi ve gerektiğinde mevzuatta değişikliklerin yapılabilmesi, diğer taraftan, sanayicilerimizin kendi ürünleri ile diğer ülke ihracatçılarının fiyat ve maliyetlerini yakından takip etmeleri ve İthalat Genel Müdürlüğü'ne eksiksiz, sağlam bilgi sunmalarındır.¹¹⁴

Özellikle, Uzakdoğu ülkelerinden yapılan dampingli ithalatın önlenmesi amacıyla, Türkiye, elindeki ticaret politikası araçlarını iyi kullanabilmelidir. Ekonomi Bakanlığına yapılan firma bazındaki başvurular, daha sistemli ve kurumsal bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu durum, haksız rekabete karşı yürütölen çalışmalardan alınan verimin artmasını sağlar. Özellikle, tüketim malı ithalindeki artışın genel dengeleri bozması tehlikesi karşısında, devlet ve sanayici ortak çalışmalıdır.¹¹⁵

Katma Protokol'ün 47'inci maddesi uyarınca, AB ile Türkiye arasında anti-damping önlemlerinin uygulanması kaldırılmadığından, taraflar arasında karşılıklı uygulamalar devam etmektedir. Ancak, Türkiye'nin, AB'nin karşı önlem uygulaması riskine karşılık, söz konusu önlemleri uygulamada çekinceli davrandığı düşünölmektedir. Ayrıca, Türkiye tarafından konulan anti-damping vergileri, AB tarafından uygulanmadığından, Uzakdoğu'dan gelen mallar trafik sapması* ile AB ülkelerinden ithal edilebilmekte, bu da ucuz ve kalitesiz malların herhangi bir tedbir alınmadan, Türkiye'ye girişine neden olabilmektedir. Söz konusu trafik sapmasını önleyebilmek için, anti-

¹¹⁴ Ahmet Yakıcı, "Türkiye'de İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve Uygulaması", **Damping, Anti-Damping ve Telafi Edici Vergi Uygulamaları, Uluslararası Sempozyumu**, İ.S.O., 25 Mayıs 1992, s. 126.

¹¹⁵ Ahmet Yakıcı, "Dampingli İthalat Sanayicinin Destek Vermesiyle Önlenir", **Tekstil İşveren**, Mayıs 2003, (Erişim): <http://www.tesktilisveren.org.tr/dergi>, 28.10.2011.

* Trafik sapması, ticaretin normal seyrinin, ülkelerin farklı tarife ya da tarife dışı önlemler uygulaması sebebiyle yön değiştirmesidir. Gümrük Birliklerinde, üyeler arası ticareti engelleyen ya da kısıtlayan gümrük vergileri ve tarife dışı engeller kaldırılarak ve Gümrük Birliği dışındaki ülkelere karşı ortak bir tarife uygulayarak, malların yön değiştirmesi önlenmektedir. STA'larda (Serbest Ticaret Anlaşmaları) ise, üçüncü ülkelere karşı, ortak bir tarife olmaması nedeniyle, ticaret sapması, menşee kurallarının uygulanmasıyla önlenebilmektedir. Örneğin, AB ile Güney Kore arasında imzalanan STA nedeniyle, AB'ye gümrük vergisi alınmaksızın ithal edilen Güney Kore menşeli ürünler, AB ile Türkiye arasında mevcut bulunan Gümrük Birliği kapsamında, serbest dolaşımda bulunan eşya statüsünü kazandığı için, gümrük vergisi ödenmeksizin A.TR Dolaşım Belgesi ile Türkiye'ye ithal edilebilecektir. Oysa, bu eşyanın, Güney Kore'den doğrudan Türkiye'ye ithalatı, ancak gümrük vergilerinin ödenmesi ile mümkün olabilecekti. Bu durum, trafik sapmasına tipik bir örnek teşkil etmektedir.

damping vergisine tabi eşyalar için orijinal üretici beyanının talep edilmesi zorunluluğu getirilmelidir.

Başta Çin olmak üzere Uzakdoğu ülkelerinden ithal edilen dumpingli ürünlerin başında tekstil ve giyim ürünleri gelmektedir. Tekstil sektörü, ülkemiz için katma değeri halen yüksek ve istihdam sağlayan, ayrıca ihracatımızda önemli payı bulunan bir sektördür. Bu nedenle, bu sektörde ortaya çıkan haksız rekabet ülkemiz açısından istihdam kaybına ve sosyo-ekonomik dengelerin bozulmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu sektörün uluslararası piyasada rekabet koşullarının iyileştirilmesi ve yerli üreticiyi haksız rekabetten koruyacak her türlü tedbirin alınması gerekmektedir. Bunun yanında, Çin ve Uzakdoğu tarafından ihraç edilen ürünler için anti-damping uygulamalarının basitleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gümrük idareleri tarafından tekstil sektörü ve diğer bazı sektörler için uygulanan referans fiyat ve veri fiyat uygulamaları bu konuda önemli bir tedbir olma niteliğindedir. Gümrük idareleri tarafından eşyanın beyanını takiben kontrolünün iyi yapılması, Ekonomi Bakanlığı tarafından ilgililerin sürekli olarak bilgilendirilmesi ve sorunlu sektörler üzerine yoğunlaşılması gerekmektedir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini izleyen son altmış beş yıllık dönemde, dünya ticaretindeki büyüme, dünya üretimindeki büyümeden istikrarlı bir şekilde yüksek olmuştur. Bu gelişmenin en önemli nedenlerinden biri, dünya ticaretinin serbestleşmesidir. Diğer yandan, dünya ekonomisinde Petrol Krizi ile ortaya çıkan durgunluk ve enflasyon, 1930'lu yılların sonunda geride bırakıldığı düşünülen korumacılığın, bu kez, "yeni korumacılık" adı altında farklı bir biçimde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sözü edilen yeni korumacılık akımının dünya ticaretinde yoğun olarak kullandığı araçlardan biri de, anti-damping önlemleridir.

1920'de Brüksel Uluslararası Finans Konferansı'nda, ardından 1927 tarihli Cenevre Dünya Ekonomi Konferansı'nda ilk kez gündeme gelen damping kavramı ile ilgili olarak ilk düzenleme GATT (1947)'in VI. maddesi ile yapılmıştır. Buna göre, damping, "bir malın normal değerinin altında bir fiyatla bir başka ülkeye ihraç edilmesi" olarak tanımlanmıştır.

1970'li yıllarda, gelişmiş ülkeler tarafından emek-yoğun mamul mallar ithalatında yaygın olarak kullanılmaya başlanan anti-damping önlemleri, 1990'lı yılların başından itibaren gelişmekte olan ülkelerin de yararlandığı bir araç haline gelmiştir. Kuramsal olarak, ticaretin anti-damping önlemleri kullanılarak adil bir şekilde gerçekleştirilmesi amacı güdülürken, uygulamada bu önlemlerin daha çok ithalata karşı korunma sağlamaya yönelik olarak kullanıldığı görüşü hakim olmaya başlamıştır. Anti-damping önlemleri, pratikte, her ne kadar aralarında kavramsal farklılıklar olsa da birer korunma önlemi gibi uygulanmaktadır.

Uruguay Turu'nun tamamlandığı 1994 yılından itibaren, DTÖ'nün ortaya koyduğu AD Kodu'ndaki katı kurallar nedeniyle dünya çapında AD uygulamalarının azalacağı varsayılıyordu. Ancak, bu tarihten itibaren, beklentilerin aksine, AD soruşturmalarının sayısında ciddi artışlar gözlemlenmiştir. 20. yüzyılın başlarında, ABD ve Kanada tarafından

uygulanmaya başlanan dumpinge karşı önlemler, ilerleyen zamanla birlikte, AB üyeleri ve Japonya gibi sanayileşmiş ülkelerin yanı sıra, Brezilya, Arjantin, Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Afrika ve ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkeler tarafından da yoğun şekilde kullanılır olmuştur.

Birçok açıdan eleştirilmesine rağmen, ADA'ya ilişkin temel eksiklikler, "benzer ürün", "yerli üretim dalı", "sunset clause" gibi kavramların yeterince açık olmaması, soruşturma başlatılırken otoriteler tarafından elde edilen verilerin şeffaf bir şekilde ortaya konmaması, bu nedenle, başlangıç kriterlerinin daha anlaşılır ve kesin bir biçimde yeniden oluşturulmasının elzem olduğu, bunun yanında, fiyat ayrımcılığını, maliyet altındaki satışları ve dumping marjını belirlerken kullanılan metodolojinin üye ülkeler tarafından yeniden gözden geçirilerek daha nesnel yöntemlerin geliştirilmesi gerektiği hususlarıdır.

Türkiye, 1980'li yıllara kadar kapalı bir ekonomik yapı sergileyen ve ithal-ikameci sanayileşme politikaları uygulayan bir ülke olmuştur. 1980'li yıllarla birlikte, Türkiye'nin ithalat politikasında, ithal ikamesine dayalı uygulamaların terk edilmeye başlandığı ve korumacı dış ticaret politikasının yerini, giderek daha açık ve ihracata dayalı politikanın aldığı bir dönem başlamıştır. 1984 yılından itibaren ithalatta başlatılan liberalleşme sürecinde, koruyucu ithal-ikameci politikaların terk edilerek, yerli sanayinin dış rekabete açılması, ülkemizi uluslararası ticarete rekabet koşullarıyla baş başa bırakmıştır.

Türkiye'de, dumping fiyatlı veya sübvansiyonlu ithalatın yerli üretim dalı üzerinde neden olduğu zarar veya zarar tehdidine karşı önlem prosedürünü düzenleyen İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat 1989 yılında yürürlüğe konmuş, söz konusu mevzuat DTÖ Anti-Dumping Anlaşması, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması ile GB'den kaynaklanan yükümlülüklerimiz çerçevesinde 1999 yılında yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye, AD uygulamaları açısından dünya genelinde üst sıralarda yer

almaktadır. Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre, Türkiye, dünyada en fazla AD önlemi uygulayan ilk yirmi ülke içerisinde, açılan soruşturma sayısı itibariyle onuncu sırada, alınan kesin önlem sayısı olarak ise beşinci sıradadır. En fazla AD uygulamasına maruz kalan ilk yirmi ülke arasında ise ondokuzuncu sırada yer almaktadır.

Türk yerli sanayisi açısından dumping yoluyla haksız rekabet oluşturan ülkelerin başında Çin gelmektedir. Özellikle tekstil sektöründe, Çin'e karşı uygulanan kotaların DTÖ tarafından 2005 yılında kaldırılması ile Çin'e uygulanan anti-dumping önlemleri artmış, bunun yanında, çeşitli ek vergiler getirilmiştir. 2003 yılından itibaren uygulamaya konulan referans kıymet uygulaması, dumpinge karşı yoğun olarak kullanılan önlemlerden biridir. Bunun yanında, Çin ve Uzakdoğu tarafından ihraç edilen ürünler için anti-dumping uygulamalarının basitleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anti-dumping önlemlerinin ithalatımıza etkisini görebilmek için incelenen 25 eşyada, anti-dumping önleminde bir takvim yılı öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında, çoğu eşyada, ithalatın ciddi ölçüde gerilediği gözlenirken bazı eşyalarda, önleme rağmen ithalatın arttığı görülmüştür. Bu sonuç, bir kısım üründe, dumping marjının doğru bir şekilde hesaplanmadığını ya da anti-dumping vergisine rağmen eşyanın fiyatının yurtiçindeki fiyata göre daha düşük kaldığını göstermektedir. Bu nedenle, dumping marjı bulunurken "normal değer" in doğru hesaplanması, yerli üreticiye haksız rekabet karşısında etkin bir koruma sağlayabilecektir.

Eşyanın gümrük kıymetinin belirlenmesinde ve dumpingli eşyanın tespitinde en önemli rolü üstlenen gümrük idarelerinde, daha donanımlı ve kalifiye personelin çalıştırılması, bunun yanında, dış ticaretten sorumlu bulunan Ekonomi Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı arasında koordineli ve uyumlu bir çalışma sistemi oluşturulmasının soruşturma sayılarının azaltılması ve sağlıklı bir soruşturma süreci yürütülmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Diğer yandan, ihracatçı firmaların soruşturmaları yürüten Ekonomi

Bakanlığına doğru ve eksiksiz bilgi sunmalarının ve firma bazındaki başvuruların daha sistemli ve kurumsal bir yapıya kavuşturulmasının damping soruşturmaları açısından önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Sait; “Dampinge Karşı Önlemlerin Sayısal Gelişimi”, **Dış Ticarete Durum**, Sayı 58, Eylül 2005.
- AKINCI, Serdar; “Uruguay Round Nihai Senedinde Yer Alan VI. Maddenin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma”, **Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi**, Ankara, Ocak, 1994.
- AKMAN, M.Sait, “Türkiye’nin İthalat Politikası, Değişen Koruma Anlayışı, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Anti-Dumping Vergisi Uygulamaları”, **Yeni Türkiye**, Cilt 2, Sayı 28, Temmuz-Ağustos 1999.
- AKTAN, Okan H.; “GATT Anlaşmaları: Analitik Tarihi”, **Tuisav Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Merkezi**, Ağustos, 1996.
- ARUOBA, Çelik; “Yeni Korumacılık II”, **Asomedy**, Mayıs 1998.
- BAGWELL, Kyle W. & BERMANN, George A. & Mavroidis, Petros C.; **Law and Economics Of Contingent Protection In International Trade**, 1. Baskı, Newyork, Cambridge University Press, 2010.
- BALDWIN, Robert E.; **Trade Policy In A Changing World Economy**, 2. Baskı, Chicago, The University Of Chicago Press, 1988.
- BEĞEN, Şükran; “Ülkemizde Damping ve Anti-Dumping Vergisi Uygulamasının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**, 2007.
- BULMUŞ, İsmail; **Mikroiktisat**, 6. Baskı, Ankara, Dumat Ofset, 2008.

- BUSCH, Marc L. & REINHARDT, Eric; "The WTO Dispute Settlement Mechanism and Developing Countries", **Department for Infrastructure and Economic Cooperation, Art. No: SIDA 3600** en, SIDA, Nisan 2004, (Erişim) <http://www.georgetown.edu/faculty>, 23.08.2011.
- DİRİKKAN, Hanife; Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Anti-Damping Önlemler, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezi**, İzmir, 1996.
- EGE, Yavuz; "Ülkemizde Dampinge Karşı Uygulamalar", **Asomedy**, Haziran 1998.
- EKDİ, Barış; Gümrük Birliği Çerçevesinde Damping ve Yıkıcı Fiyat Uygulamaları, **Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No:7**, Ankara, 2003.
- EKER, Mehmet Metin; "Çok Taraflı Ticaret Sistemi, Yeni Korumacılık ve Türkiye", **Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Planlama Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi**, Ekim 1993.
- ELELE, Onur; **Uluslararası Ticarete Damping ve Anti-Damping**, 1. Baskı, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, Ekim 2008.
- ERİŞ, İbrahim; "Avrupa Topluluğu ve Türkiye'nin Anti-Damping Mevzuatlarının Karşılaştırılması ve Katma Protokol'ün 47'inci Maddesinin Değerlendirilmesi", **T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Toplulukları Konusunda Tebliğler 1992/92 Dönemi Hizmetiçi Eğitim Çalışmaları**, Ankara, Eylül 1992.
- ESİN, Arif; "GATT Uruguay Round Sonuçları ve Türkiye'ye Etkileri", **İktisadi Kalkınma Vakfı**, İstanbul, Nisan 1994, Sayı 126.
- GRIMWADE, Nigel; **International Trade Policy- A Contemporary Analysis**, 1. Baskı, Newyork, Routledge, 2006.

- KARLUK, Rıdvan; **Uluslararası Ekonomi: Teori, Politika**, 9. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009.
- KARLUK, Rıdvan; **Uluslararası Ekonomik, Mali ve Siyasal Kuruluşlar**, 5. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 2002.
- LANG, Tim & HİNES, Colin; **The New Protectionism: Protecting The Future Against Free Trade**, 1. Baskı, Kaynak Yayınları, 2000.
- LINDSEY, Brink & IKENSON, Daniel J.; "Reforming The Antidumping Agreement A Road Map For WTO Negotiations", CATO Institute, December 11, 2002, s. 11. (Erişim): <http://www.cato.org/pubs/tpa/tpa-021.pdf>, 22.12.2011.
- LINDSEY, Brink & IKENSON, Daniel J.; **Antidumping Exposed-The Devilish Details of Unfair Trade Law**, 1. Baskı, Washington D.C., CATO Institute, 2003.
- OECD, "Analysis of Non-Tariff Barriers of Concern to Developing Countries", **OECD Trade Policy Working Papers**, No. 16, OECD Yayınları, 2005.
- OĞUZ, Serpil; **Siyasi, Ekonomik ve Hukuki Boyutlarıyla Anti-Damping**, 1. Baskı, Ankara, Orion Yayınları, 2007.
- ONGUN, M. Tuba; "Uruguay Turu Anlaşmalarının Özü", **Tuisav Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Merkezi**, Ankara, 1994.
- ONGUN, M. Tuba; "Yeni Korumacılık I", **Asomedy**, Ankara, Nisan 1998.
- ÖZDEMİR, Hülya; "Pazarların Globalleşmesi Sürecinde Yeni Korumacılık Akımı ve Gümrük Birliği", **İzmir Ticaret Odası**, Mayıs, 1997.
- ÖZTÜRK, Hüseyin & YAZICIOĞLU, Yasemen; "Gümrük Birliği Çerçevesinde Dampinge Karşı Uygulamalar, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 4, Ocak 1997.

- ÖZTÜRK, Hüseyin; “Korunma Önlemleri ile Diğer Ticaret Politikası Araçlarının Birlikte İrdelenmesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 7, Nisan 1998.
- SALVATORE, Dominick; **International Economics**, 2. Baskı, Newyork, Macmillan Publishing Company, 1987.
- SEĞMEN, Dilek Aykut; “Dış Ticarete Yeni Korumacı Eğilimler ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi**, İzmir 2000.
- SEYİDOĞLU, Halil; **Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama**, 15. Baskı, İstanbul, Güzem Yayınları, 2003.
- Shafaeddin, Mehdi; “Free Trade or Fair Trade? An Enquiry Into The Causes Of Failure In Recent Trade Negotiations”, **UNCTAD Discussion Papers, No: 153**, December 2000.
- SÖNMEZ, Mehmet; “Cumhuriyetin 80. Yılında Genel İthalat Politikası”, **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl 8, Özel sayı, Ekim 2003.
- STANBROOK, Clive & BENTLEY, Philip; **Dumping and Subsidies: The Law and Procedures Governing The Imposition of Anti-dumping and Countervailing Duties in the European Community**, 3. Baskı, Kluwer Law International, 1996.
- STIGLITZ, Joseph E.& CHARLTON, Andrew; **Fair Trade For All**, 1. Baskı, Newyork, Oxford University Press, 2005.
- SÜNER, M. Süreyya; “Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Türkiye’ye Etkileri”, **Dış Ticaret Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi**, Temmuz 1991.
- TÜRKCAN, Kemal & DİŞBUDAK, Cem; “Anti-Damping Uygulamalarının Ekonometrik Analizi-Türkiye Örneği”, **İktisat, İşletme ve Finans**, Sayı 233, Ağustos 2005.

UNCTAD, "Anti-dumping and Countervailing Procedures- Use or Abuse? Implications For Developing Countries", United Nations, New York and Geneva, 2001.

UNCTAD, "Dispute Settlement WTO Anti-Dumping Measures", United Nations, New York and Geneva, 2003, (Erişim) <http://www.unctad.org>, 30.05.2011.

WTO, "Submission From Canada Respecting The Agreement On Implementation Of Article VI Of The GATT 1994 (The Anti-Dumping Agreement)", Negotiating Group On Rules, 28.01.2003 (Erişim): <http://www.wto.org.tr>, 26.11.2011.

WTO, "World Trade Report", 2007-2011,(Erişim): <http://www.wto.org.tr/statistics>, 16.01.2011.

YAĞMUR, Devrim; "Rekabet Politikası ve Anti-Damping Politikası (Ekonomik Bütünleşmeler ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Açısından)", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 7, Yıl 2, Ekim 1997.

YAKICI, Ahmet, "Dampingli İthalat Sanayicinin Destek Vermesiyle Önlenir", **Tekstil İşveren**, Mayıs 2003 (Erişim): <http://www.tesktilisveren.org.tr/dergi>

YAKICI, Ahmet, "Türkiye'de İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun ve Uygulaması", **Damping, Anti-Damping ve Telafi Edici Vergi Uygulamaları, Uluslararası Sempozyumu**, İ.S.O., 25 Mayıs 1992.

YAPICI, Murat; "DTÖ Anti-Damping Anlaşması ve Türk İşletmeleri Tarafından Değerlendirilmesi", **Ankara Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Ankara 2000.

YILMAZ, Müslüm; “Dünya Ticaret Örgütü Kuralları Açısından Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbir Soruşturması”, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2003, (Erişim): <http://www.tobb.org.tr/documents/>, 14.01.2012.

MEVZUAT

3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun (4412 Sayılı Kanunla Değişik)

4458 sayılı Gümrük Kanunu (5911 Sayılı Kanun İle Değişik) ve Gümrük Yönetmeliği

Dünya Ticaret Örgütü Anti-Damping Anlaşması

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik

ÖZET

BOZTAŞ, Duygu. Türkiye'nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-Damping Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara – 2012.

“Türkiye'nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-Damping Uygulamaları” isimli bu çalışmanın amacı, dünya ekonomisinde 1970'li yıllardan itibaren önemi gittikçe artan yeni korumacı eğilimlerin ortaya çıkış nedenlerini ve geleneksel anlamdaki korumacılıktan farklı yönlerini inceleyerek, yeni korumacılığın araçlarından biri olan anti-damping önlemlerini Türkiye'nin ithalatı açısından analiz etmektir.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde, dünya ticaretinde yeni korumacılık akımının tarihsel gelişimi anlatılmış, bu akımın kullandığı tarife dışı engeller tanımlanmış ve yeni korumacılığın dünya ticareti üzerindeki etkileri incelenmiştir. İkinci bölümde, damping kavramının iktisadi ve hukuki açıdan tanımı yapılarak, dampingin koşullarının, amacı ve etkilerinin neler olduğu açıklanmış ve DTÖ Anti-Damping Anlaşması irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, öncelikle, Türkiye'de anti-damping mevzuatının tarihsel gelişimi anlatılmış, uygulanan anti-damping önlemlerine ilişkin sayısal veriler kullanılarak, bir dış ticaret politikası olarak anti-dampingin ülkemizin ithalatındaki önemi belirlenmeye çalışılmış ve bu önlemlerin daha etkin kullanılmasına ilişkin bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anti-damping önlemlerinin ithalatımıza etkisini görebilmek için seçili 25 eşyada, dampinge karşı vergi öncesi durum ile sonrası durumu anlamak için yapılan karşılaştırmada, önlem getirilen 25 eşyanın büyük bir bölümünde önleme tabi ülkelerden gerçekleştirilen ithalatın büyük ölçüde gerilediği görülmüştür. Diğer yandan, değişim oranı pozitif bir değer olarak görünen bazı eşyalarda, önleme rağmen ithalatın arttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Yeni korumacılık,
2. Tarife dışı engeller,
3. Damping,
4. Anti-damping önlemleri,
5. DTÖ Anti-Damping Anlaşması.

ABSTRACT

BOZTAŞ, Duygu. Anti-Dumping Applications On Turkey's Import As An Instrument Of New Protectionism, Master Thesis, Ankara – 2012.

The purpose of this dissertation is to examine the reasons for new protectionism wave emerged from since 1970's, it's differences from traditional protectionism and analyze the presence of anti-dumping applications which are one of the most important tool of the new protectionism in terms of Turkey's import.

The first part of the dissertation explains the historical development of new protectionism, non-tariff barriers used by this wave and the effects of new protectionism on world trade. In the second part, firstly, the term of "dumping" is defined in aspects of economics and law. Secondly, the conditions, objectives and the effects are elaborately studied within the WTO Anti-Dumping Agreement framework as well as GATT rounds. Besides, from 1994 in which ADA was signed to now, the trend of anti-dumping applications both in Turkey and in the world is examined. In the third part, the anti-dumping measures that are used in Turkey's import are analysed by using statistical data.

To understand the effects of the anti-dumping applications on our import volume, the date in which anti-dumping duty implemented is compared with a year later. Consequently, it is understood that the import of the definite products declines after anti-dumping duties are applied. On the other hand, it is examined that import of some products increases though anti-dumping duties.

Key Words:

1. New protectionism,
2. Non-tariff barriers,
3. Dumping,
4. Anti-dumping duties,
5. WTO Anti-Dumping Agreement.